

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Komparace výkonnosti 2 vybraných ekonomik

Bc. Martin Humpl

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Martin Humpl

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Komparace výkonnosti 2 vybraných ekonomik

Název anglicky

Comparison of performance of two selected economies

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je na základě analýzy makroekonomických ukazatelů vyhodnotit, zdali je výkonnější ekonomika Srbské nebo Chorvatské republiky. Dílčím cílem je zhodnotit jednotlivé aspekty, které mohou ovlivnit konkrétní výsledky, jako například členství v Evropské unii nebo geografické podmínky obou zemí.

Metodika

V teoretické části budou pomocí deskripce představeny jednotlivé makroekonomické ukazatele využívané pro měření výkonnosti ekonomiky. Dále zde bude popsána současná situace obou zemí, vzájemný vztah a vztah k Evropské unii. Pro vypracování této části budou shromážděny odborné literární zdroje. Praktická část bude obsahovat komparaci a zhodnocení konkrétních dat makroekonomických ukazatelů, představených v teoretické části. Zde budou využity především data ze statistických úřadů obou států.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Ekonomika, EU, HDP, Chorvatsko, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, Srbsko

Doporučené zdroje informací

MAITAH, M. *Makroekonomie v praxi*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-560-1.

OSBILD, Reiner. *Western Balkan economies in transition: recent economic and social developments*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2018. ISBN 9783319936642.

PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918-1992: vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. *Dějiny Evropy (Argo)*. ISBN 80-7203-277-1.

SOUKUP, J. *Makroekonomie*. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-219-2.

SPĚVÁČEK, V. *Makroekonomická analýza*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-92-4.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Kamila Veselá, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 11. 12. 2020

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 1. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Komparace výkonnosti 2 vybraných ekonomik" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Kamile Veselé, Ph.D. za odborný dohled nad vypracováním této diplomové práce a její cenné rady, které mi byly velmi nápomocny.

Komparace výkonnosti 2 vybraných ekonomik

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá komparací výkonnosti ekonomik Chorvatska a Srbska za období 1995 až 2019. Hlavním ukazatelem výkonnosti byl zvolen magický čtyřúhelník, který je složen ze čtyř makroekonomických indikátorů, kterými jsou růst hrubého domácího produktu, platební bilance, cenová stabilita a nezaměstnanost. Definice zmíněných pojmů na základě odborné literatury je předmětem teoretické části. Praktická část obsahuje historický kontext obou sousedních zemí Balkánského poloostrova, který je zformoval do současné podoby, a který měl či stále má vliv na vývoj jejich ekonomik. Další kapitola praktické části pak už porovnává vývoj makroekonomických ukazatelů, které jsou následně vizualizovány ve zmíněném magickém čtyřúhelníku. Za doplňkový ukazatel výkonnosti ekonomik byl zvolen index lidského rozvoje, který je předmětem poslední kapitoly praktické části. Závěr práce pak obsahuje shrnutí zjištěných výsledků.

Klíčová slova: Evropská unie, HDP, Chorvatsko, index lidského rozvoje, inflace, magický čtyřúhelník, nezaměstnanost, platební bilance, Srbsko

Comparison of performance of two selected economies

Abstract

The diploma thesis deals with the comparison of the Croatian vs. Serbian economy in terms of performance in the period 1995 to 2019. The main performance indicator being used is the “magic square”, which is composed of four macroeconomic indicators: GDP growth, unemployment, price stability, and balanced trade. The definition of the mentioned terms on the basis of professional literature is the subject of the theoretical part. The practical part deals with the historical context of both neighbouring countries of the Balkan Peninsula, which shaped them into their current form, and which had or still has an impact on the development of their economies. The next chapter of the practical part follows with the comparison of the development of their macroeconomic indicators, which are then visualized in the “magic square”. The human development index, which is the subject of the last chapter of the practical part, was chosen as an additional indicator of economic performance. The conclusion of the work contains a summary of the results.

Keywords: Balanced trade, Croatia, human development index, European union, GDP, Inflation, Magic square, Serbia, Unemployment

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Hrubý domácí produkt	13
3.1.1 Výdajová metoda	14
3.1.2 Důchodová metoda	14
3.1.3 Produkční metoda	15
3.2 Platební bilance	16
3.3 Inflace	18
3.3.1 Inflace dle její příčiny	18
3.3.2 Inflace dle její míry	20
3.3.3 Výpočet míry inflace	20
3.4 Nezaměstnanost	22
3.4.1 Druhy nezaměstnanosti	23
3.4.2 Míra nezaměstnanosti	24
3.5 Magický čtyřúhelník	25
4 Praktická část	27
4.1 Chorvatsko a Srbsko – základní charakteristika a historický kontext	27
4.1.1 Společná historie Chorvatska a Srbska (1918-1995)	27
4.1.2 Srbský spor o Kosovo	34
4.2 Vstup do Evropská unie	41
4.2.1 Chorvatsko a EU	42
4.2.2 Srbsko a EU	42
4.3 Ukazatele magického čtyřúhelníku	43
4.3.1 HDP	43
4.3.2 Platební bilance (saldo běžného účtu)	50
4.3.2.1 Cestovní ruch	55
4.3.3 Inflace	58
4.3.4 Nezaměstnanost	60
4.4 Magický čtyřúhelník	64
4.4.1 1995-2019	64
4.4.2 1995-2013	65
4.4.3 2014-2019	66
4.5 Doplnkové ukazatele	67

4.5.1	Index lidského rozvoje a vývoj počtu obyvatel	67
5	Závěr	76
6	Seznam použitých zdrojů	79
7	Přílohy	83

Seznam obrázků

Graf 1 - poptávková inflace	19
Graf 2 - nabídková inflace	19
Graf 3 – rovnováha na trhu práce	23
Graf 4 - magický čtyřúhelník (obecně).....	26
Graf 5 – nominální HDP v miliardách USD.....	44
Graf 6 – nominální HDP na obyvatele v USD.....	45
Graf 7 – nominální HDP na obyvatele (USD, PPP).....	47
Graf 8 - růst reálného HDP v % v Chorvatsku a Srbsku	48
Graf 9 - podíl sektorů na celkovém HDP – Chorvatsko	49
Graf 10 - podíl sektorů na celkovém HDP – Srbsko	50
Graf 11 - export a import statků a služeb a jejich podíl na HDP – Chorvatsko	51
Graf 12 - export a import statků a služeb a jejich podíl na HDP – Srbsko.....	52
Graf 15 - struktura exportu – Srbsko	53
Graf 16 - struktura importu – Srbsko.....	53
Graf 17 - počet strávených nocí zahraničními turisty v Chorvatsku	56
Graf 18 - počet strávených nocí zahraničními turisty v Srbsku.....	56
Graf 19 - vývoj inflace Chorvatska a Srbska v letech 1995-2019	60
Graf 20 - vývoj inflace Chorvatska, Srbska a EU v letech 2002-2019.....	60
Graf 21 - nezaměstnanost v Chorvatsku, Srbsku a EU.....	61
Graf 22 - ekonomická aktivita obyvatel starších 15 let v Chorvatsku, Srbsku a EU.....	62
Graf 23 - struktura zaměstnanosti dle sektorů – Chorvatsko.....	63
Graf 24 - struktura zaměstnanosti dle sektorů – Srbsko	64
Graf 25 - magický čtyřúhelník 1995-2019	65
Graf 26 - magický čtyřúhelník 1995-2013	66
Graf 27 - magický čtyřúhelník 2014-2019	67
Graf 28 - index lidského rozvoje Chorvatska a Srbska	69
Graf 29 - počet obyvatel v Chorvatsku a Srbsku.....	71
Graf 30 - porodnost a úmrtnost v Chorvatsku na milion obyvatel	72
Graf 31 - porodnost a úmrtnost v Srbsku na milion obyvatel.....	73
Graf 32 - saldo migrace v Chorvatsku a Srbsku	74

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Predikované hodnoty HDP na obyvatele (nominální, USD).....	46
Tabulka 2 - nejvýznamnější položky exportu a importu – Chorvatsko.....	54
Tabulka 3 – nejvýznamnější položky exportu a importu – Srbsko.....	54
Tabulka 4 - sezónní indexy strávených turistických nocí.....	57
Tabulka 5 - procentuální rozdíly zemí v počtu nocí strávených zahraničními turisty.....	57
Tabulka 6 - operacionalizace ukazatelů indexu lidského rozvoje	68

Tabulka 7 – jednotlivé složky ILR Chorvatska a Srbska v letech 2000 a 2019	70
Tabulka 8 - predikce vývoje počtu obyvatel v Chorvatsku a Srbsku.....	72
Tabulka 9 – aktuální ILR zemí, kam emigrují obyvatelé Chorvatska a Srbska.....	75

Seznam použitých zkratk

EU – Evropská unie

HDP – Hrubý domácí produkt

ILR – Index lidského rozvoje

NATO – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

PPP – Purchasing power parity (parita kupní síly)

USD – Americké dolary

1 Úvod

Chorvatsko a Srbsko jsou aktuálně suverénními sousedícími zeměmi v jihovýchodní části Evropy na Balkánském poloostrově. Dříve, ve 20. století, tomu však bylo jinak a obě země společně s dalšími tvořily Jugoslávii, která v různých formách existovala 85 let. Srbsko a Chorvatsko společně strávily v rámci Jugoslávie 74 let. Navzdory tomu, nebo možná právě proto, byly vztahy obou národů spíše negativní, což se projevovalo například snahou různých chorvatských hnutí o vystoupení z federace nebo bojováním na druhé straně barikády během druhé světové války. Oba národy také dělí náboženské vyznání, kdy v Chorvatsku převažuje Římskokatolická církev, na rozdíl od Srbska, kde se obyvatelé většinou hlásí k Srbské pravoslavné církvi. Rozdílnost národů a snaha Chorvatů o co nejvyšší autonomii, případně samostatnost, dospěly v roce 1991 k vyhlášení nezávislosti Chorvatska, následovaném válečným konfliktem mezi oběma zeměmi, který proběhl v letech 1991 až 1995. Výsledkem byl vznik samostatného Chorvatska a přispění k rozpadu Jugoslávie. Právě od roku 1995 sleduje tato práce vývoj ekonomických ukazatelů. Těmi jsou hrubý domácí produkt, platební bilance, inflace, nezaměstnanost a magický čtyřúhelník, který je jimi tvořen. Jednotlivé ukazatele jsou následně analyzovány v rámci praktické části práce, čímž by mělo být dosaženo splnění hlavního cíle práce, kterým je zjištění, která země má výkonnější ekonomiku. Práce se kromě již zmíněných makroekonomických ukazatelů věnuje také indexu lidského rozvoje, neboť výkonnost ekonomiky je úzce spjata s lidmi, kdy jedním z hlavních cílů ekonomiky je maximalizace společenského blahobytu. Práce dále také sleduje vztah obou zemí s Evropskou unií, která ze své podstaty a principů má velký vliv na ekonomiky členských států a výhody, které poskytuje, by měly vést k hospodářskému růstu. V neposlední řadě je pozornost věnována válce v Kosovu, které se Srbsko zúčastnilo v rámci snahy o jeho udržení jako součásti státu, a ve kterém ve finále stálo proti enormní přesile v podobě členských států severoatlantické aliance. Válka nakonec dospěla k 78dennímu bombardování Srbska jejími vojsky, což mělo nezpochybnitelný vliv na další vývoj země.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je na základě analýzy makroekonomických ukazatelů obsažených v magickém čtyřúhelníku a indexu lidského rozvoje zjistit, zdali je výkonnější ekonomika Chorvatska nebo Srbska, a to v časovém intervalu od roku 1995 do roku 2019. Do magického čtyřúhelníku vstupují růst hrubého domácího produktu, platební bilance, cenová stabilita a nezaměstnanost. Dílčím cílem je definovat vývoj a zanalyzovat jednotlivé zmíněné indikátory včetně aspektů, které je ovlivňují.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena do dvou částí, kterými jsou teoretická a praktická. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů jednotlivých makroekonomických ukazatelů, ze kterých je složen magický čtyřúhelník, který je také předmětem vlastní kapitoly. Zmíněnými makroekonomickými ukazateli jsou hrubý domácí produkt, platební bilance, inflace a nezaměstnanost. Pro vypracování teoretické části byla využita literární rešerše. Praktická část je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole jsou obě země představeny, včetně jejich historického vývoje směřujícího k válkám v Jugoslávii a na Kosovu, které měly vliv na územní vymezení obou států a jejich ekonomický vývoj. Další kapitola je zaměřena na vztah obou zemí k Evropské unii. Následné dvě kapitoly, tedy třetí a čtvrtá, jsou věnovány zejména hlavnímu cíli práce, a tedy jsou v nich analyzovány a komparovány jednotlivé ukazatele, které jsou následně zaneseny do magického čtyřúhelníku, a to za období od roku 1995 do roku 2019. Hrubý domácí produkt je sledován z několika pohledů, jako například celkový nominální, nominální na obyvatele nebo reálný v rámci ročního růstu. Poslední zmiňovaný pak vstupuje do magického čtyřúhelníku. U platební bilance je pozornost věnována především poměru exportu a importu statků a služeb a jejich podílu na HDP. Cenová stabilita je definována průměrnou roční mírou inflace. Nezaměstnanost pak vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na ekonomicky aktivním obyvatelstvu. V poslední kapitole je zanalyzován a porovnán vývoj indexu lidského rozvoje obou zemí. Praktická část je kromě knižních publikací či internetových článků vypracována především na základě dat ze statistických úřadů obou zemí, World bank open data a různých dokumentů nadnárodních organizací.

3 Teoretická východiska

V této kapitole jsou v teoretické rovině představeny jednotlivé makroekonomické ukazatele, ve kterých budou následně porovnávány jednotlivé země. Zároveň je zde vysvětlen magický čtyřúhelník, do kterého budou ony ukazatele aplikovány.

3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubým domácím produktem se rozumí tokový makroekonomický agregát, který vyjadřuje tržní peněžní hodnotu finálních statků a služeb vyprodukovaných za určitou časovou periodu na území jednoho státu. (SOUKUP, 2016) Jak vyplývá z definice, musejí být splněny tři podmínky:

- **Finálnost:** produkt musí být určen ke spotřebě domácnosti či státu nebo k vývozu jako exportní artikl.
- **Časové hledisko:** HDP bývá počítáno v periodách jako například rok a můžou do něj být započítány pouze statky a služby vyprodukované právě během onoho období, bez ohledu na to, kdy jsou prodány.
- **Tržní zhodnocení:** statky a služby musí projít trhem, aby bylo možné jejich hodnotu započítat do HDP. (TULEJA, 2007)

Produkt je možné vyjádřit dvěma způsoby, a to v běžných cenách nebo v cenách stálých, respektive nominálně či reálně. Nominální HDP představuje vyjádření v cenách, které jsou aktuální pro dané počítané období. Tím pádem může dojít například k situaci, kdy ceny meziročně stoupnou o 5 % a vypočtené HDP bude vykazovat také 5% navýšení, což by znamenalo, že bylo vyprodukováno stejné množství produktů jako minulý rok. Při tomto přístupu tedy dochází ke zkreslení skutečné produkce na základě změny cen. Naopak reálné HDP je od změny cen očištěno jedním ze dvou možných postupů. Prvním je určení výchozího roku a jeho cenové hladiny, kdy následující roky je počítáno s cenami z onoho určeného roku bez ohledu na jejich změnu. Druhou variantou je použití tzv. deflování, kdy jsou běžné ceny v následujících letech očištěné o inflaci pomocí vydělení cenovým indexem, reflektujícím změnu cenové hladiny. Při vypočtení reálného HDP tedy je možné říct, že zvýší-li se HDP o 5 %, znamená to, že bylo skutečně vyprodukováno o 5 % více finálních statků a služeb. HDP je možné vypočítat třemi způsoby: produkční, výdajovou a důchodovou metodou. (JUREČKA, 2017)

3.1.1 Výdajová metoda

Výdajová, případně spotřební metoda spočívá v sečtení výdajů na nákup finálních statků subjekty, kterými jsou domácnosti, podniky, vláda a zahraniční odběratelé, čímž dochází k ocenění produkce v dané zemi. (SOUKUP, 2016) Výpočet lze provést pomocí následného vzorce

$$HDP = C + I + G + NX$$

C = spotřeba domácností. Do této kategorie spadají dlouhodobé produkty, tedy ty s životností déle než jeden rok, jako například počítač, automobil, nábytek. Dále také krátkodobé produkty do jednoho roku užívání, příkladem mohou být potraviny. Posledním jsou služby (např. doprava, vzdělávání).

I = investiční výdaje. Těmi se rozumí především investice soukromých podniků, a to do fixního kapitálu (budovy, stroje atd.) na straně jedné a do zásob určených ke spotřebování na straně druhé. Jedná se tedy o prostředky sloužící k následující produkci. Okrajově sem spadají i investice domácností do nákupu nemovitostí.

G = vládní výdaje. Do vládních výdajů jsou zahrnuty veškeré vládou nakoupené statky a služby. Příkladem může být zajištění provozu několika, pro stát zcela zásadním odvětvím jako jsou školy, nemocnice, armáda, úřady. Do těchto výdajů se započítávají jak budovy, tak vybavení či služby. Důležité je zmínit, že se do této kategorie nepočítají transfery.

NX = čistý export. Při výpočtu HDP výdajovou metodou nesmí být zapomenuto ani na zahraniční domácnosti, podniky a vlády, neboť i oni svým nákupem přispívají k ohodnocení produktu, je-li počítán touto metodou. Důležité je však ponížít celkovou hodnotu exportu o hodnotu importu, aby nedošlo k nadhodnocení. Vzoreček je tedy $NX = \text{export} - \text{import}$. U zemí, ve kterých převyšuje import bude tedy v celkovém vzorečku počítáno se zápornou hodnotou. (JUREČKA, 2017)

3.1.2 Důchodová metoda

Důchodová metoda pro výpočet HDP je založena na součtu důchodů (příjmů) jednotlivých ekonomických subjektů, které jsou vlastníky výrobních faktorů pro tvorbu produktů, tedy statků a služeb. Do výpočtu vstupujícími subjekty jsou opět domácnosti, firmy a vláda. Nelze však pouze sečíst ony důchody, ale musí být počítáno i s daněmi, amortizací a subvencemi, které do výpočtu taktéž vstupují. (SOUKUP, 2016) Jednou veličinou následně

představeného vzorce na výpočet HDP je čistý domácí důchod (ČDD), který představuje onen součet důchodů majitelů výrobních faktorů.

$$\text{ČDD} = \text{mzdy a platy} + \text{příjmy ze samozaměstnání} + \text{zisky firem} + \text{renty} + \text{úroky}$$

Mzdy a platy – hrubé mzdy zaměstnanců firem a platy zaměstnanců státu, včetně sociálního a zdravotního pojištění a před zdaněním

Příjmy ze samozaměstnání – veškeré příjmy samostatně podnikajících osob před zdaněním.

Zisky – zisky podniků před zdaněním a rozdělením společníkům či akcionářům.

Renty – příjmy domácností získané díky vlastnění půdy či jiných nemovitostí.

Úroky – rozdíl mezi úroky získanými ve prospěch domácností či vlády a zaplacenými úroky stejných subjektů.

S vypočítaným ČDD lze využít následující vzorec:

$$\text{HDP} = \text{ČDD} + \text{amortizace} + \text{nepřímé daně} - \text{subvence}$$

Nepřímé daně – daně, které jsou obsaženy v cenách spotřebních a investičních statků, které jsou následně odvedeny do státní pokladny. Jedná se například o daň z přidané hodnoty či spotřební daň.

Amortizace – spotřeba fixního kapitálu neboli jeho odepisování (například opotřebení výrobních strojů při výrobě produktů).

Subvence – podpora státu podnikům na konkrétní účely, která může být formou přímé finanční pomoci nebo (např.: dotace, bezúplatná půjčka) či nepřímé (např.: daňové úlevy, snížené clo). (JUREČKA, 2017)

3.1.3 Produkční metoda

Princip produkční metody výpočtu HDP stojí na tzv. přidané hodnotě, která vzniká během fáze výroby produktů. Přidaná hodnota je rovna peněžně vyjádřenému úsilí zpracovatelů při výrobě, o které je navýšena cena finálního produktu určeného pro spotřebitele. Jinými slovy, od příjmu z prodeje jsou odečteny veškeré vstupy (suroviny, služby atd.) a rozdíl se rovná přidané hodnotě. Během procesu výroby produkty procházejí více sektory (primární, sekundární a terciální) a součet pouze přidaných hodnot v jednotlivých sektorech zamezuje zkreslování finálního výsledku, které by bylo způsobeno dvojnásobným započítáním jednoho produktu vícekrát, kdyby byla sčítána tržní cena meziproductů. Suma přidaných hodnot

z jednotlivých sektorů je následně povýšena o znehodnocení kapitálu a nepřímé daně ponížené o subvence. Finální pro výpočet HDP je tedy následovný:

$$\text{HDP} = \sum \text{přidaných hodnot} + \text{amortizace} + \text{daně z produktů} - \text{dotace na produkty}$$

(SOUKUP, 2016)

3.2 Platební bilance

Platební bilance je indikátorem sledujícím transakce mezi rezidenty státu a jeho nerezidenty, tedy rezidenty jiných států. Souhrnně tak lze říct, že jde o rozdíl úhrnu plateb mířících z dané země do jiných a naopak. K pohybu peněz dochází prostřednictvím devizových transakcí mezi jednotlivými subjekty z různých států, a to v rámci několika účtů dle podstaty jejich využití. Zmíněnými účty jsou běžný, kapitálový a finanční. Do finální vertikální struktury platební bilance pak ještě vstupuje tzv. změna devizových rezerv a saldo chyb a opomenutí. (BRČÁK, a další, 2010) Vertikální struktura platební bilance je rozdělena na kreditní a debetní položky a je vedena podvojným účetnictvím, což znamená, že za sledované období (většinou rok) se musí obě strany sobě rovnat. Kreditní stranu představuje vývoz zboží a dovoz kapitálu, naopak debetními položkami jsou dovoz zboží a vývoz kapitálu. (ČSÚ, 2005)

Běžný účet zachycuje peněžní toky za prodej či nákup statků a služeb, výnosy z investic, kapitálu a práce a platební převody mezi rezidenty a nerezidenty. Je kategorizován do čtyř podúčtů (obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a běžné jednostranné převody), do kterých jsou zmíněné položky rozděleny. Obchodní bilance a bilance služeb pak následně tvoří výkonovou bilanci, které se též rovná čistému vývozu, tedy rozdílu vývozu a dovozu. Předmětem **obchodní bilance** jsou přeshraniční pohyby statků, které jsou zaznamenávány dle doložek FOB (Free On Board) a CIF (Cost, Insurance and Freight). FOB je využívána při vývozu a její hodnota se rovná ceně zboží a přímých obchodních nákladů spojených s dopravou na hranice cílové země. Naopak CIF slouží při dovozu a rovněž obsahuje cenu zboží, ale přímé náklady spojené s dopravou zboží se počítají pouze na hranice státu, ze kterého je zboží vyváženo. **Bilance služeb** zahrnuje zahraniční příjmy a výdaje za veškeré obchodní i neobchodní služby z různých odvětví, kterými jsou například cestovní ruch, stavební a montážní práce, doprava, zdravotnictví a mnoho

dalších. **Bilance výnosů** porovnává na jedné straně výnosy plynoucí rezidentům z práce v zahraničí a z jejich zahraničních investic v rámci úroků, dividend či reinvestovaných zisků a na straně druhé výnosy nerezidentů ze stejné činnosti na území daného státu. **Běžné jednostranné převody** se skládají z mezinárodních transakcí, které nejsou podmíněny žádným závazkem. Dělí se na vládní a soukromé a jsou to například dary, zahraniční pomoc, dědictví a další. Součet výsledných hodnot všech výše zmíněných podúčtů běžného účtu je označován jako běžná bilance, která značí vnější ekonomickou rovnováhu. (TULEJA, 2007)

Kapitálový účet zaznamenává přeshraniční pohyb kapitálu prostřednictvím kapitálových transferů. K tomu dochází v rámci migrace obyvatel, nákupem zahraničních nehmotných práv či nefinančních hmotných aktiv nebo převody prostředků z fondů EU. (TULEJA, 2007)

Finanční účet je tvořen transakcemi mezi rezidenty a nerezidenty, jejichž předmětem je změnu stavu vlastnictví (vznik, změna nebo zánik) finančních aktiv a pasiv ekonomických subjektů. Finanční účet je dále dělen na čtyři podúčty, kterými jsou bilance přímých investic, portfoliových investic, finančních derivátů a ostatních investic. **Přímou investicí** je rozuměna taková, kterou investor získá alespoň 10% podíl na základním jmění zahraniční společnosti. Je považována za dlouhodobější než tzv. **portfoliová investice**, která je také investicí do základního jmění zahraniční společnosti, ale nedosahuje 10% podílu. **Finančními deriváty** se rozumí odvozené instrumenty finančního trhu v různých formách (akcie nebo dluhopis, atd), které slouží k zajišťování rizik nebo obchodování (futures, opce, swapy, atd). **Ostatní investice** pak představují aktiva a pasiva, které subjekty získávají ve spojitosti se zahraničními půjčkami, depozity nebo bankovními úvěry.

Změna devizových rezerv je účtem zahrnujícím přírůstky a úbytky zahraničních aktiv na účtech centrální banky. Jedná se o držené devizy (bezhotovostní formy cizích peněz), zahraniční cenné papíry, zlato, zvláštní práva čerpání u Mezinárodního měnového fondu a další. (TULEJA, 2007)

Chyby a opomenutí zaznamenávají odchylky způsobené metodickými problémy, statistickými chybami nebo nelegální činností a tím dorovnávají platební bilanci, která se dle podvojného principu účetnictví musí rovnat. (TULEJA, 2007)

3.3 Inlace

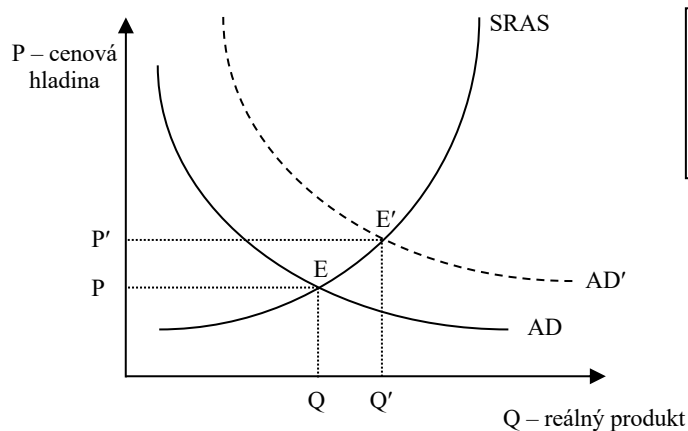
Inflaci lze stručně definovat jako trvalý růst cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice, což způsobuje snižování kupní síly peněz. Zjednodušeně to tedy znamená, že vlivem inflace je možné za stejné množství peněz koupit více produktů v daném čase než v časech následných. Obecnou příčinou inflace, jak už vyplývá z jejího základního vztahu, je rychlejší růst množství peněz v ekonomice než růst reálného produktu. Při interpretaci či výpočtech je důležité nebrat v potaz pouze zvýšení ceny konkrétního produktu, ale je nutné počítat s onou celkovou cenovou hladinou v ekonomice. (BRČÁK, a další, 2010) Udržení cenové stability a nízké míry inflace je vnímáno jako jeden ze zásadních úkolů odpovědných institucí, neboť vysoká inflace je historicky ověřena jako vážné nebezpečí pro zdravou ekonomiku. Inflace v jednotlivých ekonomikách je dle jejího procentuálního vyjádření rozdělena do tří typů (mírná, pádivá a hyperinflace), které budou definovány v následující kapitole. Dalšími termíny jsou deflace, která znamená zpomalení tempa růstu cenové hladiny a akcelerující inflace, která indikuje zvyšující se tempo jejího růstu. (SOUKUP, 2016)

3.3.1 Inflace dle její příčiny

Růst inflace je rozdělitelný dle typologie na dva druhy podle prvotních zdrojů, a to na inflaci taženou poptávkou a inflaci taženou nabídkou. (MACH, 2003)

Poptávková inflace nastává tehdy, dochází-li nadměrnému růstu agregátní poptávky oproti agregátní nabídce. To znamená, že subjekty vstupující na trh (domácnosti, firmy, vláda a zahraniční subjekty) chtějí spotřebovat více statků a služeb, než kolik je jich ekonomikou produkováno (vyjádřeno ve stálých cenách). (MACH, 2003) Vzniklou mezeru, zobrazenou na obrázku, je pak možné vyřešit v zásadě dvěma způsoby: zdražením produktů nebo zvýšením nabídky. Zdražení produktů je v praxi používanější, neboť je mnohem flexibilnější než zvýšení nabídky, která vyžaduje nárůst výrobních kapacit a z krátkodobého hlediska je velmi náročná. (JUREČKA, 2017)

Graf 1 - poptávková inflace

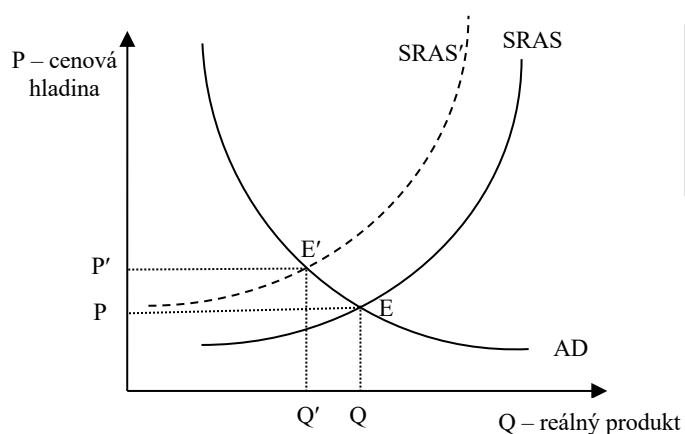
$P (')$ = cenová hladina (nová)
 $Q (')$ = reálný produkt (nový)
 $E (')$ = bod rovnováhy (nový)
 AD = agregátní poptávka
 SRAS = krátkodobá agregátní nabídka

Vlastní zpracování. (JUREČKA, 2017)

Poptávková inflace má několik příčin, mezi které se řadí růst vládních výdajů na statky a služby od soukromého sektoru nebo snížení daní v rámci fiskální expanze, zvýšení peněžní zásoby v oběhu a s tím spojené snížení úrokové sazby v rámci monetární expanze, nadměrné investování firem, především s využitím úvěrů, zvýšení čistého exportu, nebo zvýšení spotřebních výdajů domácností. (BRČÁK, a další, 2010)

Nabídková inflace, též označovaná jako nákladová, je způsobena růstem cen vstupů do výroby, tedy zvyšováním nákladů na práci, kapitál a přírodní zdroje, což způsobuje zdražování finálních produktů, při stejném množství produkce. Tato změna se projevuje na vztahu agregátní nabídky a agregátní poptávky tím způsobem, že se křivka nabídky posouvá nahoru a tím dochází k posunu cenové hladiny. (JUREČKA, 2017)

Graf 2 - nabídková inflace

$P (')$ = cenová hladina (nová)
 $Q (')$ = reálný produkt (nový)
 $E (')$ = bod rovnováhy (nový)
 AD = agregátní poptávka
 SRAS = krátkodobá agregátní nabídka

Vlastní zpracování. (JUREČKA, 2017)

Růst cen vstupů do výroby, aneb příčina vzniku nabídkové inflace, je způsobem několika možnými faktory. Těmi jsou zvyšování mezd v důsledku tlaku odborů (rychlejší růst mezd, než produktivity práce), růst cen surovin a energií na světovém trhu (př. ropa), ekologické katastrofy a politické situace, ať už vnitrostátní (zvyšování daní) nebo mezinárodní (embarga). Dále je to nedokonalá konkurence, kdy podniky v monopolním či oligopolním postavení mají možnost zvyšovat ceny z podstaty jejich postavení na trhu. Nabídkovou inflaci mohou také způsobit export a import a to tehdy, když firmy exportují produkty nebo importují vstupy ze zemí s vyšší cenovou hladinou. (BRČÁK, a další, 2010)

3.3.2 Inflace dle její míry

Mírná (plíživá) inflace se dle hodnoty pohybuje v intervalu větší než 0 a menší než 10. Jedná se o nejnižší stupeň a je považována za slučitelnou se zdravým vývojem ekonomiky a v určitých případech i užitečnou. **Pádivá inflace** se pohybuje ve dvojciferném až tříciferném procentním vyjádření. Tato inflace je již nepřijatelná pro výkon ekonomiky, indikuje její nezdravý vývoj a přináší sociální a ekonomické náklady. Zároveň dochází ke ztrátě důvěry ve měnu. **Hyperinflace** je nejvyšším stupněm inflace, kdy zvyšování cen dosahuje stovek, tisíců až milionů procent. Pro ekonomiku to znamená zhroucení peněžního systému. Peníze ztrácí svoje funkce, a dokonce můžou mít menší hodnotu, než stojí náklady na jejich tisk a distribuci. Zajišťování nejdůležitějších komodit přechází do formy naturální směny. **Deflace** není stupněm inflace, ale byla do této kapitoly začleněna, neboť se jedná o její opak, který lze vypočítat stejným vzorcem. Zároveň je v ní definován vztah mezi stejnými proměnnými, a to emisí peněz do ekonomiky a růstem reálného produktu. Deflace v praxi znamená, že produkt roste rychleji než množství peněz, a tím dochází k jejich zhodnocení, tedy že za stejné množství peněz lze v budoucnu koupit více produktů. Všeobecně je považována za neefektivní, a tak je v současnosti pouze v několika státech světa. (SOUKUP, 2016)

3.3.3 Výpočet míry inflace

Pro výpočet míry inflace existují tři varianty. Nejčastěji je používána metoda počítající s tzv. indexem spotřebitelských cen (CPI). Dále je možné využít tzv. index cen výrobců (PPI) nebo deflátor HDP (IPD). (SOUKUP, 2016)

Index spotřebitelských cen označován též jako index životních nákladů stojí na principu změny cen výrobků a služeb, které jsou nakupovány domácnostmi. Soubor těchto produktů je souhrnně označován jako spotřební koš. Existují tři přístupy k výpočtu CPI, a to přes indexy Laspereysův, který je používán nejčastěji, Paascheho a Fischerův. Všechny indexy stojí na stejném principu, který je prezentován v následném vzorci, kde je hodnota spotřebního koše porovnávána ve dvou obdobích, a to v období běžném (ke kterému se vztahuje změna) a v období základním (ze kterého změna vychází). (JUREČKA, 2017)

$$CPI = \frac{\text{hodnota spotřebního koše (běžné období)}}{\text{hodnota spotřebního koše (základní období)}} \times 100$$

Rozdílem indexů jsou využité hodnoty definující spotřební koše. U **Laspereysova indexu** je počítáno s nakupovanými produkty v základním období, dle statistiky výdajů domácností podle rodinných účtů. Zavádějící může být to, že není počítáno se substituty, které potenciálně nahrazují zdražené produkty a tím pádem zobrazené produkty ze základního období, nemusí odpovídat realitě období běžného. Vzorec pak vypadá následovně. (JUREČKA, 2017)

$$CPI = \frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100$$

Naopak **Paascheho index** počítá s aktualizovanými hodnotami, tedy v čitateli i jmenovateli jsou zobrazeny nakupované produkty běžného období vynásobené oběma cenami. Tato zdánlivě přesnější metoda je užívaná méně, neboť je statisticky nákladnější a problém substitutů také v zásadě neřeší. (JUREČKA, 2017)

$$CPI = \frac{\sum Q_1 \times P_1}{\sum Q_1 \times P_0} \times 100$$

Poslední metoda je **Fischerova**, která pracuje s průměrem obou výše zmíněných indexů, avšak je nejméně populární.

Jsou-li k dispozici hodnoty CPI alespoň ze dvou období, je možné mezi nimi vypočítat míru inflace, a to na základě procentní změny cenového indexu. Kompletní vzorec je uváděn následovně:

$$\text{Míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100$$

Po zjištění výsledku lze hodnotu porovnat výši uvedenými druhy inflace, dle jejich stupně a určit, jedná-li se o mírnou, pádivou či hyperinflaci nebo deflaci. (JUREČKA, 2017)

Index cen výrobců (PPI) měří inflaci stejným přístupem jako index spotřebitelských cen, ale do jeho výpočtu nevstupují spotřební statky (výše zmíněné spotřební koše domácností), nýbrž vstupy do výroby jednotlivých segmentů (suroviny, energie, polotovary atd), souhrnným názvem statky produktivní. Je používán především pro predikování vývoje inflace, neboť existuje předpoklad, že zvýšení cen vstupů do výroby se v horizontu měsíců odrazí na ceně finálních statků. (SOUKUP, 2016)

Implicitní cenový deflátor (IPD), též označovaný jako deflátor HDP stojí na podílu nominálního a reálného HDP v běžném období. To znamená, že v čitateli je počítáno s celkovým produktem v cenách z onoho období a ve jmenovateli s celkovým produktem ze stejného období, ale v cenách z období základního. Rozdílem oproti indexu spotřebitelských cen je to, že není počítáno pouze se spotřebním košem domácností, ale s veškerou produkcí dané ekonomiky. Vzorec pro výpočet je následovný:

$$IPD_t = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1} \times 100$$

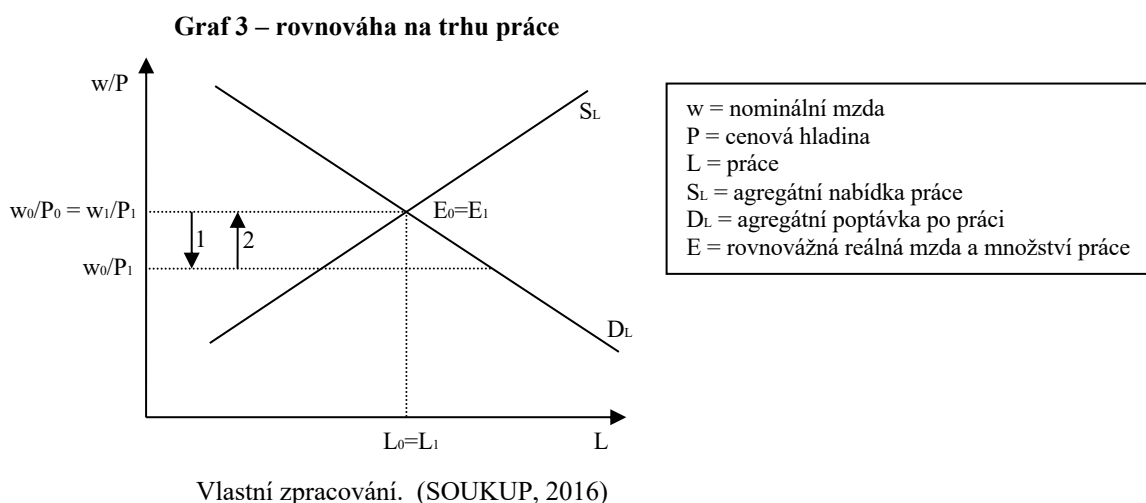
Stejně jako u indexu spotřebitelských cen se vypočtené IPD ze dvou období dosadí do vzorce, ze kterého vzejde finální výsledek míry inflace mezi danými obdobími. (JUREČKA, 2017)

$$\text{Míra inflace} = \frac{IPD_t - IPD_{t-1}}{IPD_{t-1}} \times 100$$

3.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je stav, ve kterém poptávka pro práci převyšuje její nabídku a trh práce tak není v rovnováze. Jedná se o jeden z klíčových problémů tržní ekonomiky a státy se v rámci hospodářské politiky snaží o její minimalizaci, a to to z důvodu, že práce je jedním

z výrobních faktorů reálného produktu a čím je nezaměstnanost vyšší, tím více je nevyužit pracovní potenciál, což způsobuje nižší reálnou produkci, a tedy i hospodářský růst. Na následujícím grafu je zobrazen rovnovážný bod na trhu práce a případný vývoj, když trh v rovnováze není z důsledku růstu cenové hladiny. Bod $E_0=E_1$ značí rovnovážnou mzdu za rovnovážné množství práce. Pokud dojde ke zvýšení cenové hladiny, ale nominální mzda zůstane stejná, sníží se reálné mzdy, což způsobí větší ochotu firem zaměstnávat více lidí, čímž se zvýší poptávka po práci. Sníží se ovšem nabídka práce, protože lidé za menší reálnou mzdu jsou méně ochotni pracovat. Nedostatek pracovníků ve firmách pak vede firmy ke zvýšení nominálních mezd na úroveň cenové hladiny tak, aby byly reálné mzdy opět na stejné úrovni. (SOUKUP, 2016)

3.4.1 Druhy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je rozdělena dle její příčiny a vlastností do tří základních druhů (frikční, strukturální a cyklická) a jednoho samostatného typu (sezónní). Frikční a cyklická tvoří tzv. přirozenou míru nezaměstnanosti, která předpokládá trh práce v rovnováze, naplněnost potenciálu pracovních sil a stabilitu inflace. Rozdíl mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti je pak tvořen nezaměstnaností cyklickou. (SOUKUP, 2016)

Frikční nezaměstnanost, též nazývaná jako vyhledávací, vychází z předpokladů, že počet volných pracovních míst je roven počtu osob hledajících práci a struktura pracovních míst odpovídá jejich kvalifikaci. Vzniká v důsledku, že lidé opouští svoji práci z různých důvodů (nespokojenost, stěhování, a další) a hledají novou, a to většinou ve stejném odvětví, dle jejich kvalifikace a preferencí. Do frikční nezaměstnanosti patří také čerství

absolventi škol, hledající si uplatnění na trhu práce. Všeobecně má spíš krátkodobý charakter a v zásadě není pro ekonomiku škodlivá, protože je vyvolaná tím, že se lidé snaží o co nejefektivnější alokaci pracovní síly. (BRČÁK, a další, 2010)

Strukturální nezaměstnanost má stejný předpoklad jako frikční a to ten, že počet lidí hledajících práci odpovídá počtu pracovních míst. Zásadním rozdílem je však neshoda v požadavcích zaměstnavatelů a v kvalifikaci nezaměstnaných. Velmi zjednodušeně lze uvést příklad, že zaměstnavatelé poptávají zdravotní sestry, ale nezaměstnaní jsou například truhláři. Příčinou může být změna struktury ekonomiky nebo technický pokrok. Všeobecně se jedná o nezaměstnanost dlouhodobějšího rázu, neboť musí dojít ke slazení kvalifikačních předpokladů a dostupných míst. Pro ekonomiku je nezdravá a stát se jí snaží regulovat například hrazenými rekvalifikačními kurzy skrze úřad práce. (BRČÁK, a další, 2010)

Cyklická nezaměstnanost je vyvolávána ekonomickými cykly, kdy v rámci recese nezaměstnanost roste a v rámci expanze nezaměstnanost klesá. To je projevem kolísání rovnovážného objemu produkce a cen na trzích zboží a služeb, které ovlivňuje poptávku firem po práci. Ze všech druhů je považována za nejškodlivější, protože postihuje celou ekonomiku, ve které se zvyšuje rozdíl mezi nabídkou práce a poptávkou po ní. (BRČÁK, a další, 2010)

Sezónní nezaměstnanost se dotýká lidí zaměstnaných v odvětvích, které jsou náchylné například na klimatické podmínky v rámci ročních období, na jejichž základě dochází k výkyvům na trhu práce. Typickým příkladem je cestovní ruch, který během roku láká turisty na různá místa (v létě k moři, v zimě na hory), čímž ovlivňuje nezaměstnanost v jednotlivých sezónách. (JUREČKA, 2017)

3.4.2 Míra nezaměstnanosti

Pro výpočet míry nezaměstnanost určitého období je potřeba rozdělit obyvatelstvo dvěma způsoby, a to dle věku a následně dle ekonomické aktivity. Členění dle věku rozděluje společnost na dvě skupiny, kterými jsou na jedné straně osoby od 15 do 64 let a na straně druhé osoby mladší 15 a starší 64 let. Prvně zmíněná skupina je pak rozdělena dle

ekonomické aktivity. Za ekonomicky aktivní obyvatelstvo jsou považováni všechny zaměstnané osoby a osoby, které nemají žádné zaměstnání ani sebezaměstání, ale aktivně jej hledají a jsou připraveni k nástupu nejpozději do 14 dnů. Pokud člověk ve věkovém rozmezí 15 až 64 let nesplňuje ani jedno z těchto kritérií, spadá do kategorie ekonomicky neaktivních obyvatel. Vzorec pro výpočet míry nezaměstnanosti je následovný. (SOUKUP, 2016)

$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{nezaměstnaní}}{\text{ekonomicky aktivní}} \times 100$$

Pro analýzu trhu práce je míra nezaměstnanosti doplňována o ukazatel míry ekonomické aktivity, který sleduje podíl pracovní síly na obyvatele v rozmezí 15 až 64 let, což ukazuje, kolik procent obyvatel nemá práci a ani se o ni neuchází. Vztah je zobrazen ve vzorci níže.

$$\text{míra ekonomické aktivity} = \frac{\text{zaměstnaní} + \text{nezaměstnaní}}{\text{obytelstvo ve věku 15 až 64 let}} \times 100$$

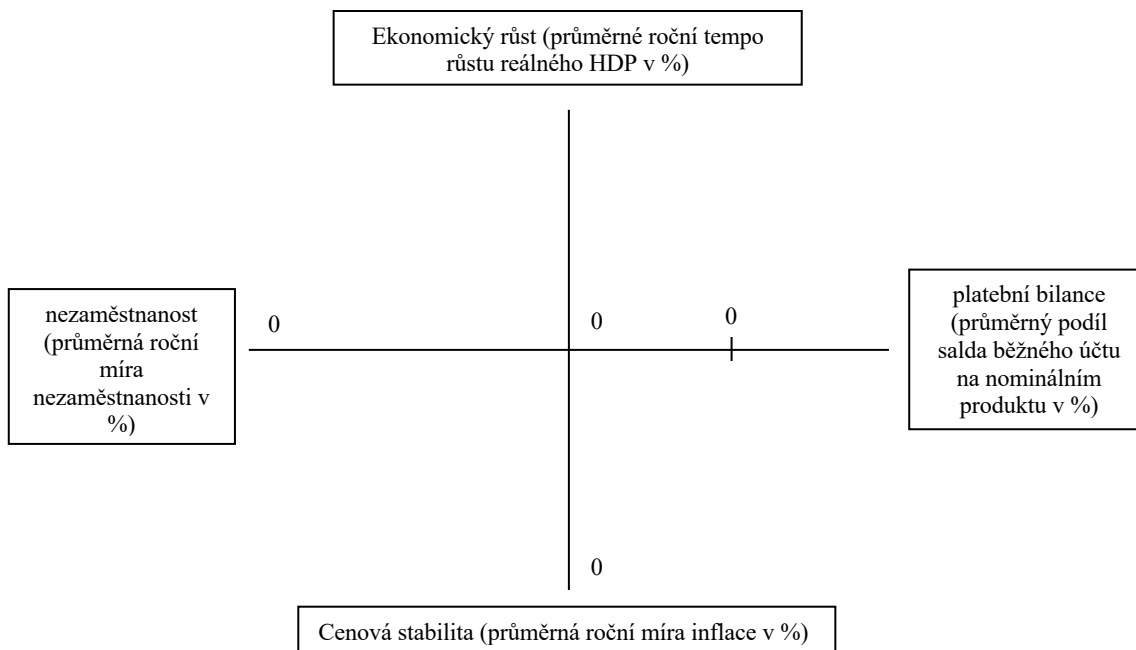
(SOUKUP, 2016)

3.5 Magický čtyřúhelník

Magický čtyřúhelník je nástroj pro hodnocení úspěšnosti ekonomiky. Jedná se o grafické vyjádření postavené na dvou osách obsahující čtyři makroekonomické veličiny vyjádřené v procentech, a to průměrné roční tempo reálného HDP, průměrná roční míra inflace, průměrná roční míra nezaměstnanosti a průměrný podíl salda běžného účtu platební bilance na HDP. Čím větší plochu čtyřúhelník po spojení jednotlivých veličin zabírá, tím výkonnější ekonomika je. Samotné vyobrazení hodnot na osách by však nemělo velkou vypovídající hodnotu bez porovnání s dalšími daty. Dle účelu vyhotovení magického čtyřúhelníku mohou být parametry konkrétní ekonomiky komparovány s hodnotami jiné ekonomiky ve stejném čase, s hodnotami dané ekonomiky v jiném čase, či s cíli, které byly vytyčeny pro určité období. Na následujícím grafu je zobrazena podoba magického čtyřúhelníku. Důležitou vlastností, která představuje onu „magičnost“, je provázanost jednotlivých ukazatelů mezi sebou, kdy růst či pokles jednoho ukazatele vyvolává změny u jiného, a to jak pozitivní, tak negativní. Dle podstaty svého vlivu se tyto vztahy dělí na komplementární a konfliktní. Za komplementární lze označit například vztah mezi ekonomickým růstem a nezaměstnaností, kdy růst produktu zvyšuje poptávku po výrobních faktorech a tím vyvolává snížení nezaměstnanosti. Častější konfliktní vztah

funguje například mezi ekonomickým růstem a inflací, kdy růst produkce způsobený vládními výdaji vyvolává zvýšení cenové hladiny. Dalším příkladem konfliktního vztahu je pokles růstu HDP, jakožto následek snižování inflace pomocí zvyšování úrokových sazeb centrální bankou, které vyvolá pokles investic firem. Sníží-li centrální banka kurz své měny pro podporu exportu, zvýší se ceny a poroste inflace. (JUREČKA, 2017)

Graf 4 - magický čtyřúhelník (obecně)

Vlastní zpracování. (JUREČKA, 2017)

4 Praktická část

Tato kapitola obsahuje představení obou zemí, včetně jejich vztahu k Evropské unii a historického vývoje společného působení v jednom státním útvaru, který vedl k válečnému konfliktu, od kterého konce jsou sledovány makroekonomické ukazatele. Srbská historie je obsažena ještě v jedné podkapitole, která pojednává o vývoji jeho vztahu ke Kosovu. Zmíněné makroekonomické ukazatele jsou rozděleny do čtyř podkapitol a jejich výsledky následně prezentovány v kapitole Magický čtyřúhelník. Poslední podkapitolu tvoří doplňkové ukazatele, které dokreslují vývoj a výkonnost obou ekonomik.

4.1 Chorvatsko a Srbsko – základní charakteristika a historický kontext

Chorvatská republika je od roku 1991 nezávislý stát s hlavním městem Záhřebem. Leží na západě Balkánského poloostrova a sousedí se Slovinskem, Maďarskem, Srbskem a Bosnou a Hercegovinou. Politickým zřízením jde o parlamentní republiku s jednokomorovým parlamentem. V současnosti má přibližně 4 000 000 obyvatel, z čehož většinu (~90 %) tvoří Chorvati římskokatolického vyznání. Chorvatsko je od roku 2013 členem EU.

Srbská republika s hlavním městem Bělehradem vznikla v roce 2006 oddělením Černé Hory. Jedná se o vnitrozemský stát uprostřed Balkánského poloostrova sousedící s Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem, Makedonií, Černou Horou, Bosnou a Hercegovinou a Kosovem (otázka Kosova je předmět vlastní kapitoly). Země je parlamentní republikou s jednokomorovým parlamentem. Počet obyvatel je necelých 7 000 000 s většinovým zastoupením Srbů (~83 %) pravoslavného vyznání. Srbsko je kandidátskou zemí do EU od roku 2012.

4.1.1 Společná historie Chorvatska a Srbska (1918-1995)

Společná historie Chorvatů a Srbů jako národů tvořících jeden stát se začala psát po konci první světové války, tedy roku 1918, kdy vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, které bylo po měsíci spojené se Srbským královstvím a později (1929) přejmenované na Království Jugoslávie. Do té doby byly tyto geograficky blízké národy od svého etablování na balkánském poloostrově vždy součástí jiného státního útvaru kromě 16. a 17. kdy byly obě země pod nadvládou Osmanské říše. Zatímco Srbsko, které bylo před příchodem a po

obchodu Osmanů samostatné (Srbské království a Srbské knížectví), Chorvatské království bylo napřed členem unie s Uherským královstvím (1102-1527) a následně Habsburské monarchie (1527-1804), Rakouského císařství (1804-1867) a Rakouska-Uherska (1867-1918). Království Srbů, Chorvatů a Slovinců bylo při svém vzniku 29. října 1918 státem rozkládajícím se na území dnešního Slovinska, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny a severu Srbska a jeho hlavní město bylo Záhřeb. Takto definovaný stát však vydržel necelý měsíc do 24. listopadu 1918, kdy došlo k jeho spojení se Srbským královstvím a následně se 26. listopadu 1918 připojilo i království Černé Hory. (CABADA, 2008) Centrum bylo přesunuto ze Záhřebu do Bělehradu. Důvody sloučení byly pragmatické, hlavním motivem byla obrana proti Itálii a její možné anexi slovinského a chorvatského území. Nutno zmínit, že sloučení vyvolalo nepokoje a fyzické střety v Záhřebu mezi Chorvaty a srbským vojskem. Odpůrci byli i v řadách různých politických uskupení (Chorvatská selská strana, Chorvatská strana práva, Slovinská lidová strana). Sloučení také vyvolávalo otázky, jak bude země politicky a administrativně fungovat. Část politické reprezentace jednotlivých etnik byla pro centralismus a unitarismus, naopak zbytek prezentoval zájmy vlastního etnika. Zejména Chorvati většinově nevnímali své postavení v rámci země kladně a snahy o vznik samostatné chorvatské republiky proběhly už v roce 1919, avšak neúspěšně. Důležitým faktorem byla soudobá zaostalost Srbska oproti bývalých zemí Rakouska-Uherska, tedy Slovinska a Chorvatska. První vláda byla složena ze třinácti Srbů, čtyř Chorvatů, dvou Slovinců a jednoho Bosňáka, který zastupoval muslimské obyvatelstvo. (TEJCHMAN, 2016) Vlnu nevole a s ní spojený bojkot zasedání parlamentu chorvatskými a slovinskými poslanci vyvolala ústava z roku 1921, která měla centralistický charakter a soustředila veškerou moc do Bělehradu. (CABADA, 2008) Během dalších několika let marně pokračovaly snahy o oficiální odtrhnutí Chorvatska až roku 1924 hlavní chorvatská strana ChRSS přerušila bojkot parlamentu, podpořila Srbskou opozici a tím pomohla sestavit vládu. Ta však jako následek kroků krále Alexandra I. podala demisi a ChRSS byla postavena mimo zákon, jako to bylo u komunistů. Předseda ChRSS uznal porážku, čímž byla otevřena diskuse mezi oběma stranami. Situace byla velmi nestabilní a vlády se často měnily. Nestabilitu tehdejších poměrů dokresluje situace z roku 1928, kdy byli při jednání opozice s vládou zastřeleni černoohorským poslancem tři chorvatští politiky včetně předsedy hlavní chorvatské strany. (TEJCHMAN, 2016) Tato událost samozřejmě vyvolala velké chorvatské protesty a posílila myšlenky o samostatném státu. Řešením vzniklé situace bylo rozpuštění sněmovny a vyhlášení diktatury. Nově vzniklá forma státu

měla za cíl potlačovat nacionalismus jednotlivých národů a směřovat k jednotné jugoslávské identitě. Následující rok také došlo ke změně názvu z Království Srbů, Chorvatů a Slovinců na Království Jugoslávie. (CABADA, 2008) Situace došla až do takového bodu, kdy Chorvaté založili militantní organizaci Ustaša, jejíž členové skládali přísahu, ve které stálo například to, že členové budou „bránit jednou vyhranou chorvatskou státní samostatnost“. K té mělo dojít například vyčištěním oblasti Chorvatska od Srbů či židů. V roce 1933 se tato skupina neúspěšně pokusila o atentát na krále Alexandra I. Pokus o obnovu parlamentního systému se neseťkal s úspěchem a opozice volby bojkotovala. Opozice nabírala na síle a přecházeli k ní i politici, kteří dříve proti režimu neprotestovali. Roku 1934 už atentát chorvatským a makedonským separatistům vyšel a král byl zabit. Nástupem nové hlavy státu se situace uklidnila a začal se vracet ústavní systém a voleb se účastnily všechny subjekty, bez nějakých bojkotů. Vládu následně složil Srb, Slovinec a Bosňák. (TEJCHMAN, 2016) Důležitým se ukázal rok 1939, kdy tehdejší premiér přímo dosazený králem jednal s Chorvaty a výsledkem byla autonomní chorvatská bánovina, která měla obsahovat všechna práva kromě zahraničních vztahů a organizace armády. (CABADA, 2008) Na začátku druhé světové války byl balkánský poloostrov v zásadě držen mimo konflikt, protože se jednotlivé státy vyhlásily jako neutrální a dodávaly Německu suroviny. Dobýváním zemí Německem a Itálií na jihovýchodě Evropy (Albánie, Rumunsko, Bulharsko) se zvyšoval tlak i na Jugoslávii, která 25. března 1941 podepsala pakt o připojení k Ose, což způsobilo vlnu nevole především srbských obyvatel a o dva dny později došlo k vojenskému převratu. Hitler na to okamžitě zareagoval útokem a Jugoslávie byla po drtivé porážce nucena za 21 dní podepsat kapitulaci a její území bylo rozděleno mezi Německo, Itálii a v menší míře Maďarsko a Bulharsko. Naopak Chorvatsko vyhlásilo 10. dubna 1941 Nezávislý stát Chorvatsko pod vedením Ustašů, dobrovolně se připojilo k Ose jako satelitní stát a začalo plnit svůj cíl, kterým bylo výše zmíněné vyčištění obyvatelstva od Srbů a židů. To se jim dařilo a vyhnali nebo zabili stovky tisíc lidí. Celkově tyto aktivity, závislost na Ose a neschopnost vytvořit vlastní konstituci nevytvářelo pocit ani faktické předpoklady, že by mělo být Chorvatsko samostatným státem. Po prohraných bitvách Osy v roce 1943, kdy se situace obrátila a Spojenci začali vyhrávat, Itálie kapitulovala a opustila svoje pozice v Jugoslávii, což způsobilo zformování antifašistický fronty a začátek řešení otázky pozdějšího uspořádání jednotlivých států. Italské pozice zabral německý wehrmacht, který začal bojovat proti partyzánským jednotkám, řízeným komunisty, a to především maršálem Titem, který pak

hrál v Jugoslávii významnou roli. Partyzáni byli hojně podporováni Spojenci, kteří dodávali vojenské vybavení, léčili raněné a cvičili bojovníky. V Srbsku paralelně s partyzány existovali i Německem podporovaní tzv. četníci, kteří byli antikomunisté a stáli proti partyzánům, protože nechtěli komunistické zřízení po válce. Zároveň se pořád drželi u moci Ustašovci v Chorvatsku. V druhé polovině roku 1944 přišla na Balkán Rudá armáda, která osvobodila postupně Rumunsko, Bulharsko a za pomoci Národně osvobozené armády i velkou část Jugoslávie, včetně Bělehradu. K finální kapitulaci německých jednotek, srbských četníků a chorvatských ustašovců došlo 15. května 1945. (TEJCHMAN, 2016) Koncem roku 1944 už se formovala nová jednotná vláda za souhlasu sovětské a britské vlády, která sjednocovala exilovou vládu krále Petra II. a Titovi komunisty. První poválečné volby vyhrála komunistická strana Národní fronta se ziskem 90 % hlasů a na zasedání zrušila království a přejmenovala zemi na Federativní lidovou republiku Jugoslávie. Ta měla stejné hranice jako v předválečném období s jedinou výjimkou, a to poloostrovem Istria, o který byla poválečná Jugoslávie větší. V lednu 1946 byla přijata nová ústava značně inspirovaná ústavou Sovětského svazu, která potvrdila federativní zřízení s rovnoprávnými národy s vlastními vládami, které však byly řízeny tzv. demokratickým centralismem. Nástrojem byla skutečnost, že nadřízené orgány mohly vyhlášovat rozhodnutí podřízených orgánů za neplatné, což soustředilo moc v rukou nejvyšších orgánů, které byli kontrolovány komunisty. (CABADA, 2008) Ti také začali znárodňovat majetky obyvatel, spustili plánovanou ekonomiku prostřednictvím tzv. pětiletok a zneutralizovali politickou opozici. (TEJCHMAN, 2016) Toto schéma však vydrželo pouze dva roky a v následných letech docházelo postupnému uvolňování a přechodu k socialistické demokracii. (CABADA, 2008) To přineslo během následujících let neshody se Sovětským svazem společně s postojem Jugoslávie, která chtěla být rovnoprávným spojencem, nikoliv podřízeným satelitním státem, jak si to představovali v Moskvě. Cílem Moskvy bylo primárně odstranit Tita z vedení země, který dle jejich slov vedl zemi antikomunisticky. To se nepovedlo, což společně se všeobecně zhoršenými vztahy vyústilo ve stažení sovětských poradců z Jugoslávie, vypovězení obchodních smluv a zastavení obchodních styků. Jugoslávie se tak stala neutrálním státem v rámci studené války a následně členem Hnutí nezúčastněných zemí, které odmítaly polarizaci světa do dvou mocenských bloků. Tito dále vedl zemi svým pojetím socialismu, ve kterém sice potlačoval nacionalismus a prosazoval jednotu a bratrství jugoslávského národa, ale postupně uvolňoval režim, kde vedle státního plánování existovalo soukromé vlastnictví,

dostupnost západních produktů či možnost cestování. Zároveň se západem obchodoval a ten mu poskytoval finance na rozvoj. (TEJCHMAN, 2016) Rozvlňování pokračovalo ústavou z roku 1963, která měnila název na Socialistickou federativní republiku Jugoslávie, státní zřízení na samosprávný socialismus a měla decentralistický charakter oproti původní ústavě z roku 1945 a tedy posilovala pravomoci republik a autonomních oblastí. (CABADA, 2008) Titovi se v zásadě dařilo udržovat stabilitu a zajišťovat růst životní úrovně, ale mezi jednotlivými národy postupně začínal růst nacionalismus, částečně způsoben nerovností hospodářského vývoje, kdy některé republiky byly vyspělejší než jiné. Tak tomu bylo například u vyspělejšího Chorvatska, které odmítalo přispívat na ostatní a požadovalo vlastní armádu a zastoupení v OSN. Nespokojenost došla až k tzv. Chorvatskému jaru v letech 1970-1971, což je označení pro masové protesty proti režimu, které však byly potlačeny. (TEJCHMAN, 2016) Nicméně v roce 1974 došlo k dalšímu posunu ke větší autonomii svazových republik, kdy byla opět změněna ústava. Tato verze vycházela z rostoucí nespokojenosti národů s jejich postavením ve federaci a vedle potvrzení jednotlivých dodatků z předchozích let jako vlastní správa jednotlivých republik v oblastech politických, soudních a finančních, přinášela práva jako oficiální občanství republik, vedle občanství jugoslávského či výuku ve školství v mateřském jazyce. Svazové republiky také dostaly pravomoc federaci opustit. (CABADA, 2008) Jugoslávie se postupně začala destabilizovat, což umocnila Titova smrt v roce 1980 po 35 letech ve vrcholných funkcích, během kterých udržel díky své autoritě a politice jednotnou Jugoslávii bez zásadních násilných sporů. Po jeho smrti pokračovalo zvyšování napětí mezi jednotlivými národy a země se začala destabilizovat. První velké protesty proběhly v roce 1981, kdy Albánci požadovali odtržení a vznik jejich vlastní republiky Kosovo. Ty však byla násilně potlačeny. Během 80. let také probíhala ekonomická krize, která přinesla velkou míru nezaměstnanosti (až 17 %) a inflace (až 160 %) a růst státního dluhu, což jenom podpořilo myšlenky jednotlivých republik k odtržení. Rok 1983 byl dokonce nejhorším hospodářským rokem od druhé světové války. Snahy o vládou řízenou hospodářskou stabilizaci celé země v podobě například obnovy tržního hospodářství, zvýšení významu soukromého sektoru či zvýšení vývozu však narážely na problém rozdělené moci dle ústavy z roku 1974, které oslabovala federální, a naopak posilovala republikové orgány. Rozpadat se začala i vládnoucí komunistická strana, která se rozdělila na dva názorové tábory, kdy jedna strana požadovala větší volnost republik a druhá naopak posílení federativních orgánů. Celková mocenská struktura tak byla na ústupu na rozdíl od

rostoucího nacionalismu, jehož představitelé byli čím dál více slyšet. (TEJCHMAN, 2016)

V roce 1989 přišly další demonstrace v autonomních oblastech Kosovo, Vojvodina a republika Černá Hora, které se však také ještě nesetkaly s úspěchem, nicméně tyto události společně se stále zhoršující se hospodářskou situací dále dokazovaly nestabilitu, a hlavně neudržitelnost celistvého státu. Slabé postavení komunistické strany se projevilo i příchodem svobodných voleb ve Slovinsku a v Chorvatsku v roce 1990, ve kterých zvítězili nacionalisté. Definitivní rozpad začal v červnu roku 1991, kdy Slovinsko a Chorvatsko vyhlásily nezávislost. (CABADA, 2008) První válka se spustila ve **Slovinsku** den po vyhlášení nezávislosti. Slovinské jednotky obsadily hranice, které měla následně zajistit jugoslávská armáda, což se jí po pár dnech podařilo, ale výsledek nebyl ani zdaleka jednoznačný, jak se předpokládalo dle rozložení sil. Válka trvala jenom tři dny a vyžádala si několik desítek obětí, než došlo k vyřešení konfliktu mírovou cestou na konferenci v Záhřebu. Výsledkem bylo samostatné Slovinsko. (TEJCHMAN, 2016)

Mnohem krvavější byla druhá válka v pořadí, a to o nezávislost **Chorvatska**. Rozdílem oproti té slovinské bylo etnické rozložení obyvatel, kdy Srbů v Chorvatsku žilo v té době přes 580 000, což tvořilo 12 % celkového obyvatelstva, kteří byli ve většině v 11 okresech, především na východní straně země. Ti vyhlásili svou autonomní oblast na území Chorvatska pod názvem Krajina, která samozřejmě nebyla Chorvatskem akceptována. Srbové začali být propouštěni z prací a vyháněni z domovů, čímž se obnovil scénář z druhé světové války, kdy také docházelo k „čištění“ Chorvatska od Srbů. Válka vypukla v srpnu roku 1991 střetem u města Vukovar, ležícím na hranici obou zemí. Ve válce proti sobě stály jak armády obou zemí (na straně Srbska i Jugoslávská lidová armáda), tak polovojenské jednotky, které své členy verbovaly například mezi fotbalovými fanoušky (př. Akranovi tygři). Válka byla obzvláště krutá a ani jedna strana si nezdala v násilí na civilním obyvatelstvu. (TEJCHMAN, 2016) Už v listopadu, tedy po třech měsících, Rada bezpečnosti OSN rozhodla o vyslání mírových jednotek do oblasti (UNPROFOR). S příjezdem mírových jednotek do samozvané Republiky Srbská Krajina roku 1992 došlo k uzavření příměří a stažení jednotek jugoslávské armády. V té době oblast kontrolovali Srbové a měli na ni převahu v počtu obyvatel. I přes oficiální příměří docházelo k bojům, avšak menšího rozsahu, než tomu bylo v prvních měsících války. Po tříleté přípravě navzdory příměří došlo 1. května 1995 k vojenským operacím chorvatské armády, které měly za cíl zmocnit se onoho území. To se jim povedlo díky absenci jugoslávské armády a neaktivitě mírových jednotek. Operace se neobešla bez útoků na civilisty od jejich

vyhánění z oblasti až k vraždám. Výsledkem války tedy bylo nezávislé Chorvatsko se všemi nárokovanými oblastmi. (TEJCHMAN, 2016) Poslední z této série jugoslávských válek (1991-1995) byla válka v **Bosně a Hercegovině**, která přinesla obětí nejvíce. Zde stejně jako v Chorvatsku hrálo roli národnostní složení, kdy obyvatelstvo bylo rozděleno na 43 % Bosňáků (muslimové), 31 % Srbů (pravoslavní) a 17 % Chorvatů (katolíci). Válka začala stejně jako ve výše zmíněných zemích následkem snahy o osamostatnění. V tomto případě šlo o snahu muslimů o vlastní stát, aby nežili v rámci společenství jako minorita. Reakcí na diskutované odtržení bylo v lednu 1992 vyhlášení tzv. Republiky Srbské, jejíž rozloha se blíží polovině celé země a Srbové zde měli velkou početní převahu. V únoru proběhlo referendum, jehož výsledkem byl zájem o samostatnost, která byla následně vyhlášena a spustila boje, ve kterých proti sobě stáli především Bosňáci, podporovaní zahraničními muslimy, a Srbové, jejichž hlavní síla tkvěla v Jugoslávské lidové armádě. Chorvatsko napřed vyjádřilo podporu Bosňákům proti Srbům, nicméně následně spolu začali také válčit. Boje probíhaly v různých částech země a docházelo při nich k etnickým čistkám na všech třech stranách. Situaci se brzo začaly zabývat zahraniční společenství, kdy například EU uznala Bosnu a Hercegovinu za samostatný stát nebo Rada bezpečnosti OSN uvalila hospodářské sankce na Jugoslávii. Nepřicházela však zásadní vojenská intervence, a tak stále probíhala válka všech proti všem ve snaze udržet si jednotlivá území. Zásadní zlom přišel po třech letech války v srpnu roku 1995, kdy Srbové dobyli město Srebrenica, které bylo tzv. „bezpečnou zónou“ chráněnou mírovými jednotkami OSN. Spolu s jeho dobytím došlo k selekci mužů, muslimů, kterých pak bylo několik tisíc zavražděno jako odvetná akce za vraždění Srbů ve vesnicích okolo města. Tato akce vyvolala letecké útoky jednotek NATO na srbské základny, čímž se situace obrátila a Bosňáci v té době spolupracující s Chorvaty dobyli část srbského území a vyhnali asi 90000 Srbů. Následovalo mírové jednání, které přineslo tzv. Daytonskou dohodu, která oficiálně ukončila válku v Bosně a Hercegovině a definovala novou ústavu a územní rozdělení (Federace Bosna a Hercegovina a Republika Srbská). (TEJCHMAN, 2016)

Shrnutí: společná historie Srbska a Chorvatska, která se psala především ve 20. století, se nesla spíše v duchu konfliktů než bratrství a jednoty, jak bylo heslem Jugoslávie. Obě země proti sobě stály ve třech válkách (první a druhá světová a jugoslávská) ve kterých mezi sebou přímo bojovaly. Zejména poslední válka probíhající v letech 1991-1995, ve které proti sobě stály výhradně právě tyto dvě země, měla zásadní dopad na jejich ekonomiku a budoucnost. Vzešlo z ní samostatné Chorvatsko s územním vymezením a

etnickým složením, jaké má dodnes (u Srbska došlo ještě ke změnám později). Během války trpěla jeho ekonomika odtržením východních oblastí, které přešly pod správu Republiky Srbská Krajina, čímž Chorvatsko přišlo o zemědělské a průmyslové výrobní kapacity. Válka zároveň odlákala turisty navštěvující přímořské oblasti. Pokles průmyslové výroby způsoboval růst nezaměstnanosti, náklady na válku zvyšovaly státní dluh a s ním daně, což se projevilo na růstu inflace. Na Srbsko byly od OSN uvaleny hospodářské sankce, které zakazovaly zahraniční obchod, což způsobilo růst nezaměstnanosti z důvodu poklesu průmyslové výroby, která byla závislá na zahraničních dodavatelích a odběratelích. Zároveň v letech 1991-1993 prošlo Srbsko hyperinflací, která se svým nejvyšším bodě dosahovala měsíčně 313 000 000 %. Ta byla vyvolána vládou a jejím tiskem ničím nekrytých peněz, které vybírala zpět pomocí procesu tzv. inflační daně. Na obou stranách samozřejmě docházelo ke ztrátám obyvatel a jejich hromadnému stěhování.

4.1.2 Srbský spor o Kosovo

Provincie Kosovo (celým oficiálním názvem Autonomní oblast Kosova a Metochie) je pro Srbsko velmi důležitým a ožehavým stále aktuálním tématem, který má kořeny v dávné minulosti. Pro pochopení významu Kosova pro Srby a určitých událostí, které se v rámci bojů o toto území výrazně dotknuly srbské ekonomiky v nedávné minulosti, je potřeba alespoň stručně nastínit historický vývoj od počátku osídlení do současnosti. K příchodu prvních Slovanů (především Srbů) na území aktuálně čítající 10 905,25 km² nacházející na Balkánském poloostrově obklopeno Srbskem, Makedonií, Albánií a Černou Horou, došlo v 6. a 7. století. Jejich obsazením této se oblast odtrhla od v té době slábnoucí Byzantské říše. Od té doby bylo Kosovo, stejně jako dva nejstarší srbské státy Raška a Duklja, po několik staletí osídleno převážně Srby, ale územně oficiálně patřilo napřed k Bulharské a následně znovu Byzantské říši. Zásadní změna nastala v roce 1217, kdy Stefan Nemanjić sjednotil všechny srbské země a dal vzniknout Srbskému království, jehož součástí byla i oblast Kosova, na kterém po několik staletí docházelo k budování sídel a pravoslavných klášterů, čímž se oblast Kosova stala pro srbský národ kolébkou náboženství a celého národa. Mezi nejvýznamnější památky patří monastýr Gračanica nebo kláštery Peč a Visoki Dečani a především město Prizren, které sloužilo jako sídlo Štěpána Uroše IV. Dušana, jednoho z nejvýznamnějších srbských panovníků, který vládnul v letech 1331 až 1355. (GIRGLE, 2006) Důležitým milníkem v historii Kosova, Balkánu a vlastně celého Evropského kontinentu se stal rok 1389, kdy 28. června došlo k bitvě na Kosově poli, ve

keré proti sobě stálo vojsko Osmanské říše pod vedením sultána Murada I. a srbská armáda vedená Štěpánem Lazarem I. Hrebeljanovičem. Bitva byla zároveň soubojem islámu proti křesťanství a její výsledek měl zásadně ovlivnit následné rozložení moci nejen v jižní části Evropy. Boje byly navzdory velké přesile Osmanů velmi vyrovnané a na konci bylo těžké určit kdo vlastně vyhrál, a to i díky tomu, že padli vůdci obou vojsk. Následné roky však ukázaly, že Srbové ztratili moc v oblasti a jejich území si Osmanská říše podmanila. Území Kosova bylo součástí Osmanské říše až do počátku 20. století, tedy cca 500 let. Během tohoto období pod muslimskou nadvládou docházelo k islamizaci oblasti přistěhováním Osmanů a následně také konvertováním k islámu do té době křesťanských Albánců a sousedních Bosňáků. K tomu docházelo především z důvodů výhod pro muslimské obyvatelstvo, mezi které patřily například menší daně, než které byly aplikované na křesťanské obyvatelstvo. Tato proměna vyznání Albánského obyvatelstva začala probíhat především od 15. století, kdy bylo potlačeno křesťanské povstání proti Osmanské říši, které vedl Gjergj Kastrioti, zvaný Skanderbeg. Paradoxem je, že ho jako křesťana bojujícího proti islámu považují za národního hrdinu v aktuálně muslimské Albánii a je například vyobrazen na velké soše v hlavním městě Tiraně, či je po něm pojmenován fotbalový klub. Zatímco Srbové byli věrni své pravoslavné církvi, Albánci postupně přešli v téměř výhradně muslimský národ, což se postupně promítalo i na demografické situaci na Kosově, kdy začali zaujímat stále větší procento z celkového obyvatelstva. K tomu docházelo po potlačení křesťanských vzpour probíhajících během několika staletí, které způsobovaly migraci nemuslimského obyvatelstva směrem na sever. Albánci už byli bráni jako spojenci a Osmanská říše jejich nahrazování původních obyvatel kvitovala. S postupným oslabováním Osmanské říše došlo roku 1804 k tzv. Prvnímu srbskému povstání pod vedením Karađorđe Petroviće trvajícím 9 let, které bylo, taktéž jako několik předchozích, neúspěšné, nicméně na něj bylo navázáno Druhým srbským povstáním pod vedením Miloš Obrenoviće, které vyústilo v roce 1817 ve vznik Srbského knížectví, což znamenalo návrat Srbska na mapu světa jako autonomní země po 358 letech, které strávilo pod nadvládou Osmanské říše. (GIRGLE, 2006) Srbské knížectví se postupně rozšiřovalo a následně přeměnilo v Srbské království. K tomu bylo v roce 1912 připojeno i Kosovo jako výsledek tzv. Balkánských válek, ve kterých stály spojené síly Srbska, Bulharska, Černé Hory a Řecka proti „evropskému Turecku“. Smyslem bylo vymanit Balkán ze závislosti na Osmanské říši. V té době tvořilo obyvatelstvo Kosova 70 % Albánců a pouze 20 % Srbů, což se po znovuzískání začalo opět měnit a Srbové, kteří

byli nuceni Kosovo dříve opustit, se vraceli do svých domovů. Pro Srby považující Kosovo za kolébkou jejich státnosti a centrum srbské duchovnosti, bylo připojení bráno za velké vítězství a akt spravedlnosti. (ŠTĚPÁNEK, 2011) Záhy v roce 1914 začala první světová válka, která od rozdělování území po porážce a ústupu Osmanské říše visela ve vzduchu. Jako záminka a oficiální začátek války je označován zdařený atentát bosenskosrbských politických aktivistů na následníka trůnu Rakouska-Uherska, arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este. Během války po počátečním úspěšném odporu Srbů proti vojskům Trojspolku došlo v roce 1915 k obsazení srbského území včetně Kosova a začala tvrdá okupace, která civilním Srbům značně komplikovala život. Srbská armáda a vedení státu ustupovala, až skončila v exilu na Korfu. Na okupaci se podílely jak jednotky rakousko-uherské a německé, tak bulharské, které cítily křivdu po Druhé balkánské válce v roce 1913, ve které Srbům podlehly. Z tohoto důvodu se Bulhaři na okupovaném území chovali z příchozích jednotek nejhůře. Přítomnost vojsk naopak kvitovala albánská část obyvatel. Ke konci války v roce 1918 zaútočila znovu zformovaná armáda Srbska za podpory vojsk Dohody na okupované území a získala ho zpět. (TEJCHMAN, 2016) Po konci války, ve které stálo Srbsko na straně vítězů, došlo ke vzniku nového státu s názvem Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, který se následně v roce 1929 přejmenovalo na Království Jugoslávie. Součástí tohoto seskupení několika států bylo také Kosovo. Problém však tvořila velká část muslimského obyvatelstva albánského původu, která tuto oblast brala za vlastní. Před příchodem druhé světové války znovu docházelo k proměně obyvatel, kdy Slované nahrazovali neslovanské národy, nicméně v roce 1939 bylo při sčítání obyvatel zjištěno, že poměr je v procentech cca 35/65, kdy Slované tvořili menšinu. (CABADA, 2008) Druhá světová válka se samozřejmě nevyhnula ani Balkánskému poloostrovu a státy Osy (Německo, Itálie, Bulharsko) v roce 1941 napadly Jugoslávii, kterou si zanedlouho podmanily. Oblast Kosova připadla vedle Německa a Bulharska především Itálii a spolupracující Albánii pod jejich patronací vyhlásila na obsazeném území dle myšlenek Prizrenské ligy tzv. Velkou Albánii, která by v celém svém rozsahu kromě samotné Albánie měla obsahovat Kosovo a části Černé Hory, Srbska, Makedonie a Řecka. Začala tak etnická čistka srbského obyvatelstva, včetně ničení památek a zabírání obydlí. Desetitisíce Srbů proto uteklo ze svých domovů na sever země. K etnické čistce Srbů se přidali i ustašovci, tedy chorvatské fašistické hnutí. Itálie kapitulovala 8. září 1943 a oblast samozvané Velké Albánie obsadili Němci, kterým Albánci nabídli spolupráci v boji proti srbsko-černoohorským partyzánům za pomoc albánské věci, tedy udržení získaného území.

Následně vznikla albánská SS divize s názvem Skanderbeg, částečným odštěpením jednotek bosenské SS divize Handžár. S přicházejícím koncem německé okupace Balkánu Albánci mobilizovali své síly na hranicích Velké Albánie, aby získanou oblast udrželi, avšak celé území Kosova bylo v listopadu 1944 osvobozeno protifašistickými spojenci a po konci války se stalo součástí nově vzniklé komunistické Jugoslávie, která obsahovala Srbsko, Chorvatsko, Bosnu a Hercegovinu, Makedonii, Černou Horu a Slovinsko a jejímž prezidentem se po několika vysokých politických funkcích stal roku 1953 Josip Broz Tito. (TEJCHMAN, 2016) Základním principem vládnoucí garnitury poválečné Jugoslávie byla plná rovnoprávnost jednotlivých národů Jugoslávie a potlačení jakýchkoliv projevů nacionalismu, které byly trestány. Roku 1945 Kosovo poprvé zažilo autonomní status, kdy vznikl tzv. Autonomní Kosovsko-Metochijský kraj, který byl součástí Lidové republiky Srbsko. Srbové, kteří byli během války nuceni z Kosova uprchnout, se nemohli vrátit kvůli dekretu vydaným maršálem Titem a jejich majetky byly rozdávány chudým kosovským Albáncům. Vlivem komunismu byly také kolektivizovány majetky srbských sedláků na Kosovu. Celkový počet obyvatel byl tvořen v této době přibližně z 68 % Albánci, z 24 % Srby a z 8 % dalšími menšinami. Během následujících desítek let došlo k navýšení poměru Albánců vůči Srbům, a to především z důvodu, že albánské rodiny plodily mnohem více dětí. Dalším důvodem byl nedostatek práce na Kosovu, kvůli čemuž se Srbové stěhovali směrem na sever, naopak na Kosovo dále přicházeli obyvatelé z Albánie. Neustálé posilování pozice Albánců na Kosovu se projevilo na celkové situaci v zemi a roku 1963 přišel s přijetím nové ústavy vyšší stupeň autonomie a na Kosovu vznikl vlastní tzv. oblastní parlament. (GIRGLE, 2006) Nová ústava deklarovala vyšší práva v různých oblastech (např. školství, kultura, média), avšak ústavní a zákonné pravomoci stály pořád v rukou Lidové republiky Srbsko. Postupem času se i dle výpovědí kosovských Srbů stále vyostřovaly vztahy mezi oběma etniky a vinou převahy jak v počtu obyvatel, tak v administrativě byli Albánci značně zvýhodněni. Opět pozměněná ústava z roku 1974 byla značně decentralistického charakteru a posilovala autonomie všech zemí, včetně autonomní oblasti Kosova, které se tak přiblížilo k samostatné republice vznikem vlastní vlády, parlamentu a ústavního soudu. (ŠTĚPÁNEK, 2011) Od této doby a především v 80. letech po smrti Josipa Tita se nadále prohlubovaly nepřátelské vztahy mezi oběma etniky a roku 1981 došlo k velkým demonstracím albánského obyvatelstva, které vzešly ze studentského prostředí a připojením ostatních obyvatel se pak zformoval cíl, a to vznik vlastní republiky Kosova. Násilné potlačení jugoslávskými jednotkami však opět přispělo

ke zhoršení vztahů a ze strany frustrovaných Albánců docházelo k diskriminaci Srbů. Ti si často stěžovali na agresi od albánských obyvatel, ale mocenské orgány upřednostňovaly Albánce a pro Srby bylo například zbytečné volat policii, protože albánští policisté odmítali delikty vyšetřovat. Pozitivní diskriminace probíhala v zaměstnáních, kde byli Albánci upřednostňováni a pro Srby například existovaly kvóty, kolik smí být zaměstnáno Srbů v podniku. Situace se promítala i do školství, kde výuka postupně přecházela pouze do albánštiny a srbsko-jazyčné školy byly zavírány pro nedostatek žáků, způsobeným stále se zmenšujícím podílem srbského obyvatelstva v oblasti, jejichž podíl tvořil v roce 1987 pouhých 10 %. (TEJCHMAN, 2016) Politická reprezentace federativní republiky problém dlouhé roky přehlížela a situace vyústila v demonstrace srbských obyvatel, načež v onom roce 1987 na Kosovo přijel Srb Slobodan Milošević, tehdy předseda ústředního výboru komunistické strany Srbska a po konfrontaci s demonstrujícími řekl ikonickou větu: „Niko ne sme da vas bije“. V překladu: „nikdo vás tady nesmí bít“. Výsledkem celé akce byl vyhraněný Milošević, odhodlaný změnit poměry na Kosovu, čímž si získal srbskou část populace. Naopak Albánci ho brali jako možnost ohrožení a jeho rétorika z jejich pohledu spíše přilévala olej do ohně. Během roku 1988 vydala Jugoslávie 40 dodatků k ústavě, ze kterých byla většina ekonomického charakteru, ale některé se dotýkaly i autonomních oblastí, avšak neměly zásadní vliv na jejich chod. Albánci na Kosovu však začali demonstrovat, a to tak masově, že došlo až k vyhlášení nouzového stavu v roce 1989 kvůli střetům albánských demonstrantů se srbskými bezpečnostními složkami, při kterých došlo k desítkám mrtvých a stovkách zraněných. Milošević následně v roce 1990 zrušil práva Kosova získaných ústavou z roku 1974 a připojil ho zpět k Srbsku. Kosovští představitelé na zareagovali vyhlášením nezávislé republiky, což vyvolalo rozpuštění kosovského parlamentu, který pak fungoval ilegálně. V roce 1991 vypukla válka v Jugoslávii, která na několik let zastínila kosovský problém, protože Srbové válčili na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny. V polovině devadesátých let proběhla diskuse obou stran o případné rozdělení území, ale k dohodě nedošlo. (TEJCHMAN, 2016) Zásadním momentem po konci války v Jugoslávii je začátek aktivit Kosovské osvobozené armády (UÇK) v roce 1996. Tato organizace začala agresi v podobě útoků na srbské policejní stanice a vojenské hlídky. Násilí bylo páčáno i na civilistech, a to jak na Srbech, tak na umírněných Albáncích, například za to, že navštěvovali Srby. Se sílícím postavením UÇK rostlo také násilí, avšak Bělehrad po právě ukončené válce váhal se zahájením ofenzivy z obavy z intervencí sil NATO, jak tomu bylo v Bosně a Hercegovině. V březnu roku 1998 byla

UÇK označena velvyslancem USA pro Balkán za teroristickou organizaci, a to bylo pouštěčem války v Kosovu, protože Milošević následně zahájil vojenské akce. (TEJCHMAN, 2016) Válka byla velmi intenzivní a obě strany se dopouštěli násilí i na civilistech. Srbské vojenské jednotky měli navrch a teroristy z UÇK postupně likvidovaly. Konflikt se samozřejmě stal předmětem jednání mezinárodních organizací (NATO a OSN). Rada bezpečnosti OSN odsoudila oboustranné násilí a NATO pohrozilo vojenskou intervencí za účelem ukončení násilí, pokud bude situace pokračovat. Pod tímto tlakem, včetně uvalených sankcí od EU na Jugoslávii, Milošević ukončil vojenské operace a stáhl srbské jednotky. Na to však zareagovala UÇK, která získala zpět ztracená území a mstila se na civilním obyvatelstvu. V lednu 1999 se tak srbská armáda vrátila s novou ofenzivní akcí a 15. ledna došlo k incidentu ve vesnici Račak, při kterém mělo být zabito několik desítek albánských civilistů Srbskou armádou, alespoň dle pozorovatele Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě Williama Walkera. Tato událost však byla různými nezávislými přítomnými lidmi zpochybněna a různé důkazy nasvědčují tomu, že to mělo být celé zinscenováno a využito jako důkaz o krutosti srbských jednotek. V únoru přišla snaha nastolit mír pomocí tzv. Rambouilletské dohody, vypracované NATO. V té byly, mimo jiné, podmínky jako stažení srbských jednotek z Kosova, volný pohyb jednotek NATO po celé Jugoslávii a rozhodnutí o konečném uspořádání Kosova dle vůle lidu a názorů relevantních orgánů tři roky po podepsání této dohody. Dohoda byla podepsána albánským, americkým a britským zastoupením, ale byla neakceptovatelná pro Srby, kteří ji společně Rusy odmítli podepsat. Neúspěšně dosažení mírového ujednání (způsobeno především špatně nastavenými podmínkami) znamenalo vojenskou intervenci vojsk NATO od 24. března 1999 pod názvem „Spojenecká síla“. Té se účastnilo 19 členských států. (TEJCHMAN, 2016) Jednoty NATO napřed bombardovaly vojenské cíle, ke kterým však následně přibyly i cíle průmyslové a infrastrukturní, a to po celé Jugoslávii. Bombardovány byly elektrárny, továrny, mosty, železniční tratě, zásoby nafty a plynu, rozvody vody a další. Situaci dokreslily útoky na vlak plný civilistů, nemocnici, televizní budovu, velvyslanectví Číny nebo konvoj albánských uprchlíků. Celkem během 78 dní trvající akce provedlo NATO necelých 40 000 bojových misí, ze kterých bylo 10 484 bylo útočných, během kterých bylo svrženo 26 614 vzdušné munice. (THE INDEPENDENT INTERNATIONAL COMMISSION ON KOSOVO, 2000) Následkem útoků přišlo o život přibližně 500 srbských vojáků a u ztrát civilních obyvatel se jednotlivé zdroje liší v intervalu od 500 do 2500. Celkové následky se dají jen stěží vyčíslit, ale hovoří se o

desítkách miliard dolarů. Vedle vojenské techniky (120 tanků, 1/3 muničních zásob, 314 dělostřeleckých zbraní, 203 obrněných transportérů, atd) bylo zničeno na 40 mostů, 90 % zásob vody Bělehradu, více než 50 % ropných rezerv, vysílací věž srbské televize, nemocnice, automobilová továrna, železniční tratě a další. (RAMET, 1999) Nutno říct, že pokračování bombardování akorát zvyšovalo agresivitu na Kosovu a počet uprchlíků všech etnik z této oblasti během celé operace vyrostl téměř k milionu (většina Albánců). Operace skončila 10. června na základě podepsané dohody o stažení srbských vojsk z Kosova a příchodu mezinárodních mírových jednotek NATO (KFOR – Kosovo Force). Ty měly udržovat mír a stabilitu v multietnické oblasti. Ve skutečnosti se však do Kosova vrátili především Albánci a Srbové se nejenom nevraceli, ale další odcházeli, kvůli obavám z teroru většinového obyvatelstva, a především ze strany UÇK. Ta se šikovně přetransformovala na TKM (Ochranný sbor Kosova), aby přišla o nálepku teroristické organizace a stala se vůdčí silou z jejichž středu vzešli političtí představitelé Kosova. (TEJCHMAN, 2016) Zároveň byla na Kosovu vybudována velká americká vojenská základna Bondsteel, která slouží jako základna NATO pro jednotky KFOR. Kosovo bylo následně v letech 1999-2008 pod mezinárodní správou OSN na základě dokumentu „*Ústavní rámec pro prozatímní samosprávu Kosova*“, který definovala samosprávné instituce Kosova a jejich pravomoci. (CABADA, 2008) Ani tehdy však etnické střety neskončily a roku 2004 došlo k pogromu na Srby, při kterém jich několik desítek přišlo o život a tisíce dalších muselo uprchnout. Útoky byly směřovány i na srbské kostely a kláštery, kterých mělo být zničeno více než 20. (TEJCHMAN, 2016) Už téměř etnicky čisté Kosovo jednostranně vyhlásilo 17. února 2008 nezávislost, a bylo promptně uznáno například Spojenými státy, Velkou Británií, Tureckem nebo Francií. (CABADA, 2008) V současné době (2021) uznává nezávislý stát Kosovo přibližně 50 % všech zemí OSN. (Political Geography Now, 2020)

Shrnutí: problematika Kosova jako součásti Srbska, autonomní oblasti či nezávislého státu je téma, které Srbsko provází po staletí a dodnes není dořešeno. Po postupné etnické výměně pravoslavných Srbů za muslimské Albánce, více či méně nátlakovým a násilným způsobem, situace dospěla na konci 20. století k válečnému konfliktu. Toho se zúčastnily i mezinárodní vojenské síly Severoatlantické aliance, které se přidaly na stranu Albánců a zahájily 78denní bombardování z 25 % vojenských a ze 75 % civilních cílů na území Jugoslávie (především Srbska). To mělo velmi negativní dopad na ekonomiku země, kdy bylo zničeno průmyslové továrny, mosty, nemocnice a mnoho dalšího. Výsledkem byl

přechod Kosova pod správu OSN a po 8 letech vyhlášení nezávislosti, které aktuálně uznává zhruba polovina států OSN. Paradoxem je, že do vedení Republiky Kosovo se postavil Hashim Thaçi (premiér 2008-2014, prezident 2016-2020), který je bývalým velitelem teroristické organizace.

4.2 Vstup do Evropská unie

Evropská unie má jasně definovaný postup pro rozšiřování, tedy pro vstup dosud nečlenských států. Základní předpoklady jsou uvedeny ve Smlouvě o Evropské unii, konkrétně článcích 2 a 49. Článek 2 uvádí její všeobecné hodnoty, které musí členské státy zastávat. Těmi jsou svoboda, demokracie, rovnoprávnost, dodržování lidských práv, právní stát, a další. Článek 49 pak určuje, které země by se potenciálně mohly stát členy a představuje následující postup. Základní podmínkou členství je být evropským státem vykazujícím znaky státnosti (např: veřejná moc, státní území s trvalým obsazením obyvatelstva, a další), který uznává všechny hodnoty ze článku 2 a má nástroje k jejich dodržování. Dalšími podmínkami jsou tzv. Kodaňská kritéria, která podmiňují země disponovat institucionální stabilitou (demokratický právní stát respektující lidská práva), funkčností tržního hospodářství a schopností plnit závazky členství. (Smlouva o Evropské unii, 2012) Proces začíná podáním písemné přihlášky Radě EU, která informuje další orgány (Komisi, Evropský parlament a parlamenty jednotlivých zemí). Komise následně zahájí sledování dané země, při kterém se zaměřuje na schopnost plnění jednotlivých kritérií a problémové oblasti, které vyžadují rozsáhlejší reformy. Na základě schválení Komise pak Rada zahájí vyjednávání o členství, čímž se země stane kandidátem. Rada v celém procesu musí rozhodovat jednomyslně. Cílem vyjednávání je přizpůsobení právních předpisů kandidátské země standardům EU. Ty jsou rozděleny do jednotlivých kapitol (aktuálně 35), které jsou rozhodnutím Rady na základě doporučení komise otevírány k vyjednávání a následně zavírány, splní-li kandidátská země Radou stanovená kritéria. Komise a kandidátská země pak každoročně vydává dokument hodnotící pokrok. Po uzavření všech kapitol následuje příprava smlouvy o přistoupení na konferenci členských států pro vypracování dokumentů. Samotné přistoupení musí být schváleno jak Radou, tak Evropským parlamentem. Připravenou smlouvu pak podepíší členské státy a přistupující země. Finálním krokem je ratifikace smlouvy všemi signatáři. (De MUNTER, 2020)

4.2.1 Chorvatsko a EU

Chorvatsko podalo žádost o členství v Evropské unii 21. února 2003, k čemuž následující rok vydala Evropské komise kladné stanovisko a Rada EU tak udělila Chorvatsku status kandidátské země. V roce 2005 vstoupila v platnost Dohoda o stabilizaci a přidružení mezi EU a Chorvatskem, která byla součástí politiky EU pro státy jihovýchodní Evropy, a která měla za cíl udržovat stabilitu v oblasti a rozšířit hospodářskou spolupráci podobným způsobem, jako by byla země členem EU (např.: vytvořením zóny volného obchodu). (Evropská komise, 2001) Téhož roku však došlo k odložení přístupových jednání z důvodu nedostatečné spolupráce Chorvatska s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii, a to především v případě Anteho Gotoviny, který byl důstojníkem chorvatské armády. Situace se však zanedlouho vyjasnila a Komise začala porovnávat právní předpisy Chorvatska a EU. V červnu 2006 pak byla otevřena první kapitola (Věda a výzkum). (Euractiv.cz, 2013) Druhá komplikace nastala v listopadu 2008, kdy Slovinsko pozastavilo přístupová jednání Chorvatska na 10 měsíců z důvodu sporu o vytyčení námořních hranic v Piranském zálivu. Dohoda z 11. září 2009 ukončila Slovinskou blokadu přístupových jednání a obnovila jednání o sporné území. (Euractiv.cz, 2009) Kromě dvou výše zmíněných situací probíhalo přístupové jednání bez zásadních komplikací a k 30. červnu 2011 byly uzavřeny všechny přístupové kapitoly. Následně po schválení Evropským parlamentem, kdy byla země oprávněna vstoupit do EU, proběhlo 22. ledna 2012 v Chorvatsku referendum, ve kterém pro vstup vyjádřilo 66,67 % všech hlasujících z celkové 44% účasti, která zůstala daleko za očekáváním. Po splnění následných formalit vstoupilo Chorvatsko do EU k 1. červenci 2013. (BBC, 2012)

4.2.2 Srbsko a EU

Srbsko podalo žádost o členství v EU 22. prosince 2009 a kandidátský status získalo v březnu 2012 na základě stanoviska Komise z října 2011. V roce 2013 pak vstoupila v platnost Dohoda o stabilizaci a přidružení se Srbskem (stejně jako dříve či později s dalšími jihoevropskými státy). Tato dohoda uvedla několik cílů jako podporu posílení demokracie a právního státu, rozvoj hospodářské a mezinárodní spolupráce sblížením právních předpisů, rozvíjení oblasti volného obchodu mezi EU a Srbskem a další. (Dohoda o stabilizaci a přidružení se Srbskem, 2013) Aleksandar Vučić (tehdy první místopředseda vlády, následně prezident Srbska) se v roce 2013 vyjádřil, že cílem je vstoupit do EU do roku 2020. (politika.rs, 2013) Přístupová jednání začaly v lednu 2014 na

první mezivládní konferenci a v prosinci 2015 pak byly otevřeny první dvě kapitoly. Nejvíce problematickou se jeví kapitola 35 (Ostatní), v tomto případě „Normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem“. Jak vyplývá z kapitoly Srbský spor o Kosovo, situace je velmi komplikovaná a ani po několika letech vyjednávání se neblíží konci. Základním kamenem úrazu je Srbská ústava, která hovoří o Kosovu jako o součásti Srbska a odmítá uznat samostatnost Kosova. To potvrdil i prezident Vučić v červnu 2020, když se vyslovil, že odmítne členství v EU, pokud by bylo podmíněno uznáním samostatnosti Kosova. (ČTK, 2020) Další komplikací způsobenou mezinárodními vztahy byla blokáda otevření dvou kapitol (Justiční systém a základní práva a Svoboda a bezpečnost) Chorvatskem v dubnu 2016. Příčinou byl zákon o válečných zločinech, který svým výkladem dovoluje stíhat osoby podezřelé z válečných zločinů spáchaných i mimo srbské území, takže potenciálně Chorvaty, za jejich činy na srbském obyvatelstvu na východě Chorvatska během války v letech 1991 až 1995. Následně v červnu 2016 však Chorvatsko ustoupilo. (ČTK, 2016) Do současnosti, jak vyplývá z každoročního reportu Komise, bylo otevřeno celkem 18 kapitol, ze kterých byly uzavřeny pouze 2. Vstup Srbska do EU je tedy zatím v nedohlednu a původní cíl, tedy vstup země do EU do roku 2020 se ani zdaleka nenaplnil. (Evropská komise, 2020) Dle průzkumu z roku 2020 by pro vstup do EU hlasovalo při referendu 61 % obyvatel a proti 39 %. (EU delegacija u Srbiji, 2020)

4.3 Ukazatele magického čtyřúhelníku

V následujících podkapitolách jsou analyzovány jednotlivé ukazatele magického čtyřúhelníku obou zemí za období od roku 1995 do roku 2019.

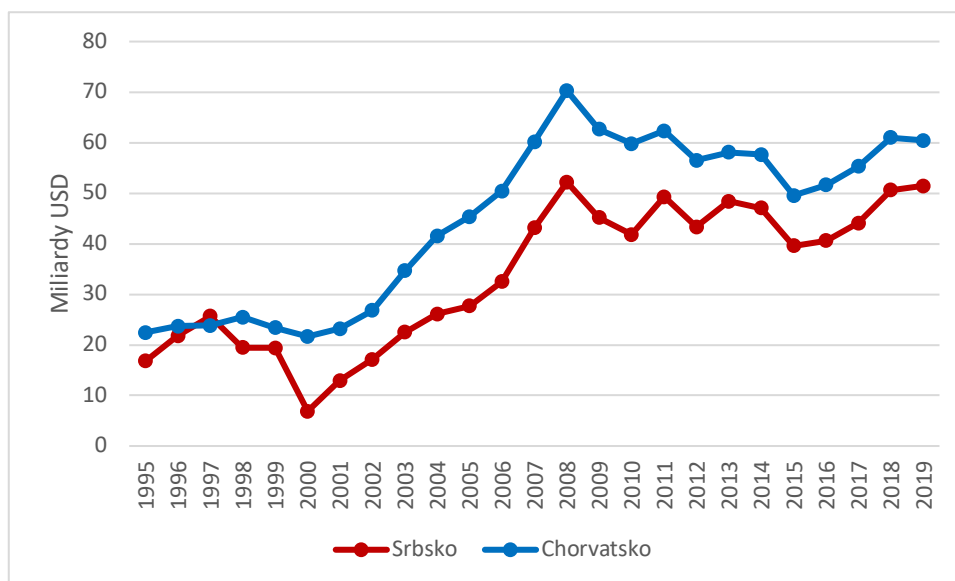
4.3.1 HDP

Hodnoty a vývoj hrubého domácího produktu, jakožto jednoho z klíčových ukazatelů úspěšnosti ekonomiky lze sledovat z několika úhlů pohledu. V prvním grafu¹ je zobrazen vývoj celkového HDP obou zemí. Hodnoty jsou udané v miliardách amerických dolarů a byly vypočítány pomocí produkční metody. Z grafu lze vyčíst, že se obě země kromě pár

¹ GDP at purchaser's prices is the sum of gross value added by all resident producers in the economy plus any product taxes and minus any subsidies not included in the value of the products. It is calculated without making deductions for depreciation of fabricated assets or for depletion and degradation of natural resources. Data are in current U.S. dollars. Dollar figures for GDP are converted from domestic currencies using single year official exchange rates.

výjimkech v zásadě kopírují a když je zaznamenán růst u jedné země, dochází k němu u země druhé. Zásadní výjimku tvoří rok 2000, kdy Srbsko zaznamenalo 64,52% propad. Příčinou propadu se dá nazvat vyústění konfliktu o Kosovo, kdy v roce 1999 síly NATO pod jménem Operace Spojenecká síla 78 dní bombardovalo oblast Srbska, tehdy ještě pod názvem Svazová republika Jugoslávie. Tato akce si vyžádala na straně Srbska na 500 vojenských obětí a počet civilních obětí je některými zdroji odhadován až na 2500. Kromě zmařených lidských životů byla zásadně ovlivněna i ekonomika. Bombardováním zdaleka nebyly zničeny pouze vojenské cíle, ale také továrny, ropné rafinerie, mosty nebo nemocnice. Celkový zásah nelze přesně vyčíslit, nicméně různé zdroje hovoří o desítkách miliard dolarů. Po této odchylce se však Srbsko staví zpět na nohy a zaznamenává každoročně růst HDP až do roku 2008, stejně jako Chorvatsko. Po osmi letech konjunktury, ke které docházelo počínaje rokem 2001 do roku 2008 jsou obě země ovlivněny světovou finanční krizí, která přinesla ekonomický pokles na světových trzích. Pokles trval do roku 2015, kdy obě země zaznamenaly nejhorší hodnotu od roku 2008 po současnost, ale cesta k ní byla lemována jak poklesy, tak nárůsty. Vstup Chorvatska do Evropské unie nějak zásadně ekonomické výsledky z pohledu takto vyjádřeného HDP neovlivňuje a Srbsko od to doby zaznamenává rychlejší tempo růstu. Z celkového hlediska lze říct, že Chorvatsko vykazovalo vyšší celkové HDP ve čtyřiatvaceti z pětadvaceti sledovaných let a jeho hodnoty byly v průměru vyšší o 41,62 %, naopak Srbsko má nepatrně větší procentuální meziroční změny, kdy index jeho růstu se rovná 1,0476 a index růst Chorvatska činí 1,0422.

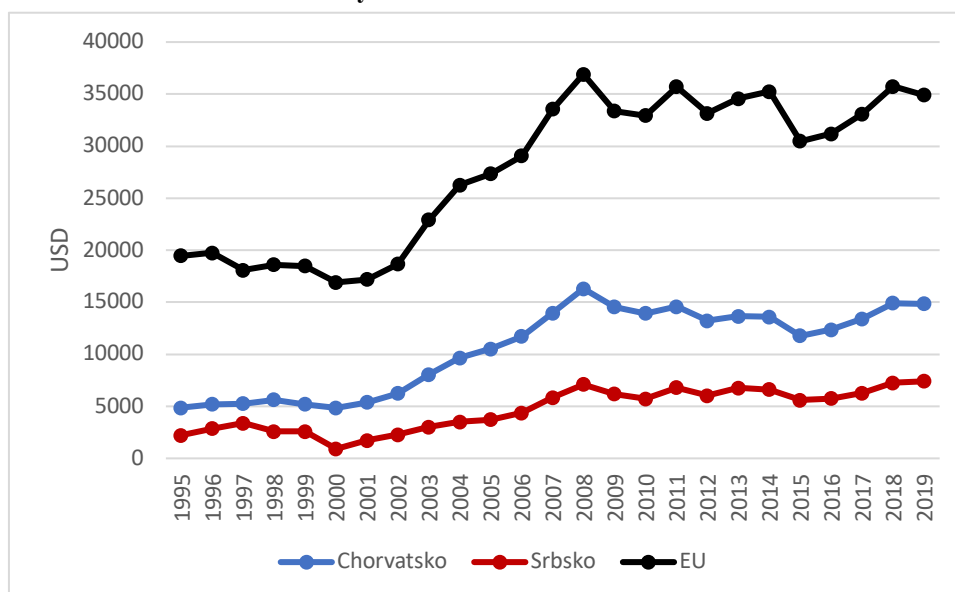
Graf 5 – nominální HDP v miliardách USD

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

Vypovídající hodnota předchozího grafu znázorňujícího celkový hrubý domácí produkt obou zemí, je zkreslená tím, že ignoruje fakt počtu obyvatel, kteří produkt tvoří. Pro spravedlivější porovnání dvou zemí s jiným počtem obyvatel se využívá tzv. HDP na obyvatele, které je zobrazené v následujícím grafu². Konkrétně se jedná o HDP vypočítané produkční metodou v běžných cenách převedených na americké dolary a následně vydělených počtem obyvatel uprostřed roku. Do grafu byla vložena i průměrná hodnota zemí Evropské unie pro představu, jak si obě země stojí v konkurenci členských států. Na první pohled je patrný rozdíl, který se projevil přepočtem na obyvatele, který prohloubil rozdíl ve výkonnosti ve prospěch méně početného Chorvatska, které i tak vykazovalo v celkovém součtu větší hodnoty. V tomto přístupu je Chorvatsko již ve všech letech lepší, a to průměrně o 140,86 %. K největšímu rozdílu došlo v roce 2000, kdy produkt Chorvatska převyšoval produkt Srbska o propastných 430 %. Stejně jako u celkového HDP i u HDP na obyvatele Srbsko vykazuje rychlejší růst, kdy jeho průměr procentuálního růstu se rovná 3,32 %, čímž převyšuje Chorvatsko o 1,47 procentních bodů.

Graf 6 – nominální HDP na obyvatele v USD

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

² GDP per capita is gross domestic product divided by midyear population. GDP is the sum of gross value added by all resident producers in the economy plus any product taxes and minus any subsidies not included in the value of the products. It is calculated without making deductions for depreciation of fabricated assets or for depletion and degradation of natural resources. Data are in current U.S. dollars.

U tohoto způsobu vyjádření HDP byly napočítány funkce obou zemí a predikce jejich dalšího vývoje (viz přílohy 1-4) U obou zemí byla jako nejvhodnější zvolena funkce lineární, která vykazuje nejvyšší závislost v podobě korelačního koeficientu a míru kvality modelu dle koeficientu determinace.

Funkce vývoje HDP na obyvatele u Chorvatska:

$$y' = 4355,89 + 476,25t$$

Korelační koeficient tohoto modelu se rovná hodnotě 0,8659, což značí relativně velkou míru závislosti. Koeficient determinace je pak roven 0,7498. Statistická významnost modelu byla prokázána pomocí přepočtené hladiny významnosti p, která je rovna 2,261E-08.

Funkce vývoje HDP na obyvatele u Srbska

$$y' = 1552,46 + 238,86t$$

Kvalitu modelu potvrzuje síla závislosti v podobě korelačního koeficientu v hodnotě 0,8734 a jeho druhou mocninou, tedy koeficientu determinace, který je roven 0,7628. Přepočtená hladina významnosti p s hodnotou 1,214E-08.

Predikce byla u obou zemí spočítána na 3 roky, tedy 2020, 2021 a 2022. Je nutno vzít v potaz, že predikce nepočítá s celosvětovou pandemickou situací, která byla vyhlášena v prvním čtvrtletí roku 2020 a výchozí data, které tato práce obsahuje končí rokem 2019. U obou zemí byla vybrána Holtova metoda exponenciálního vyrovnávání, která vykazuje nejmenší průměrnou absolutní procentuální chybu, a tudíž se zdá být nejvhodnější pro tyto případy, avšak u Srbska je její hodnota 20,73 %, což je značně nad optimální 5% hranicí. K té se blíží Chorvatský model, jehož hodnota MAPE je 7,85 % a predikci tak lze považovat za přesnější.

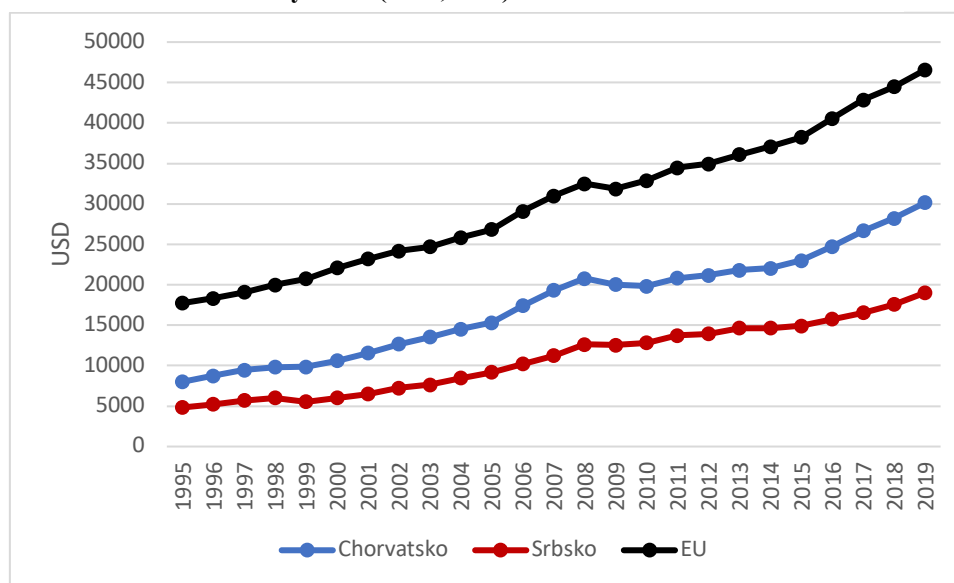
Tabulka 1 - Predikované hodnoty HDP na obyvatele (nominální, USD)

Rok	Chorvatsko	Srbsko
2020	15269,95	7599,30
2021	15686,66	7815,75
2022	16103,37	8032,21
MAPE	7,8495 %	20,7326 %

Vlastní zpracování na základě výpočtu v programu Statistica

Třetí graf³ vývoje produktu u obou zemí byl zpracován na základě hodnot HDP na obyvatele přepočtených paritou kupní síly. Parita kupní síly neutralizuje rozdíly cenových hladin jednotlivých států. K tomu dochází poměrem cen výrobků a služeb v dané zemi v místní měně vůči cenám stejných produktů v jiné zemi v tamní měně. V praxi je pro představu rozdílů cenových hladin států počítán například tzv. Big Mac index, který sleduje cenu známého hamburgeru od McDonald's v různých zemích světa v národních měnách a ty následně přepočítává na americké dolary a porovnává vůči ceně v USA. Graf vykazuje menší rozdíly jak mezi Chorvatskem a Srbskem tak mezi oběma zeměmi v porovnání s Evropskou unií. Větší rozdíl u obou sledovaných zemí byl způsoben právě vyšší všeobecnou cenovou hladinou Chorvatska, která se odráží na celkovém produktu. Tímto přístupem se průměrný podíl obou zemí ze strany Chorvatska za celé sledované období změnil ze 140,86 % na 64,59 %.

Graf 7 – nominální HDP na obyvatele (USD, PPP)

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

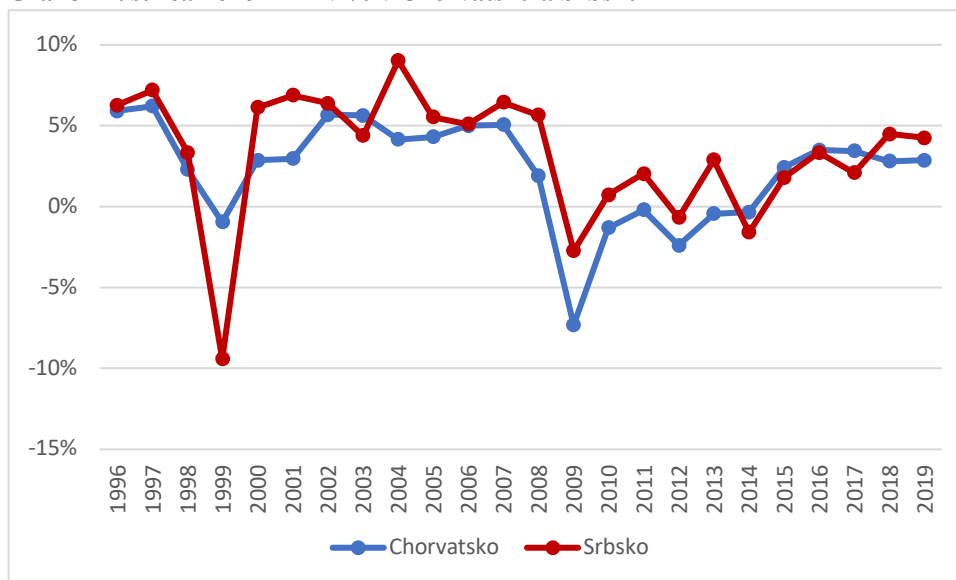
Další graf⁴ ukazuje HDP obou zemí tak, jak je následně znázorněno v magickém čtyřúhelníku. Jedná se tedy o procentuální vyjádření meziročního vývoje při stálých

³ This indicator provides per capita values for gross domestic product (GDP) expressed in current international dollars converted by purchasing power parity (PPP) conversion factor. GDP is the sum of gross value added by all resident producers in the country plus any product taxes and minus any subsidies not included in the value of the products. conversion factor is a spatial price deflator and currency converter that controls for price level differences between countries. Total population is a mid-year population based on the de facto definition of population, which counts all residents regardless of legal status or citizenship.

⁴ Annual percentage growth rate of GDP at market prices based on constant local currency. Aggregates are based on constant 2010 U.S. dollars. GDP is the sum of gross value added by all resident producers in the

cenách, čímž dochází k vyjádření vývoje reálného HDP, eliminováním vlivu změny cenové hladiny. Za celé období vykazuje vyšší průměrný nárůst Srbsko, kterého průměr je roven 3,32 %, zatímco Chorvatský průměr růstu se rovná 2,25 %.

Graf 8 - růst reálného HDP v % v Chorvatsku a Srbsku

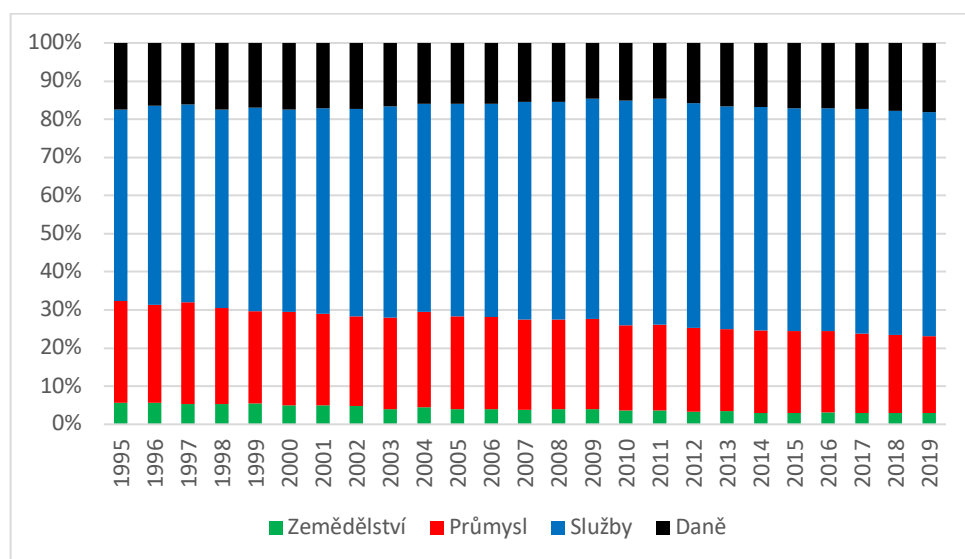
Vlastní zpracování na základě <https://data.worldbank.org/>

Dva následující grafy představují podíl jednotlivých sektorů na celkovém HDP vypočítaném produkční metodou, tedy pomocí součtu přidaných hodnot jednotlivých produktů. Z obou grafů je patrné, že služby po celou dobu sledování převyšují ostatní sektory a pokud nerostou, tak si alespoň udržují stejně velký podíl. Průměr podílu služeb na HDP je u Chorvatska za celé období 56,1 % s průměrným ročním nárůstem o 0,7 % a u Srbska jsou tyto hodnoty 47,43 % a 0,81 %. Co se týče struktury sektoru služeb dle aktivit podle rozdělení CZ-NACE 2, tak většina dílčích segmentů nevykazuje větší rozdíly. Za zmínku stojí rozdíly v ubytování, stravování a pohostinství a v peněžnictví a pojišťovnictví, kdy u prvního zmíněného je podíl u Chorvatska na celkovém HDP o 168,28 % vyšší než u Srbska a jeho index růstu se rovná téměř 4 % ročně, zatímco u Srbska tento sektor klesá s ročním průměrem -0,81 %. Peněžnictví a pojišťovnictví Chorvatska převyšuje Srbské o 115,69 %, ale v obou zemích dochází přibližně ke stejnému procentuálnímu nárůstu. U obou zemí představují nejvyšší podíl na HDP Velkoobchod, maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel a činnost v oblasti nemovitostí, kdy

economy plus any product taxes and minus any subsidies not included in the value of the products. It is calculated without making deductions for depreciation of fabricated assets or for depletion and degradation of natural resources.

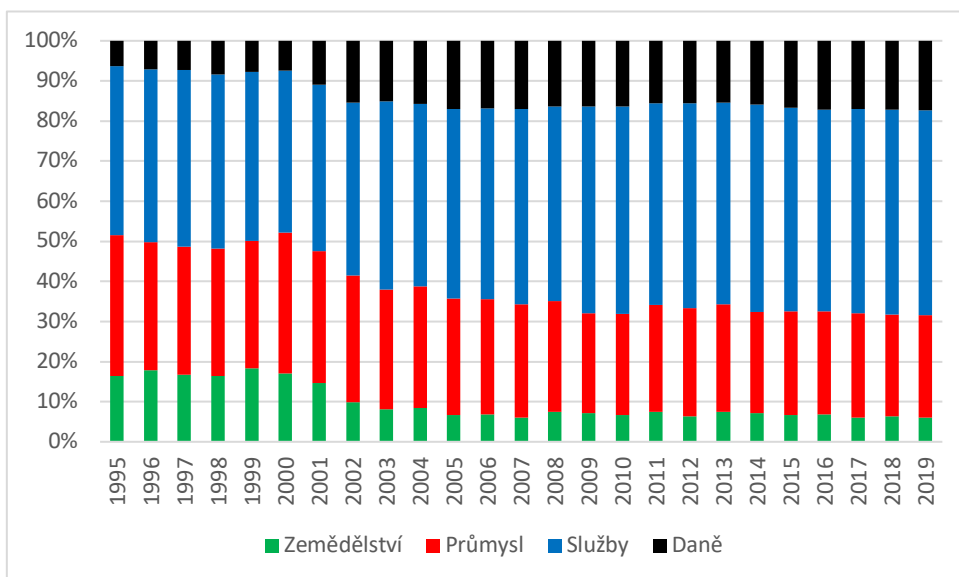
souhrn těchto sektorů tvoří u Chorvatska dohromady 18,30 % a u Srbska 18,25 %. Po službách je na druhém místě v podílu na celkovém HDP průmysl. Zde je situace opačná než u služeb a větší procentuální podíl průmyslu na celku je v Srbsku, konkrétně o 5,53 procentních bodů, (28,83 % a 23,30 %). Indexy růstu jsou téměř totožné a říkají, že v Srbsku klesá podíl průmyslu ročně o 1,31 % a v Chorvatsku o 1,1 %. U obou zemí jasně převládá spotřebitelský průmysl, který tvoří v Srbsku 64,14 % z celkového průmyslu a v Chorvatsku 62,13 %, avšak v obou zemích slábne o cca 2 % ročně. Třetí segment po službách a průmyslu je zemědělství. To je celé sledované období v obou zemích na ústupu, ovšem v Srbsku tvoří signifikantně větší podíl na celkovém HDP s hodnotou 9,8 %, kdy v Chorvatsku je to 4,1 %. Pokles podílu zemědělství lze kromě grafu vyjádřit i průměrným meziročním indexem růstu, který dosahuje negativních hodnot, konkrétně -4,10 % u Srbska a -2,73 % u Chorvatska. Poslední položkou, ze které jsou jednotlivé vertikální sloupce tvořeny jsou daně. Zatímco v Chorvatsku je jejich úroveň po celou dobu období na téměř stejné úrovni kromě menších výkyvů, v Srbsku lze vidět minimální zdanění do roku 2000, od kdy stoupl a také si začalo držet prakticky vyrovnanou hodnotu srovnatelnou s Chorvatskem, a to okolo 16 až 17 %. Struktura HDP dle sektorů je tedy u obou zemí v zásadě podobná a všechny základní segmenty vykazují podobný trend, kdy podíl služeb roste, a naopak podíl průmyslu a zemědělství klesá. Rozdíl v sektoru služeb, které u Chorvatska tvoří větší podíl na produktu, je v Srbsku téměř rovnoměrně rozdělen v průmyslu a zemědělství a daně mají obě země v poslední době srovnatelně vysoké.

Graf 9 - podíl sektorů na celkovém HDP – Chorvatsko

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.dzs.hr/>

Graf 10 - podíl sektorů na celkovém HDP – Srbsko

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/>

4.3.2 Platební bilance (saldo běžného účtu)

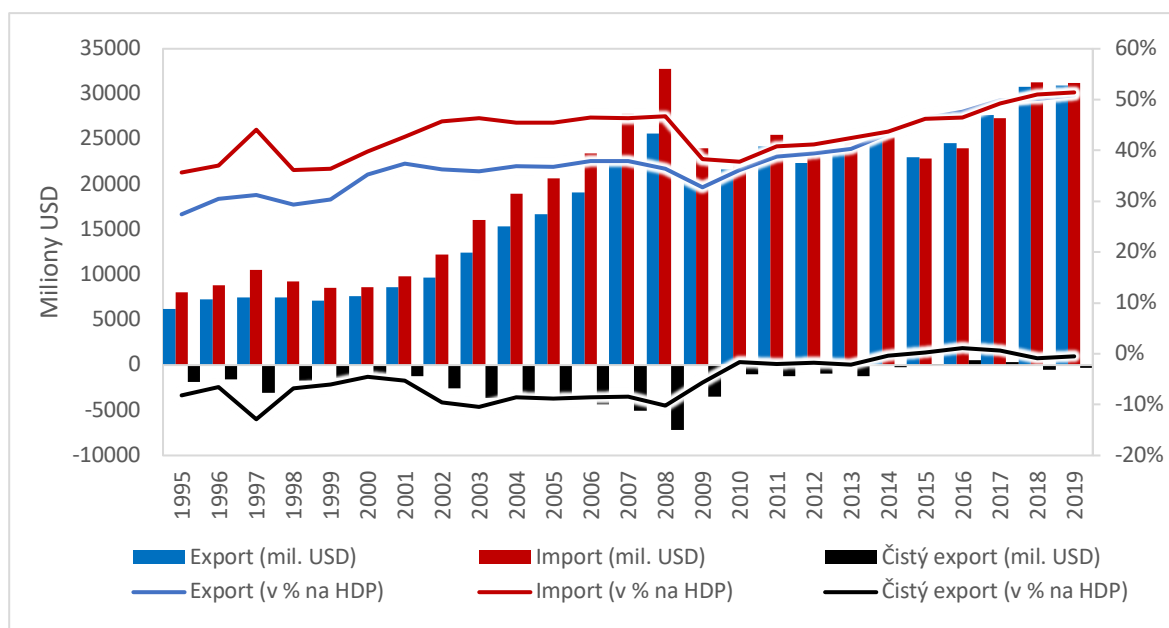
Tato kapitola sleduje druhý vrchol magického čtyřúhelníku, kterým je platební bilance. Ta však není do grafu zaznamenává kompletní, ale počítá pouze se saldem běžného účtu, (jehož složky jsou představeny v kapitole Platební bilance) a jeho poměru na HDP. Dále je zde představena struktura importu a exportu zboží a služeb obou zemí. Následující dva grafy⁵⁶ sledují v obou zemích vývoj exportu a importu statků a služeb a jejich rozdíl, tedy čistého exportu. Všechny tři ukazatele jsou zároveň zobrazeny na vedlejší ose, kde je představen jejich podíl na HDP. Vývoj exportu a importu v obou grafech, zaznamenaný ve sloupcích, značně kopíruje tvar nominálního HDP, které když rostlo, tak se zvyšoval i objem exportu a importu a naopak. Během celého sledovaného období Chorvatsko převyšovalo Srbsko a zaznamenalo export průměrně o 155 % vyšší a import o 98 % vyšší. Z grafů je vidět rozdíl u obou zemí v podílu exportu a importu na HDP, kdy u Chorvatska

⁵ Exports of goods and services represent the value of all goods and other market services provided to the rest of the world. They include the value of merchandise, freight, insurance, transport, travel, royalties, license fees, and other services, such as communication, construction, financial, information, business, personal, and government services. They exclude compensation of employees and investment income (formerly called factor services) and transfer payments. Data are in current U.S. dollars.

⁶ Imports of goods and services represent the value of all goods and other market services received from the rest of the world. They include the value of merchandise, freight, insurance, transport, travel, royalties, license fees, and other services, such as communication, construction, financial, information, business, personal, and government services. They exclude compensation of employees and investment income (formerly called factor services) and transfer payments. Data are in current U.S. dollars.

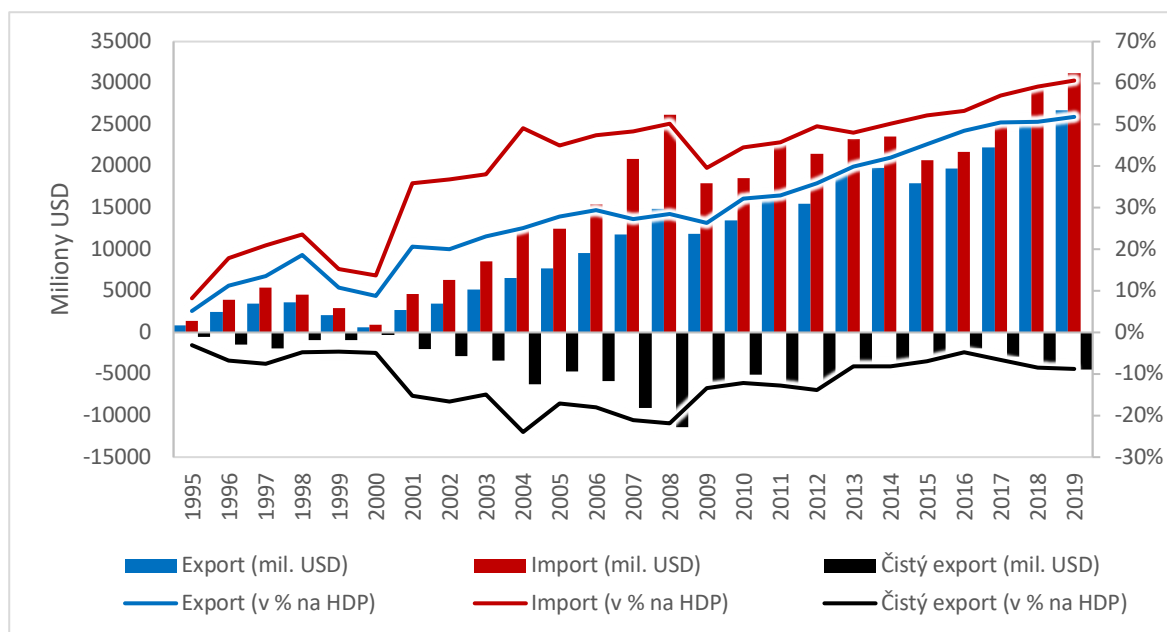
se hodnoty obou indikátorů nachází po celé sledované období v intervalu od 27 % do 51 %, ale u Srbska ve značně větším intervalu od 5 % do 61 %. Nejnižší hodnoty obou zemí byly dosaženy na začátku sledovaného období a nejvyšší na konci, tedy v roce 2019. Z toho vychází rychlejší tempo růstu u Srbska, kde roční index růstu je roven u exportu 10,25 % a u importu 8,88 %. Chorvatský průměrný roční index růstu je u exportu 2,67 % a u importu 1,46 %. V obou zemích tedy průměrně roste rychleji export. Ten byl v Srbsku ve všech sledovaných letech menší než import a v Chorvatsku tomu tak bylo také, kromě let 2014 až 2017. Z toho vychází další rozdíl obou zemí, a to v poměru čistého exportu na HDP. Zatímco v Chorvatsku byla minimální hodnota -13 %, maximální hodnota 1 % a průměr za celé období 5,11 %, Srbská minimální hodnota byla -21 %, maximální -3 % a průměr 9,54 %. Všeobecně považované za bezpečné je, pokud se hodnota běžného účtu platební bilance na HDP nepohybuje pod hranicí - 5 %, což značí závislost na importu. To by se mohlo negativně projevit na ekonomice, došlo-li by k finanční krizi, která snížila zahraniční obchod.

Graf 11 - export a import statků a služeb a jejich podíl na HDP – Chorvatsko

Vlastní zpracování na základě z <https://data.worldbank.org/> a <https://www.dzs.hr/>

Graf 12 - export a import statků a služeb a jejich podíl na HDP – Srbsko

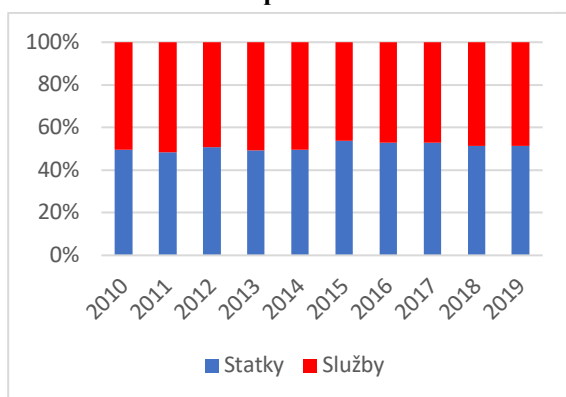

Vlastní zpracování na základě z <https://data.worldbank.org/> a <https://www.stat.gov.rs/>

Struktura platební bilance byla sledována u statků dle metodiky SITC, rev. 4, která rozděluje statky do následujících deseti skupin: potraviny a živá zvířata, nápoje a tabák, suroviny, minerální paliva a maziva, živočišně a rostlinné oleje, chemikálie a příbuzné výrobky, polotovary a materiály, stroje a dopravní prostředky, průmyslové a spotřební zboží a nezatříděné komodity. Služby byly zkoumány dle rozdělení do třinácti skupin: výrobní služby u cizích fyzických vstupů, opravy a údržba, doprava, cestovní ruch, stavební práce, pojišťovací služby a penzijní financování, finanční služby, poplatky za využívání duševního vlastnictví, telekomunikační služby a služby v oblasti počítačů a informačních služeb, ostatní podnikatelské služby, osobní, kulturní a rekreační služby, výrobky a služby vládních institucí a ostatní. (United Nations, 2006)

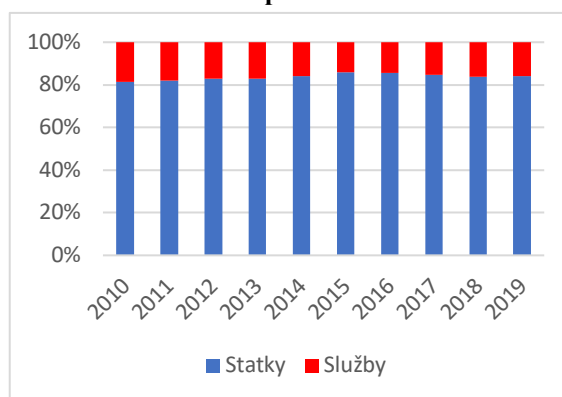
Níže uvedené grafy zobrazují poměr statků a služeb na celkovém exportu a importu v obou zemích. Z důvodu dostupnosti takto strukturovaných dat jsou představena časová období v rozmezí 2007-2019 u Srbska, respektive 2010-2019 u Chorvatska. Zatímco struktura importu je v zásadě podobná a dovoz statků se v obou zemích pohybuje v průběhu let v rozmezí 80-90 % a dovoz služeb pokrývá zbylých 10-20 %, struktura exportu je rozdílná. V Srbsku tvoří služby v průměru přibližně 25 % celkového vývozu, v Chorvatsku je to pak okolo 50 %.

Graf 13 – struktura exportu – Chorvatsko

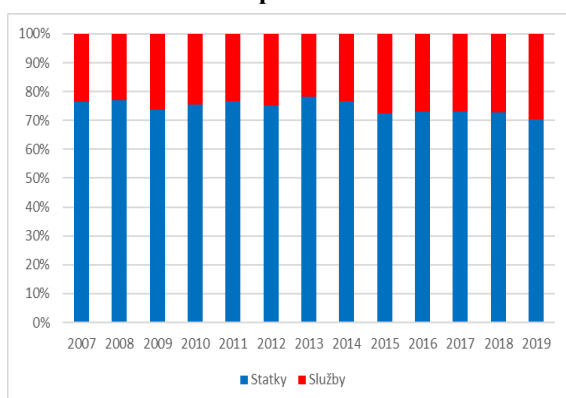
Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.dzs.hr/>

Graf 14 - struktura importu – Chorvatsko

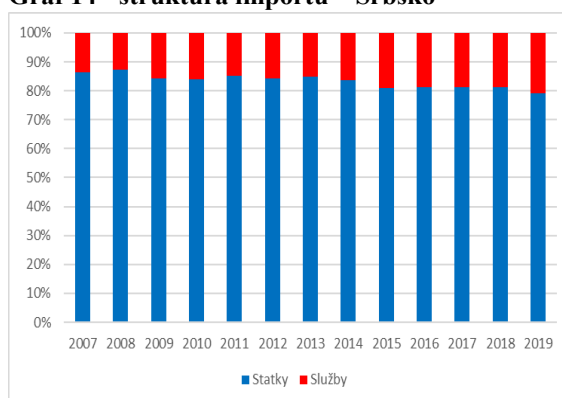
Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.dzs.hr/>

Graf 13 - struktura exportu – Srbsko

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/>

Graf 14 - struktura importu – Srbsko

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/>

Následující tabulky sledují u obou zemí odvětví s nejvyšším podílem na celkovém objemu exportu a importu, následně vyjádřena v procentech. Pro představu vývoje v čase byly hodnoty napočítány ve třech letech (2010, 2015 a 2019). Co se týče importu, tak obě země měly ve sledovaných letech stejné vedoucí segmenty, kdy statky i součet statků a služeb byl nejvíce zastoupen kategorií stroje a dopravní prostředky. U obou zemí se dokonce podíl pohybuje v podobných číslech, kdy zastává průměrně okolo 25 %, respektive 21 %. Odlišný je však pohled na export, kdy sice vyváženými statky jsou především stroje a dopravní prostředky v obou zemích, ale exportované služby jsou zcela rozdílné. Zatímco Srbsko nejvíce vyváží ostatní podnikatelské služby (právní, účetní, poradenské, atd) nebo dopravu, v Chorvatsku nejvyšší pozici dominantně zastává cestovní ruch s podílem okolo 68 %. Vede také v celkovém exportu, a to s podílem přibližně 33 %. Srbskou hlavní

položkou celkového exportu jsou od roku 2013 do současnosti stroje a dopravní prostředky.

Tabulka 2 - nejvýznamnější položky exportu a importu – Chorvatsko

Chorvatsko						
Rok	Export			Import		
	<u>Statky</u>	<u>Služby</u>	<u>Celkem</u>	<u>Statky</u>	<u>Služby</u>	<u>Celkem</u>
2010	Stroje a dopravní prostředky 31,66 %	Cestovní ruch 66,82 %	Cestovní ruch 33,76 %	Stroje a dopravní prostředky 25,64 %	Doprava 21,94 %	Stroje a dopravní prostředky 20,86 %
2015	Stroje a dopravní prostředky 24,22 %	Cestovní ruch 68,55 %	Cestovní ruch 31,59 %	Stroje a dopravní prostředky 23,98 %	Cestovní ruch 20,76 %	Stroje a dopravní prostředky 20,58 %
2019	Stroje a dopravní prostředky 25,44 %	Cestovní ruch 68,53 %	Cestovní ruch 33,34 %	Stroje a dopravní prostředky 27,33 %	Cestovní ruch 31,36 %	Stroje a dopravní prostředky 22,98 %

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.dzs.hr/> a <https://www.hnb.hr/>

Tabulka 3 – nejvýznamnější položky exportu a importu – Srbsko

Srbsko						
Rok	Export			Import		
	Statky	Služby	Celkem	Statky	Služby	Celkem
2010	Polotovary a materiály 29 %	Ostatní podnikatelské služby 24,94 %	Polotovary a materiály 21,92 %	Stroje a dopravní prostředky 21,01 %	Doprava 28,15 %	Stroje a dopravní prostředky 17,62 %
2015	Stroje a dopravní prostředky 29,12 %	Doprava 23,59 %	Stroje a dopravní prostředky 21,10 %	Stroje a dopravní prostředky 27,61 %	Cestovní ruch 28,03 %	Stroje a dopravní prostředky 22,33 %
2019	Stroje a dopravní prostředky 28,39 %	Ostatní podnikatelské služby 25,80 %	Stroje a dopravní prostředky 19,99 %	Stroje a dopravní prostředky 26,15 %	Cestovní ruch 27,27 %	Stroje a dopravní prostředky 20,69 %

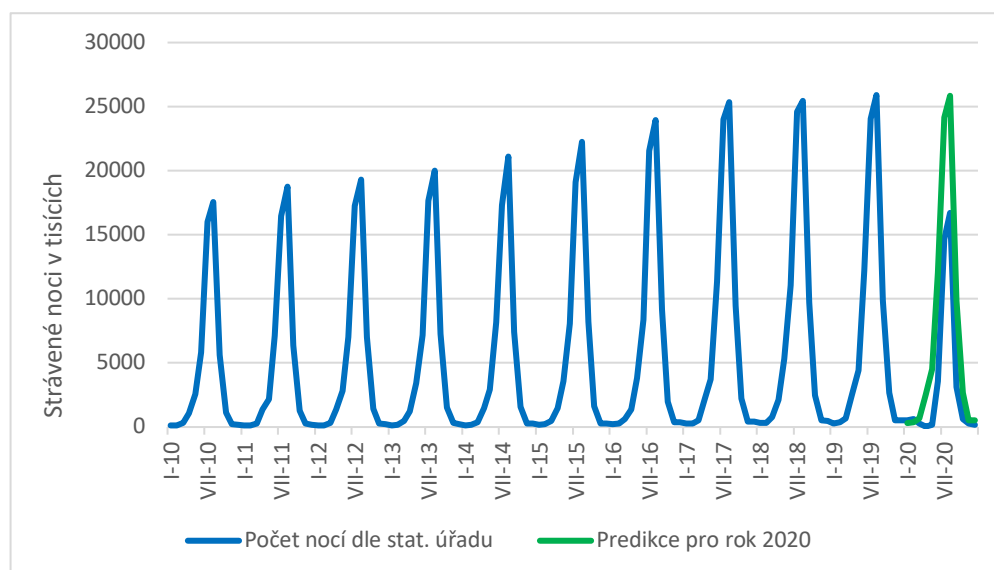
Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/> a <https://www.nbs.rs/>

Chorvatským největším obchodním partnerem je Itálie, která pravidelně obsazuje první příčku v procentuálním podílu na celkovém exportu i importu. Dalšími zeměmi, které se dlouhodobě vyskytují v první pěti jsou u exportu Německo, Bosna a Hercegovina, Slovinsko či Rakousko a u importu Německo, Slovinsko, Rakousko a Maďarsko. Srbsko pravidelně vyváží nejvíce do Itálie či Německa a dále Bosny a Hercegoviny, Ruska či Rumunska. Nejvíce pak dováží z Německa, následně Ruska, Itálie, Maďarska či Číny. Obě mají tedy podobnou strukturu, co se týče zemí, se kterými obchodují. Převažují země EU. Srbsko má kromě zemí EU nezanedbatelný podíl obchodu s Ruskem, se kterým má také podepsanou dohodu o volném obchodu. (OEC, 2020)

4.3.2.1 Cestovní ruch

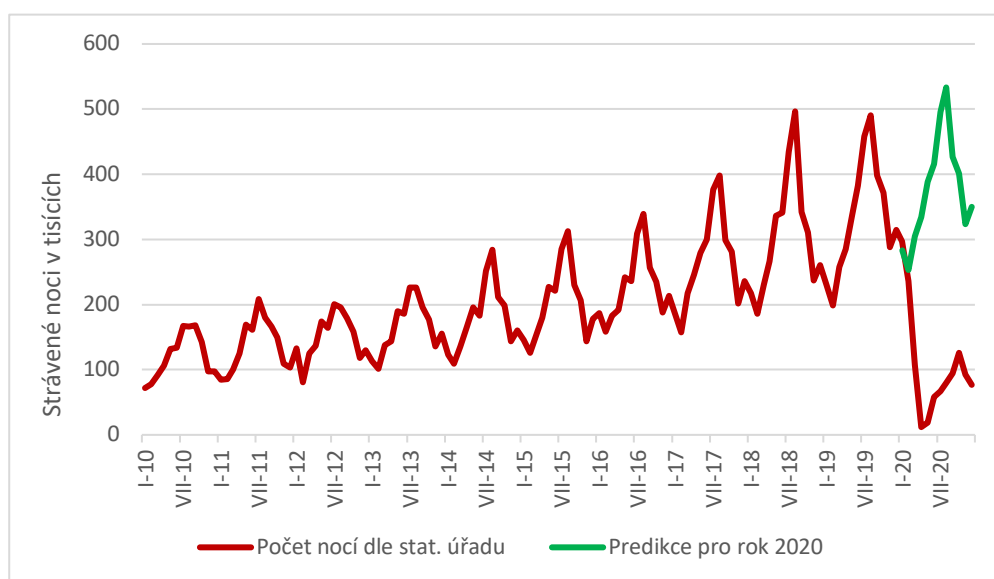
Mezinárodní turismus je nedílnou součástí dnešní doby, což dokazuje jeho každoroční nárůst od roku 1995 do současnosti, kromě dvou výjimek z let 2003 a 2009. Jeho existence ovlivňuje ekonomiky jednotlivých států měrou závislou na jeho rozsahu, kdy přijíždějící turisté utrácejí peníze za spektrum služeb s turismem spojené, ať už se jedná o ubytování, dopravu či pohostinství. Mezi porovnávanými zeměmi dochází v tomto aspektu k zásadnímu rozdílu. Zatímco v Chorvatsku, lákajícím cizince na nespočet letovisek v blízkosti Jaderského moře, ročně stráví turisté desítky milionů nocí (2018 – 83 175 143, 2019 – 84 147 631), ve vnitrozemském Srbsku, kde je cizinci nejnavštěvovanější hlavní město Bělehrad, ročně stráví turisti řádově jednotky milionů nocí (2018 – 3 657 868, 2019 – 4 010 378). Obě země vykazovaly do roku 2020, postiženého pandemií COVID-19, rostoucí trend a sezónní kolísavost. V následujících grafech jsou vyobrazeny vývoje obou zemí dle měsíců od roku 2010 do současnosti, kdy u roku 2020 jsou představeny jak reálné hodnoty, značně postihnuté světovou pandemickou situací, tak vypočítané predikce na základě předchozích let (viz přílohy 9 a 10). Počet strávených nocí v Chorvatsku vinou pandemie klesl o 51,46 %. Největší pokles zaznamenalo čtvrté čtvrtletí, ve kterém došlo k poklesu o 71,28 %. Srbsko vinou pandemie přišlo o přibližně 71,95 % zahraničních turistických nocí v roce 2020 a nejvíce zasaženým čtvrtletím bylo druhé, s poklesem o 92,18 %.

Graf 15 - počet strávených nocí zahraničními turisty v Chorvatsku

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.dzs.hr/>

Graf 16 - počet strávených nocí zahraničními turisty v Srbsku

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/>

Z grafů patrná sezónní složka u obou sledovaných zemí je číselně vyjádřena v následující tabulce. Spočítané sezónní indexy jasně deklarují rozdílnost přítomnosti turistů v jednotlivých čtvrtletích, kdy u obou zemí bylo prokázáno, že jsou nejvíce navštěvovány během třetího a nejméně během prvního čtvrtletí. Zatímco u Srbska se však jedná o kolísavost v rámci nižších desítek procent, u Chorvatska dochází ke zcela zásadním rozdílům, kdy ve třetím čtvrtletí je přítomnost turistů na úrovni 3/4 z celkového ročního počtu a pro zbylá čtvrtletí tak zbývá 1/4.

Tabulka 4 - sezónní indexy strávených turistických nocí

Čtvrtletí	Chorvatsko	Srbsko
I. čtvrtletí	5,30 %	74,15 %
II. čtvrtletí	82,07 %	104,54 %
III. čtvrtletí	299 %	133,38 %
IV. čtvrtletí	13,63 %	87,93 %

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/> a <https://www.dzs.hr/>

Porovnávat obě země v jednom grafu nedává význam z důvodu obrovských rozdílů, kdy Srbsko by v zásadě lemovalo osu X. Pro číselné porovnání turisty strávených nocí v obou zemích, ukazující zcela zásadní rozdíl, byla využita data z let 2018 a 2019, kdy obě země dosahovaly historických vrcholů. Čísla v tabulce říkají, o kolik procent je hodnota za sledované období větší, či menší oproti druhé zemi.

Tabulka 5 - procentuální rozdíly zemí v počtu nocí strávených zahraničními turisty

2018	Chorvatsko	Srbsko
Celý rok	2173,87 %	-95,60 %
I. čtvrtletí	121,25 %	-54,80 %
II. čtvrtletí	1863,45 %	-94,91 %
III. čtvrtletí	4594,37 %	-97,87 %
IV. čtvrtletí	333,73 %	-76,94 %
2019	Chorvatsko	Srbsko
Celý rok	1998,25 %	-95,23 %
I. čtvrtletí	93,12 %	-48,22 %
II. čtvrtletí	1814,09 %	-94,78 %
III. čtvrtletí	4346,26 %	-97,75 %
IV. čtvrtletí	286,40 %	-74,12 %

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.stat.gov.rs/> a <https://www.dzs.hr/>

Předložená data a výpočty říkají, že Chorvatsko je celoročně navštěvovanější zemí zahraničními turisty než Srbsko, a to až o 2173,87 % (2018). Největší rozdíl je evidován během letních měsíců, kdy jsou navštěvovány především lokality v blízkosti Jaderského

moře. V roce 2019 bylo Chorvatsko navštěvováno nejvíce občany Německa a dále Rakouska, Slovinska, Itálie a Polska, tedy občany EU, naopak u Srbska byli nejčastějšími návštěvníky občané Číny, Bosny a Hercegoviny a Turecka, tedy zemí mimo EU. (stat.gov.rs, 2020 a statista.com, 2021) Návštěvnost Srbska zahraničními turisty do příchodu pandemie vykazovala rychlejší růst než u Chorvatska, nicméně v absolutních hodnotách šlo o marginální změny, které nemají vliv na postavení obou zemí v otázce cestovního ruchu.

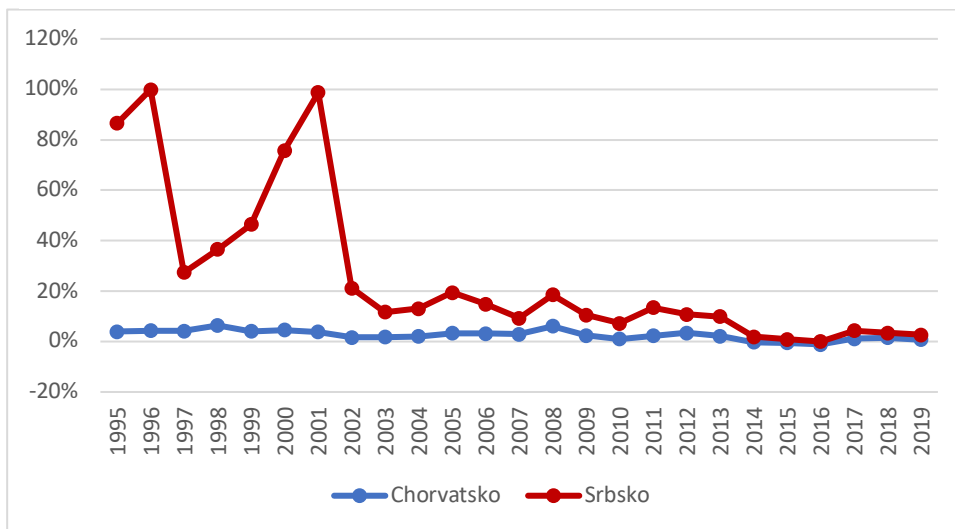
4.3.3 Inlace

Inlace obou zemí je sledována ve dvou grafech⁷. První obsahuje celé, v této práci sledované, období, a tedy časovou osu od roku 1995 do roku 2019. Z důvodu velkého zkreslení grafu v důsledku extrémních hodnot inflace v Srbsku, které prakticky znemožňují vidět vývoj v prvním grafu, je druhý graf vytvořen od roku 2002, tedy po částečné stabilizaci srbské inflace, která v roce 2001 dosáhla 95 %, ale v roce 2002 klesla na hodnotu 19,49 %. V jedné z předchozích kapitol (Společná historie Chorvatska a Srbska) byla zmíněna hyperinflace v Jugoslávii (a tedy mimo jiné v Srbsku), kterou byla země zužována v průběhu probíhajících konfliktů v letech 1991-1995. V Chorvatsku vznikla po vyhlášení nezávislosti v roce 1991 nová měna, Chorvatský dinár, který nahradil původní společný Jugoslávský dinár. Důvodem byl jak odchod z federace, a tedy budování vlastního státu, tak už v té době rapidně klesající hodnota Jugoslávského dináru. Problémem s přechodem na novou měnu byla absence devizových rezerv, které byly ve správě Jugoslávské centrální banky a které Chorvatsko potřebovalo v souvislosti s platební bilancí a důvěryhodností a validním ohodnocením nové měny. Řešením měla být půjčka na financování rezerv, kterou však nikdo nechtěl Chorvatsku poskytnout. Dalším problémem byly vklady obyvatel v cizích měnách, které banky nemohly vyplácet, tak je zmrazily a za asistence státu alespoň vyplácely úroky. Nová měna i přes svoje problémy fungovala lépe než stávající a obyvatelé si do ní převáděli pohledávky. Inflace nové měny byla z důvodu obrovských nákladů na válku nevyhnutelná, ale oproti staré měně se Chorvatům podařilo ji udržet na malém zlomku. (MATES, 2011) Srbsko, mající stále jugoslávský dinár, vinou

⁷ Inflation as measured by the consumer price index reflects the annual percentage change in the cost to the average consumer of acquiring a basket of goods and services that may be fixed or changed at specified intervals, such as yearly. The Laspeyres formula is generally used.

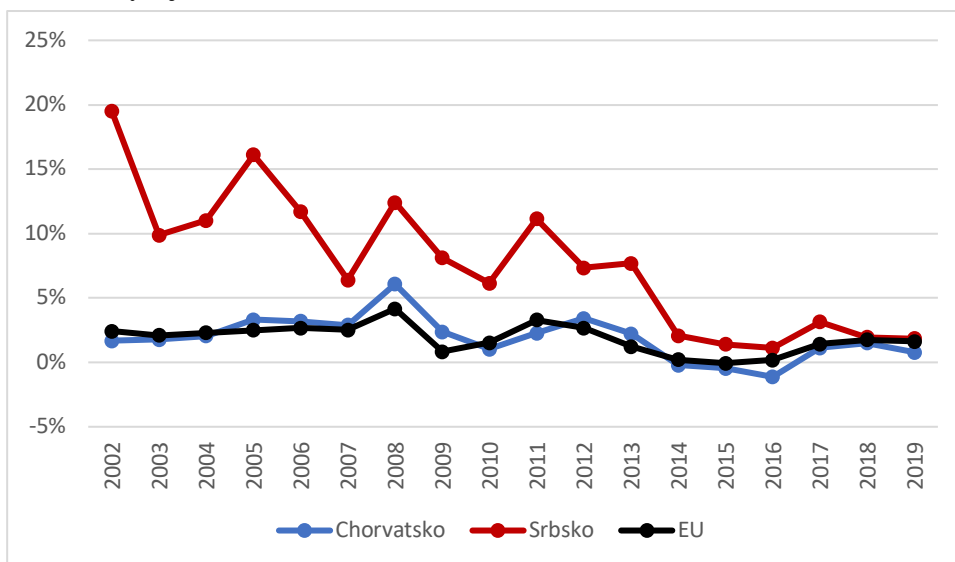
monetizace deficitu státního rozpočtu, vládou aplikované inflační daně a zabavením devizových úspor obyvatel (druhý a třetí důvod byl pro získávání prostředků od obyvatel na financování války), došlo k inflaci až 313 000 000 % v její maximální výši. Měna tak absolutně ztratila důvěru a země se částečně vrátila ke směnnému hospodářství. Celý proces byl také umocněn hospodářskými sankcemi Rady bezpečnosti OSN a ES. (HEJSEK, 2012) Chorvatsko před koncem války provedlo další měnovou reformu v roce 1994 a přešlo z chorvatských dinárů na současnou měnu, tedy chorvatské kuny. (ŠONJE, a další, 1999) Od této doby se inflace v Chorvatsku drží na nízké hladině, v průměru 2,64 %. Nejvyšší hodnoty (6,08 %) dosahovala v roce 2008 s dosavadním vrcholem produkce. Nejnižší hodnota pak byla -1,13 % v roce 2016, kdy tedy docházelo k deflaci. Jugoslávii se povedla stabilizace pomocí reformy Dragoslava Avramoviče, který nechal natisknout nové dináry, které měly směnný kurz 1:1 vůči německým markám a byly kryté zlatem a cizími měnami. (BOGETIČ, a další, 1994) S dalšími roky a blížící se válce v Kosovu však inflace zase začala stoupat. V roce 1998 Rezoluce (1160) OSN opět vyhlásila zbrojní embargo a Evropská unie hospodářské sankce. Předmětem sankcí bylo kromě dodávky vojenského materiálu, jako zbraní, munice, vozidel atd., také zákaz zahraničních investic, zmrazení účtů či zákaz leteckých spojů. (United Nations, 1998 a BUCHET de NEUILLY, 2001) Inflace vinou kombinací ozbrojeného konfliktu, sankcí mezinárodních společenství a značných škod na infrastruktuře po intervenci vojsk NATO vyšplhala na 95 %. Finanční stabilita se pak stala jedním z hlavních cílů srbské vlády, který měl být naplněn restriktivní monetární politikou a restrukturalizací bankovního sektoru. (Ministry of International Economic Relations, 2003) V roce 2002 inflace klesla na 19,49 % a od té doby měla až do roku 2014 klesající trend, kdy její hodnota dosáhla 2,08 %, což se dle Srbské národní banky pohybuje v rámci tolerance cílování inflace. Od tohoto roku se pohybuje v optimální míře a průměr do roku 2019 je roven 1,92 %.

Graf 17 - vývoj inflace Chorvatska a Srbska v letech 1995-2019

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

Graf 18 - vývoj inflace Chorvatska, Srbska a EU v letech 2002-2019

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

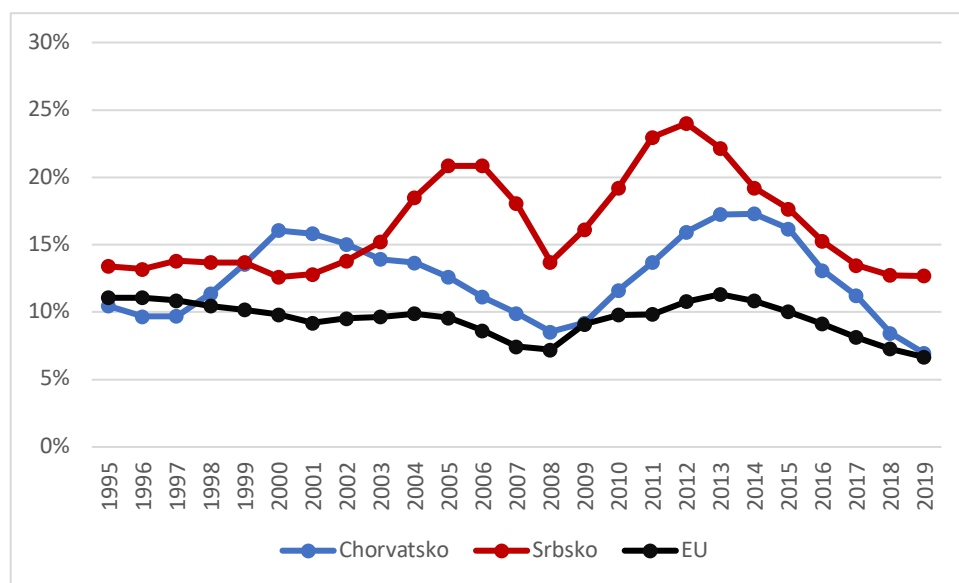
4.3.4 Nezaměstnanost

Následující graf⁸ zobrazuje vývoj nezaměstnanosti v letech 1995 až 2019 v Chorvatsku, v Srbsku a v zemích Evropské unie dle jejich průměru. V obou sledovaných zemích se nezaměstnanost pohybuje v cyklech, a tedy dochází střídavě v intervalech několika let k jejímu růstu či poklesu. V Chorvatsku nezaměstnanost přesněji odráží hospodářský vývoj a často dochází k tomu, že nezaměstnanost klesá, když roste HDP a naopak. Nejnižších

⁸ Unemployment refers to the share of the labor force that is without work but available for and seeking employment.

hodnot tedy od počátku sledování dosahovala v letech 2007 a 2008, kdy bylo HDP na vrcholu. S finanční krizí, která se projevila na poklesu HDP v roce 2009 začala souběžně stoupat nezaměstnanost a po několika letech, konkrétně v roce 2014 dosáhla svého vrcholu na úrovni 17,29 %. Od této doby ale opět stabilně klesá a posledním sledovaném roce, tedy 2019 klesla až na 6,93 %, což je na úrovni EU. V Srbsku však nezaměstnanost rostla až do roku 2006, i přes několikaletý hospodářský růst a pak během dvou let klesla o 34,27 %. Vzápětí pak vinou krize začala stejně jako v Chorvatsku růst a během čtyř let vzrostla o enormních 75,12 % až na dosavadní vrchol v hodnotě 24 %. Následný pokles od roku 2013 vydržel až do roku 2019 a situace se tedy každý rok lepší až došla k 12,68% nezaměstnanosti. Všeobecně lze říct, že obě země prošly obdobími v opravdu velkými hodnotami nezaměstnanosti, které byly rozhodně nezdravé pro ekonomiku. Téměř po celou dobu zároveň byly nad úrovní EU. Chorvatsko vykazovalo větší míru nezaměstnanosti průměrně o 2,99 procentních bodů, Srbsko pak o 6,89 procentních bodů.

Graf 19 - nezaměstnanost v Chorvatsku, Srbsku a EU

Vlastní zpracování na základě: <https://data.worldbank.org/>

I přes ne úplně pravidelnou kolísavost obou křivek existují závislé funkce, které jsou doloženy vysokými korelačními koeficienty. Chorvatská funkce je následující a její korelační koeficient je roven 0,9720.

Funkce vývoje nezaměstnanosti v Chorvatsku

$$y' = 2E - 05x^6 - 0,2775x^5 + 1392,9x^4 - 4E + 06x^3 + 6E + 09x^2 - 5E + 12x + 2E + 15$$

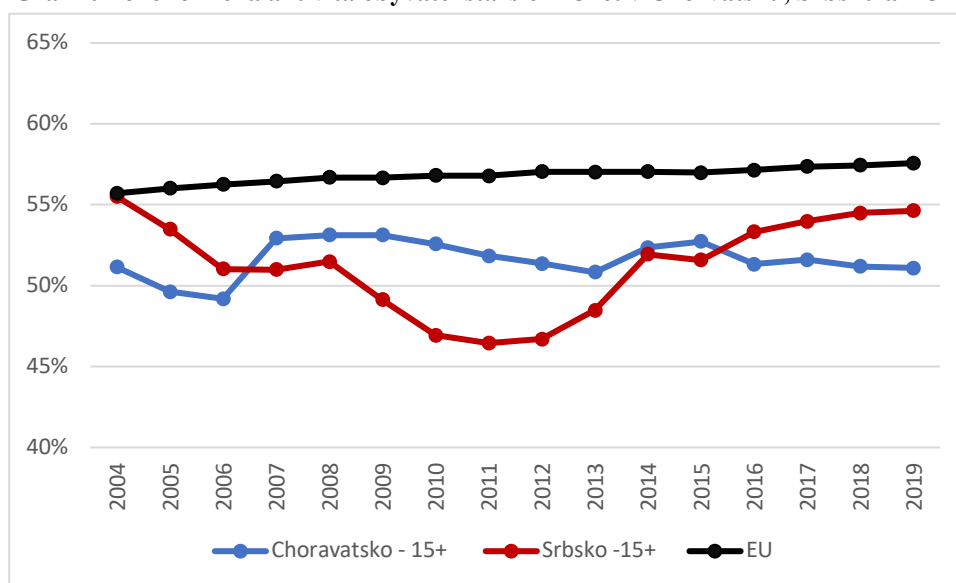
Níže sdílený srbský model má korelační koeficient v hodnotě 0,8171, což je menší než u chorvatského, ale stále to značí dobře vystihující vývoj ukazatele.

Funkce vývoje nezaměstnanosti v Srbsku

$$y' = 8E - 06x^6 - 0,0957x^5 + 480,25x^4 - 1E + 06x^3 + 2E + 09x^2 - 2E + 12x + 5E + 14$$

Obě země se také kromě, po většinu sledovaného období, velké nezaměstnanosti potýkají s dalším problémem, kterým je malá ekonomická aktivita obyvatelstva. Její hodnoty jsou předmětem dalšího grafu, který opět porovnává obě země a zároveň průměr Evropské unie, a to od roku 2004 do roku 2019, kdy jsou dostupná data. Zde nedochází k velkým změnám a obě země drží hodnoty po celou dobu v rozmezí 49 % až 55 %. Průměrně to pak vychází u Chorvatska na 51,63 % u Srbska na 51,26 %. Při porovnání počtu zaměstnaných obyvatel na celkový počet obyvatel (počítáno i s dětmi, důchodci atd) to pak vychází například v roce 2015 na 36,75 % v Chorvatsku a 34,54 % v Srbsku. V roce 2019 to pak je 40,10 %, respektive 39,09 %. Zvyšující se trend je důkazem snižující se nezaměstnanosti v těchto letech a zároveň snižující se celkové populace. Za důvody nízké ekonomické aktivity obyvatel je považována restrukturalizace ekonomiky v rámci privatizace v 90. letech, různé formy odchodu do důchodu (váleční veteráni, handicapovaní lidé), pečování o rodinu, či dlouhodobé vzdělávání. (TOMIČ, a další, 2019)

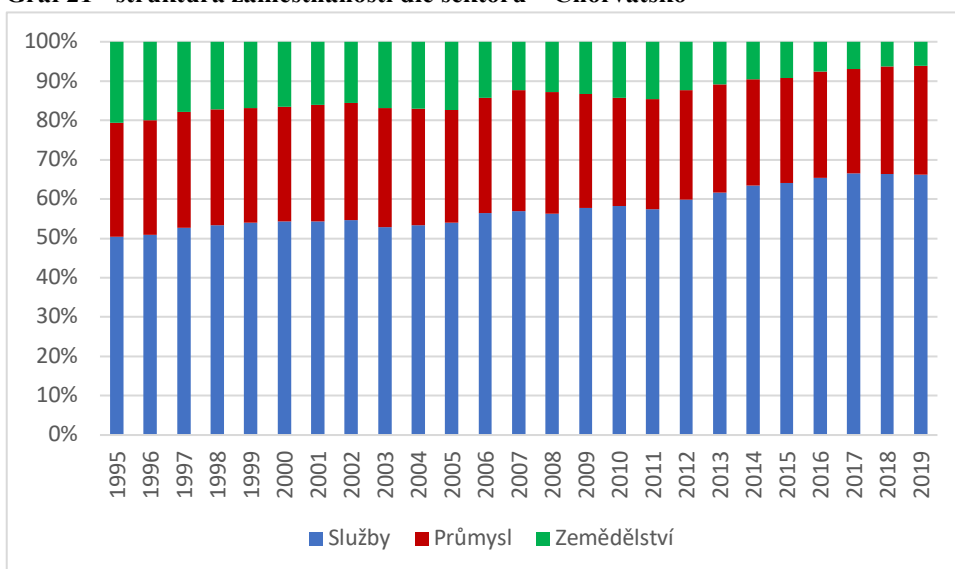
Graf 20 - ekonomická aktivita obyvatel starších 15 let v Chorvatsku, Srbsku a EU

Vlastní zpracování na základě dat z <https://ec.europa.eu/eurostat/>

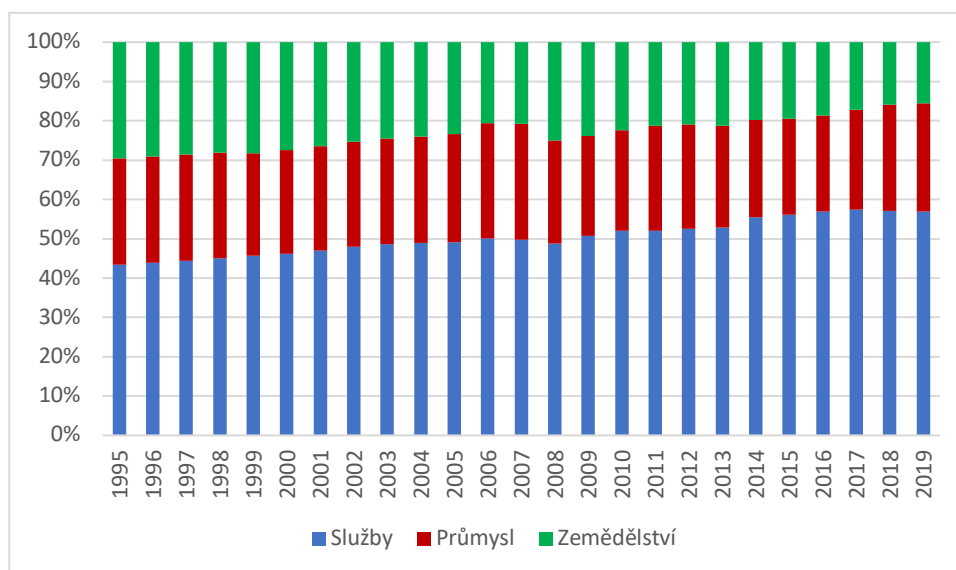
Zaměstnaní lidé jsou rozděleni do tří sektorů jako tomu je i u vertikální struktury HDP dle produkční metody. Sektory jsou tedy služby, průmysl a zemědělství. Obě země mají tuto strukturu v zásadě podobnou, kdy v průmyslu je zaměstnáno průměrně 28,66 % osob v Chorvatsku a 26,54 % osob v Srbsku. Tento sektor si stabilně drží podobná čísla a nevykazuje zásadní trend ať už růstu nebo poklesu. Signifikantní rozdíl pak mezi oběma zeměmi tvoří služby, ve kterých je zaměstnaných procentuálně více obyvatel Chorvatska, průměrně 57,67 %, na rozdíl od Srbů, kteří ve službách zastupují 50,37 % zaměstnaných. Tento rozdíl společně s menším rozdílem z průmyslu Srbsko vyrovnává v zemědělství. To je však v obou zemích na ústupu a rozdíl mezi posledním a prvním rokem je u Chorvatska -69,88 % a u Srbska -47,26 %.

Graf 21 - struktura zaměstnanosti dle sektorů – Chorvatsko

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

Graf 22 - struktura zaměstnanosti dle sektorů – Srbsko

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

4.4 Magický čtyřúhelník

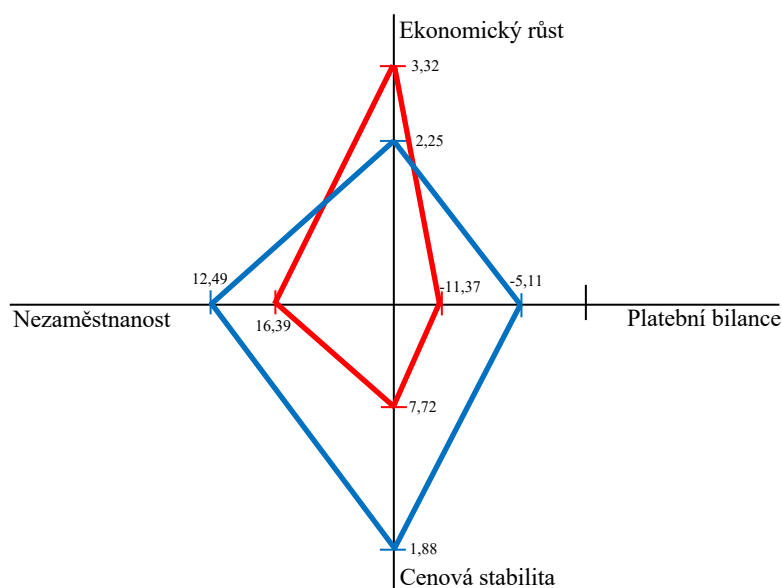
Pro komparaci čtyř výše představených makroekonomických ukazatelů v čase u obou zemí byly vypracovány celkem tři grafy magického čtyřúhelníku. První je zaměřen na celé, v práci sledované období, a tedy od roku 1995 do roku 2019. Další dva rozdělují celkové období na dvě periody, kdy milníkem je vstup Chorvatska do Evropské unie v polovině roku 2013. Tím pádem je druhý graf obrazem let 1995 až 2013 a třetí graf odpovídá letem 2014 až 2019. Všechny hodnoty zobrazené v grafu byly vypočítány aritmetickým průměrem ze všech hodnot daného období. Výjimku tvoří cenová stabilita, která u Srbska v letech 1995 až 2002 vykazovala extrémní hodnoty, které byly následně stabilizovány. Jejich zobrazení by mělo nežádoucí účinky na výsledky grafu, proto je počítáno s inflací od roku 2003 u obou zemí. V grafech je Chorvatsko znázorněno modrou barvou a Srbsko červenou.

4.4.1 1995-2019

Z porovnání za celé sledované období vychází lépe Chorvatsko, které překrývá hodnoty Srbska ve třech ze čtyř ukazatelů. Jediným aspektem, ve kterém je efektivnější Srbsko, je ekonomický růst, tedy průměrný meziroční růst reálného HDP a to o 1,07 procentních bodů. Pro tento ukazatel byla využita data reflektující procentuální meziroční změnu HDP na základě tržních cen ve stálé měně, která byla zafixována kurzem amerického dolaru v roce 2010. Obě země svými hodnotami převyšují průměr Evropské unie. V dalších třech

aspektech je evidentně úspěšnější politika Chorvatska. Jeho nezaměstnanost ve výši 12,49 % je v negativním slova smyslu nadprůměrem statistiky Evropské unie, avšak nezaměstnanost v Srbsku dosahuje 16,39 %, což je ještě o 3,9 procentních bodů horší. Co se týče platební bilance, obě země jsou za celé období v negativních číslech. Podíl platební bilance na HDP vychází u Srbska -11,37 % a u Chorvatska -5,11 %. To značí převahu importu nad exportem u obou zemí. Všeobecně je považováno za efektivnější, dochází-li k převaze exportu. U cenové stability lze vidět rozdíl v hodnotě 5,84 procentních bodů, kdy u Chorvatska se inflace rovná 1,88 % a Srbska 7,72 %. Obě tyto hodnoty spadají do kategorie tzv. mírné inflace, nicméně chorvatská hodnota indikující větší cenovou stabilitu je přece jenom pro zdravou ekonomiku vhodnější. Zároveň je potřeba nezapomínat na extrémní hodnoty které byly z tohoto grafu odstraněny, kdy v Srbsku byla pádívá inflace, která dosahovala například v roce 2001 hodnoty 95 %.

Graf 23 - magický čtyřúhelník 1995-2019

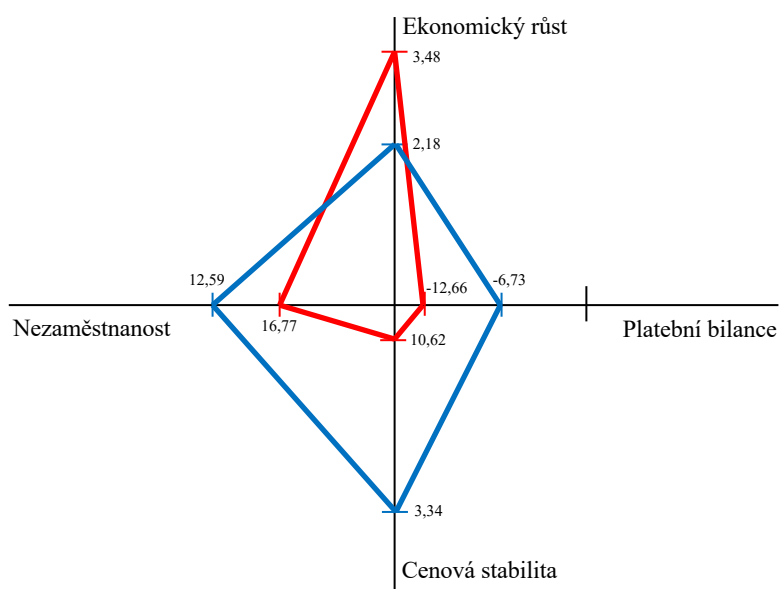
Vlastní zpracování na základě předchozích dat v této práci

4.4.2 1995-2013

První ze dvou period sledovaného období pracuje s daty od roku 1995 do 2013. V této době zejména Srbsko dosahuje značně neuspokojivých hodnot ve všech ukazatelích, kromě procentuálního ekonomického růstu, kde převyšuje Chorvatsko o 1,3 procentních bodů. Ve

zbylých ukazatelích je stejně jako v celém období, představeném v předchozí kapitole, horší a Chorvatský čtyřúhelník tak překrývá větší množství plochy. Platební bilance je u obou zemí záporná, což značí závislost na importovaných produktech. Zatímco u Chorvatska je podíl platební bilance s převahou importu na HDP 6,73 %, u Srbska dosahuje ukazatel hodnot 12,66 %. Nezaměstnanost je u obou zemí vysoká. Chorvatsko dosahuje 12,59 % což je o 4,18 procentních bodů lepší než u Srbska. U inflace dochází k největšímu rozdílu, kdy Srbsko dosahuje dvojciferné hodnoty, konkrétně 10,62 %, naopak Chorvatsko lze považovat za cenově stabilnější, kdy se inflaci drží na, pro zdravou ekonomiku přijatelné, hodnotě 3,34 %.

Graf 24 - magický čtyřúhelník 1995-2013

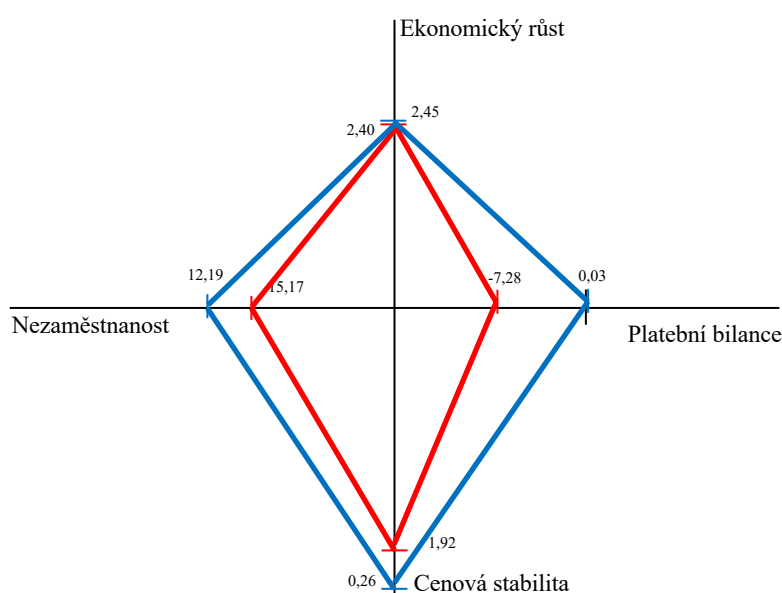
Vlastní zpracování na základě předchozích dat v této práci

4.4.3 2014-2019

Druhým obdobím je 6 let v rozmezí 2014 až 2019, kdy všechny tyto roky je Chorvatsko členem Evropské unie. Chorvatsko v tomto období překrývá celé Srbsko a je tedy ekonomicky výkonnější ve všech makroekonomických ukazatelích vstupujících do magického čtyřúhelníku. Ekonomický růst je téměř vyrovnaný, k čemuž došlo především poklesem procentuálního růstu u Srbska, které se propadlo z 3,48 % na 2,40 %, zatímco Chorvatsko stoupl z 2,18 % na 2,45 %. K zásadní změně došlo v podílu platební bilance na HDP, kdy u Chorvatska jsou téměř vyrovnané hodnoty exportu a importu, s malou převahou exportu. Srbsko se však taky polepšilo a z -12,66 % se dostalo na hodnotu -7,28 značící menší závislost na zahraničních produktech. Naopak nezaměstnanost si v obou

zemích drží prakticky stejné hodnoty po celou dobu sledování. Důkazem je rozdíl pouhých 0,4 procentních bodů u Chorvatska a 1,6 procentních bodů u Srbska. U obou zemí však dochází ke zlepšení. U cenové stability je na tom graficky lépe Chorvatsko, jehož hodnota se nachází blíže k počáteční hodnotě 0, konkrétně 0,26 %. Během těchto let však třikrát (2014-2016) docházelo k deflaci, která je pro ekonomiku negativní. Naopak Srbsko stabilizovalo svou cenovou hladinu a hodnota jeho inflace se rovná 1,92 %. U tohoto ukazatele tak navzdory grafickému vyjádření nelze určit, že by bylo Chorvatsko bezpodmínečně efektivnější.

Graf 25 - magický čtyřúhelník 2014-2019

Vlastní zpracování na základě předchozích dat v této práci

4.5 Doplnkové ukazatele

Ekonomická úroveň země je komplexním tématem, ve kterém nehrají roli pouze vyčíslené hodnoty jednotlivých makroekonomických ukazatelů jako v kapitole Ukazatele magického čtyřúhelníku, ale je nutné sledovat i další hodnoty, které spadají do všeobecného cíle hospodářské politiky, a to maximalizace společenského blahobytu. (TULEJA, 2007) V této práci byly doplnkovými ukazateli zvoleny index lidského rozvoje a vývoj počtu obyvatel.

4.5.1 Index lidského rozvoje a vývoj počtu obyvatel

Index lidského rozvoje se poprvé objevil v roce 1990 v dokumentu Rozvojového programu OSN, a to v reakci na jednostrannost dosavadního měření rozvoje jednotlivých

zemí, které bylo prováděno výhradně na základě dat výkonnosti ekonomiky (př. HDP) a opomíjelo další aspekty, jako například kvalitu života obyvatel. Předpoklad, že vyšší ekonomická úroveň je rovna vyšší kvalitě života nemusí být vždy pravidlem. Index lidského rozvoje vychází ze tří dimenzí, kterými jsou dlouhý a zdravý život, znalosti a slušná životní úroveň. Každá z dimenzí má pak svůj ukazatel, který je operacionalizován, aby z něj bylo možné vypočítat index. Jednotlivé indexy jsou následně geometricky zprůměrovány, z čehož vyjde index lidského rozvoje. V následující tabulce je přehled jeho složek společně s aktuální operacionalizací (k roku 2020). (SYROVÁTKA, 2008)

Tabulka 6 - operacionalizace ukazatelů indexu lidského rozvoje

Dimenze	Ukazatel	Minimum	Maximum
Zdraví	Předpokládaná délka života (roky)	20	85
Vzdělání	Očekávaná doba vzdělání (roky)	0	18
	Průměrná doba vzdělání (roky)	0	15
Životní úroveň	Hrubý národní produkt na obyvatele (v USD, dle parity kupní síly)	100	75000

Vlastní zpracování na základě metodického dokumentu OSN

Indexy dimenzí zdraví a vzdělání se počítají dle následujícího vzorce:

$$\text{Index zdraví nebo vzdělání} = \frac{\text{reálná hodnota} - \text{minimum}}{\text{maximum} - \text{minimum}}$$

Index životní úrovně pak následovně:

$$\text{Index životní úrovně} = \frac{\ln(\text{reálná hodnota}) - \ln(\text{minimum})}{\ln(\text{maximum}) - \ln(\text{minimum})}$$

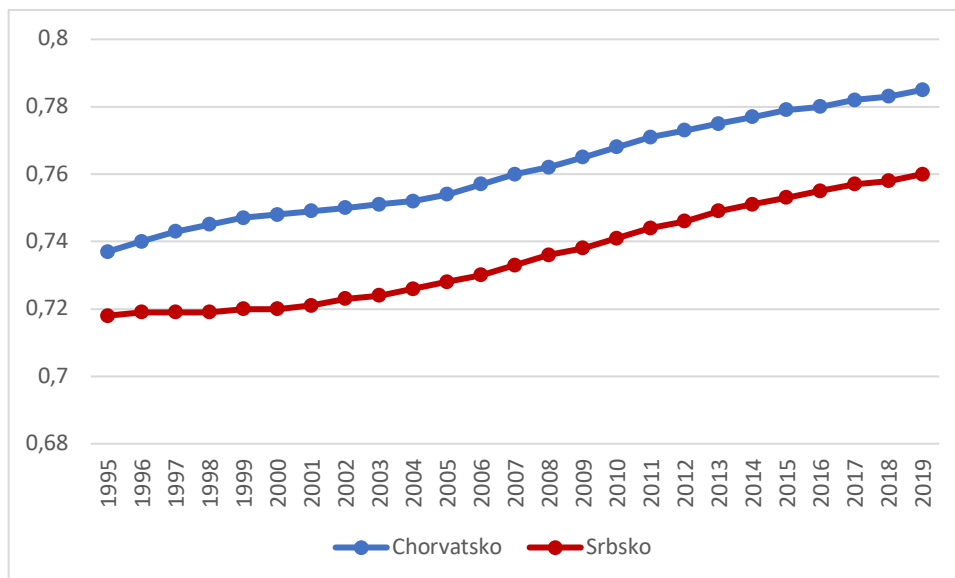
Dílčí výsledky potřeba následně geometricky zprůměrovat pro výpočet finálního indexu lidského rozvoje.

$$\text{ILR} = \sqrt[3]{\text{index očekávané délky života} + \text{index vzdělání} + \text{index HNP}}$$

(United Nations, 2020a)

V následujícím grafu jsou zobrazeny hodnoty indexu lidského rozvoje od roku 1995 do roku 2019 u Chorvatska a Srbska. Na první pohled je patrné, že Chorvatsko převyšuje Srbsko po celé sledované období. Indexy růstu jsou u obou zemí téměř totožné (1,002632 – Chorvatsko, 1,002372 – Srbsko) a obě země v tomto ohledu tedy rostou srovnatelně rychle. Větší odchýlení lze spatřit v prvních letech sledování (1995-2001), ale následně už funkce připomínají rovnoběžky. Největší rozdíl mezi oběma zeměmi byl v letech 2000 a 2001, a tedy po válce v Kosovu, kdy Srbsko vykazovalo nejmenší produkt za celé sledované období, což se projevilo i v IRL.

Graf 26 - index lidského rozvoje Chorvatska a Srbska

Vlastní zpracování na základě dat z <http://hdr.undp.org/en/data>

V následující tabulce jsou porovnány indexy jednotlivých dimenzí v obou zemích za roky 2000 (největší rozdíl) a 2019 (poslední vypočítaný rok). Rozdíl, který nejvyšší mírou ovlivňuje celkový výsledek, je v životní úrovni, kde chorvatský index převyšuje srbský o 0,1 v roce 2000 a 0,07 v roce 2019. Ve vzdělání jsou na tom obě země víceméně stejně a rozdíl na jednu či druhou stranu nepřekročil 0,02. Očekávaná délka života je větší v Chorvatsku, ale ne více než o tři roky, což v indexovém vyjádření znamená přibližně 0,04 bodů.

Tabulka 7 – jednotlivé složky ILR Chorvatska a Srbska v letech 2000 a 2019

	Chorvatsko		Srbsko	
	2000	2019	2000	2019
Očekávaná délka života (roky / index)	74,8 / 0,84	78,5 / 0,9	72 / 0,8	76 / 0,86
Vzdělání – očekávaná a průměrná doba (roky / index)	12,3 a 9,4 / 0,66	15,2 a 11,4 / 0,80	13,1 a 9,4 / 0,68	14,7 a 11,2 / 0,78
Životní úroveň (HNP na obyv. dle ppp v USD / index)	17804 / 0,78	28070 / 0,85	8871 / 0,68	17192 / 0,78
Index lidského rozvoje	0,76	0,85	0,71	0,81

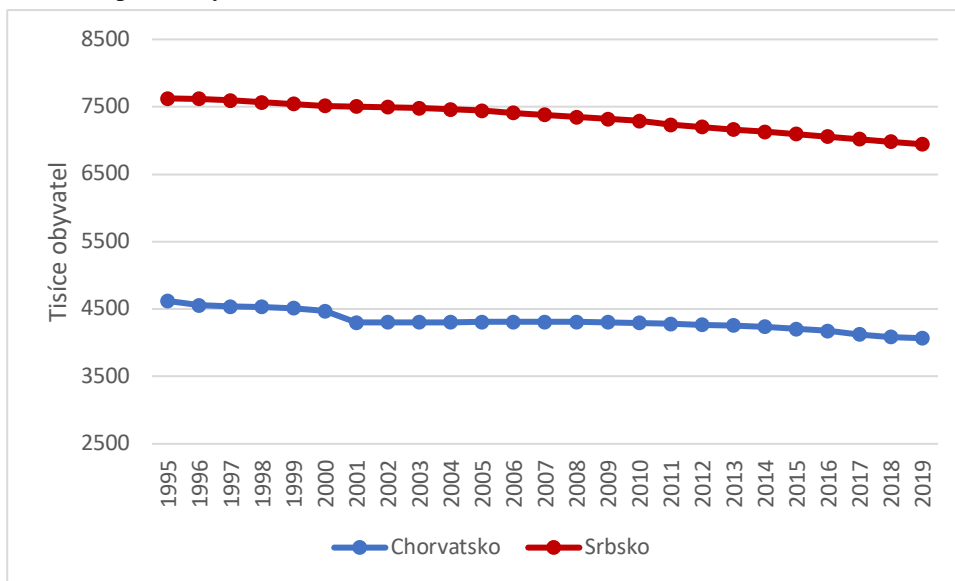
Vlastní zpracování na základě dat z <http://hdr.undp.org/en/data>

Z analýzy indexu lidského rozvoje a jeho struktury u obou zemí vychází lépe Chorvatsko, které převyšuje Srbsko ve všech letech, a to především z důvodu vyššího indexu životní úrovně a následně indexu očekávané délky života. Srbsko sice vykazuje nepatrně rychlejší růst, ale ne dostatečný, aby se v blízkých letech dostalo na stejnou úroveň. Co se týče srovnání se světem, tak Chorvatsko se nachází za poslední rok (2019) na 43.-44. místě z celkových 189 zemí a ve společnosti Chile (43.-44.) nebo Kataru (45.). Srbsko je pak umístěno na 63.-64. místě na úrovni Kuvajtu (63.-64.) či Mauríciu (65.). (Human Development Data Center, 2020)

Navzdory každoročnímu růstu indexu lidského rozvoje, včetně všech tří jeho komponent, dochází ke každoročnímu poklesu celkového množství obyvatel obou zemí. Počet obyvatel Chorvatska od roku 1995 do roku 2019 klesl o 11,96 % a Srbska ve stejném období o 8,92 %. Následující graf⁹ zobrazuje onen vývoj počtu obyvatel.

⁹ Total population is based on the de facto definition of population, which counts all residents regardless of legal status or citizenship. The values shown are midyear estimates.

Graf 27 - počet obyvatel v Chorvatsku a Srbsku

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

Pro obě země byla vypočítána funkce vývoje počtu obyvatel v obou zemích a následně spočítána predikce v dlouhodobém horizontu (viz přílohy 5-8). Ta je samozřejmě v rámci delšího období náchylnější na vychýlení, nicméně minimální kolísání obou funkcí zajišťuje minimální procentuální chybu odchylky, čímž předpokládá vysokou přesnost predikce.

Funkce vývoje počtu obyvatel Chorvatska

$$y' = 4556715 - 18280t$$

Korelační koeficient modelu roven 0,93 a koeficient determinace roven 0,86 značí velikou vhodnost vypočítaného lineárního modelu.

Funkce vývoje počtu obyvatel Srbska

$$y' = 7708159 - 28522t$$

Lineární model téměř dokonale interpoluje dosavadní vývoj časové řady, kdy korelační koeficient se rovná 0,9877 a koeficient determinace 0,9756.

V následující tabulce jsou představeny jednotlivé predikované hodnoty a průměrná procentuální míra odchylky, která zde opravdu dosahuje minimálních hodnot, čímž

předpokládá vysokou přesnost modelu. Pokud by byla predikce naplněna, znamenalo by to pokles obyvatelstva Chorvatska o 21,93 % a Srbska o 18,69 % za pouhých 44 let.

Tabulka 8 - predikce vývoje počtu obyvatel v Chorvatsku a Srbsku

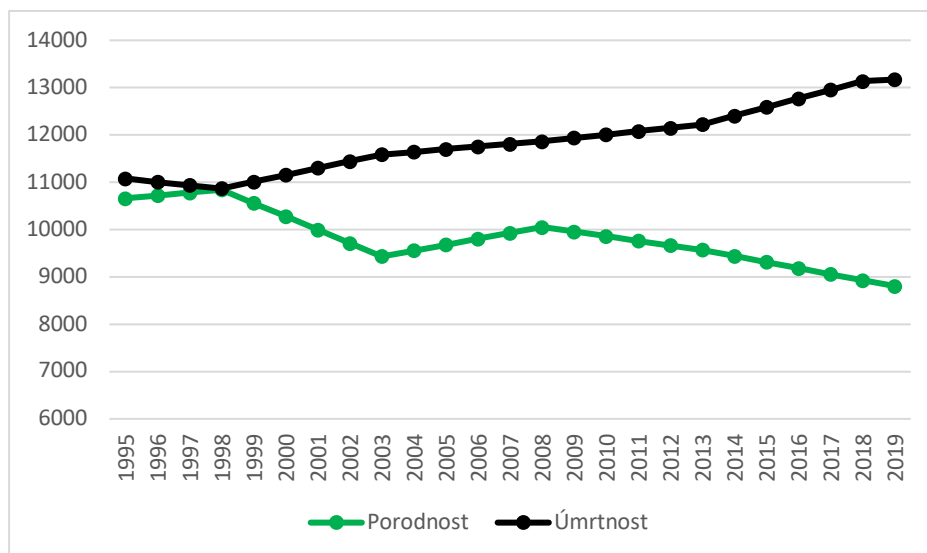
Rok/Země	Chorvatsko	Srbsko
2019	4067500	6944975
2029	3837279	6572743
2039	3607058	6200511
MAPE	0,5018	0,0820

Vlastní zpracování na základě výpočtu v programu Statistica

Negativní trend vývoje obyvatelstva je způsoben jak zvyšujícím se rozdílem úmrtnosti oproti porodnost, tak negativním saldem migrace, kdy obě země zaznamenávají vyšší počet emigrantů než imigrantů.

Jak je vidět z následujícího grafu, v Chorvatsku je vyšší míra úmrtnosti po celou dobu sledovaného období a trendy obou ukazatelů zejména od roku 2008 vytváří stále větší rozdíl.

Graf 28 - porodnost a úmrtnost v Chorvatsku na milion obyvatel

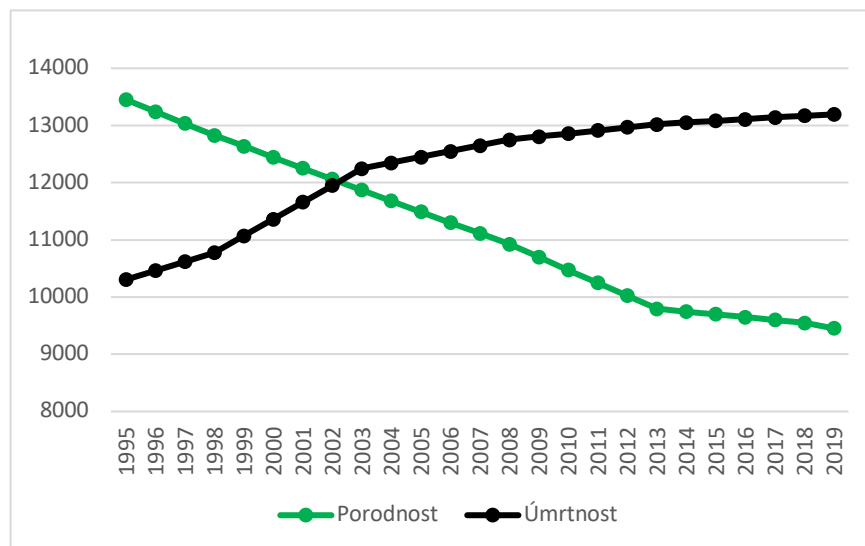

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.macrotrends.net/>

Situace v Srbsku byla alespoň v prvních letech sledovaného období příznivá, kdy do roku 2002 porodnost převyšovala úmrtnost, nicméně od roku 2003 už se situace obrátila a stejně

jako u Chorvatska se trend vyvíjí negativním směrem, kdy úmrtnost čím dál více převyšuje porodnost.

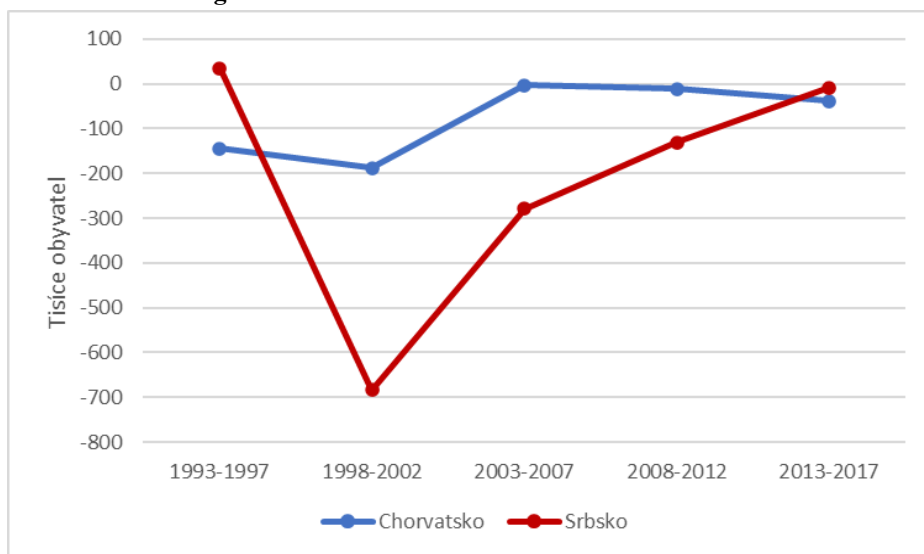
Graf 29 - porodnost a úmrtnost v Srbsku na milion obyvatel

Vlastní zpracování na základě dat z <https://www.macrotrends.net/>

Saldo migrace je odhadováno za pětiletá období a rovná se rozdílu imigrace a emigrace občanů i cizinců. Následující graf je tvořen pěti body, které tedy představují dohromady 25 let, a to od roku 1993 do roku 2017 (1. 1993-1997, 2. 1998-2002, atd.). Chorvatské saldo migrace je sice v každé pětileté periodě záporné, ale nezaznamenává zásadní výkyvy kromě druhého období, kdy zemi mělo opustit o 188 tisíc obyvatel více, než do ní přišlo. První znázorněné období sice obsahovalo druhou polovinu Chorvatské války za nezávislost, nicméně ta nezpůsobila zásadní odliv obyvatel. V třetím až pátém období je situace téměř vyrovnaná, a tedy počty příchozích a odchozích se téměř rovnají. Za to saldo migrace Srbska je různorodé. Zatímco napřed v letech 1993-1997 se populace Srbska vinou migrace zvětšila o 178 tisíc obyvatel, v následujícím období se stejným principem měla populace o 495 tisíc obyvatel snížit. Po skokovém propadu se situace začala stabilizovat a postupné snižování negativního salda migrace došlo až k pozitivní hodnotě, kdy za poslední odhadované období se populace vinou migrace rozrostla.

Graf 30 - saldo migrace v Chorvatsku a Srbsku

Vlastní zpracování na základě dat z <https://data.worldbank.org/>

Dokument „migrační profil“, vypracovaný OSN na základě dat jednotlivých států, sleduje, mimo jiné, původní země imigrantů do země a destinace emigrantů ze země. Metodika výpočtu spočívá v součtu obyvatel dané země, kteří se narodili v jiné zemi. Z dokumentu pro Chorvatsko vychází, že nejvíce imigrantů pochází Bosny a Hercegoviny a následně Srbska, Slovinska, Černé Hory a Makedonie. Naopak nejvíce emigrantů odchází do Německa následovaného Srbskem, Austrálií, Slovinskem a Kanadou. Migranti do Srbska pochází ze stejných zemí jako je tomu u Chorvatska, a tedy sestupně dle počtu je to Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Černá Hora, Makedonie a Slovinsko. Druhým směrem, tedy ze země migrují srbsští obyvatelé do Německa a dále Rakouska, Švýcarska, Chorvatska a Spojených států. Z výše uvedených výsledků průzkumů vychází, že přistěhovalci do obou zemí jsou téměř výhradně ze zemí bývalé Jugoslávie. (United Nations, 2020c a United Nations, 2020b) Tomu tak je z toho důvodu, že jednotlivé národy byly dříve více rozprostřeny v rámci Jugoslávie a s jejím rozpadem, respektive vznikem národních států, se obyvatelé více soustřeďují na území svých států vymezených hranicemi. Velký vliv měly i jednotlivé války, které způsobovaly hromadné migrace podle přítomnosti cizích vojsk. Naopak odchod obyvatel je téměř výhradně do západních zemí. Následující tabulka ukazuje indexy lidského rozvoje zemí s nejvyšším zastoupením migrantů z Chorvatska a Srbska. Je jasně patrné, že dle tohoto ukazatele Chorvati a Srbové migrují do zemí s výrazně lepší životní úrovní.

Tabulka 9 – aktuální ILR zemí, kam emigrují obyvatelé Chorvatska a Srbska

Pořadí	Země	Index lidského rozvoje
1.	Švýcarsko	0,955
2.	Německo	0,947
3.	Austrálie	0,944
4.	Kanada	0,929
5.	USA	0,926
6.	Rakousko	0,922
7.	Chorvatsko	0,851
8.	Srbsko	0,806

Vlastní zpracování na základě dat z <http://hdr.undp.org/en/data>

Závěrem této kapitoly, ve které byla zkoumaná ekonomická výkonnost obou zemí z pohledu životní úrovně a jeho vlivu na obyvatelstvo, vychází, že se obě zemí potýkají se stejným problémem, kterým je neustále se zmenšující populace. Chorvatsko sice dle indexu životní úrovně Srbsko převyšuje, a to o 20 příček v celosvětovém žebříčku, nicméně problém se ho dotýká ještě o trochu více. Chorvatsko je páté nejhorší ze všech zemí světa co se týče klesání populace. Srbsko je pak na děleném osmém místě s Polskem a Maďarskem. (LAWLER, 2018) Populace obou zemí trpí jak na čím dál více zvyšující se rozdíl mezi úmrtností a porodností, tak na emigraci do zemí s vyšší životní úrovní převyšující imigraci. Obě země si samozřejmě problém uvědomují a snaží se proti němu bojovat. Srbsko například za poslední roky násobně zvyšuje alokaci peněz ze státní pokladny na populační politiku, jejímž nástrojem jsou například dávky matkám za narozené dítě. (Simić, 2018 a srbija.gov.rs, 2019) Chorvatsko zvyšuje investice do aktivních opatření v oblasti zaměstnanosti v rámci boje proti emigraci. (ESF.hr, 2021)

5 Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na porovnání výkonosti ekonomik Chorvatska a Srbska od roku 1995 do roku 2019, čímž sledovala ekonomický vývoj obou zemí od konce války, ve které proti sobě právě tyto země navzájem válčily. Důvodem byly snahy Chorvatska o odtrhnutí se od Jugoslávie. Srbsko naopak bojovalo za tamější menšinu Srbů, obývajících především východní část Chorvatska, a to tím způsobem, že vyhlásilo Republiku Srbskou Krajinu, kde Srbové tvořili většinu. Výsledkem války bylo vyhnání obyvatel srbské národnosti a Chorvatské hraniční vymezení, jaké je do současnosti. První roky po válce se nesly v duchu obnovy obou zemí. Chorvatsko provedlo měnovou reformu a přijalo chorvatské kuny, čímž se vypořádalo s inflací. Srbsko, prožívající jednu z nejhorších inflací lidských dějin, dokázalo částečně stabilizovat měnu také pomocí její reformy. Na přijatelná čísla se dostala v roce 1997, kdy její hodnota čítala 23 %, což byl značný pokrok oproti 96 % v roce 1996 a astronomických 313 000 000 % na začátku roku 1994. Celkové nominální HDP obou zemí se v prvních letech po válce pohybovalo v podobných číslech, i přes Chorvatskou nevýhodu v rámci počtu obyvatel, který po celé sledované období tvoří přibližně 60 % obyvatel v poměru vůči obyvatelstvu Srbska. Nezaměstnanost byla v Srbsku vyšší, pohybující se kolem 13,5 %, zatímco v Chorvatsku byla přibližně 10,5 %. Saldo běžného účtu obchodní bilance, co se týče podílu na HDP, bylo příznivější pro Srbsko, které bylo o několik procentních bodů méně závislé na importu, nicméně v absolutních číslech mnohem méně obchodovalo se zahraničím, což bylo následkem uvalených sankcí od Rady bezpečnosti OSN, které de facto sterilizovaly srbský zahraniční obchod. V roce 1999 přišla zásadní událost dějin Srbska, kdy proběhla intervence vojsk NATO do probíhajícího konfliktu o Kosovo. Z této akce vzešlo 78denní bombardování Srbska, přičemž 75 % cílů tvořily civilní objekty a byla zničena velká část infrastruktury. Srbsku tak kleslo HDP o 64,52 % na nejmenší hodnotu z celého období, inflace vyšplhala na 95 % a zahraniční obchod opět téměř přestal existovat z důvodu hospodářských sankcí. Od roku 2001 začal v obou zemích hospodářský růst, který trval až do roku 2008. Reálné HDP rostlo v Srbsku průměrně o 6,17 % a inflace měla klesající tendenci. Každoročně rostl také zahraniční obchod, avšak s převahou importu, jehož saldo dosáhlo v roce 2004 až 24% podílu na HDP, což není pro ekonomiku zdravé. V Chorvatsku růst probíhal komplexně lépe. Reálné HDP se zvyšovalo sice průměrně pomaleji, o 4,17 % ročně, ale nezaměstnanost se postupně snižovala z 16 % na 9 % a zahraniční obchod rostl sice také s

převahou importu, avšak s mírnějším prohlubováním salda, které se drželo na hranici kolem 9 % v poměru na HDP. Zároveň v tomto období začala přístupová jednání Chorvatska do EU. Příchod světové finanční krize se samozřejmě podepsal na obou zemích. V roce 2009 utrpěly pokles reálného HDP (Chorvatsko o 7,32 %, Srbsko o 2,73 %), které od té doby v obou zemích kolísalo a docházelo k nepravidelnému střídání růstu a poklesu. Rok 2008 je také vrcholem nominálního HDP v obou zemích za celé období. Snížení produkce přineslo nárůst nezaměstnanosti trvající pět let, respektive čtyři roky, s vrcholem 17,29 % v Chorvatsku a 24 % v Srbsku. Saldo běžného účtu platební bilance na HDP se začalo s výraznějším poklesem importu oproti exportu snižovat a v Chorvatsku je od roku 2010 téměř vyrovnané, tedy pohybující se v intervalu od -2 % do 1 %. Srbské zmírňování salda platební bilance na HDP došlo k hodnotě -4,8 % v roce 2016, což je sice horší než v Chorvatsku, ale všeobecně považováno za přijatelné. Inflace se v Chorvatsku držela v průměru okolo 1,17 %. V Srbsku byla hodnota vyšší stejně jako po celé období, což v průměru znamenalo přibližně 4,72 %. Klesající trend a velký skok v roce 2014 dostal hodnotu inflace na přibližně 2 %, kde se také drží, což znamená veliký posun oproti předešlým rokům. V tomto období také došlo u obou zemí ke změnám v rámci jejich postavení vůči Evropské unii. Zatímco Srbsko získalo v roce 2012 status kandidátské země a začala přístupová jednání, Chorvatsko se už roce 2013 stalo členem a od roku 2014 do roku 2019 předčilo Srbsko v růstu HDP. Tím došlo k tomu, že Chorvatsko vykazovalo lepší hodnoty ve všech čtyřech sledovaných ukazatelích. Kromě makroekonomických ukazatelů vstupujících do magického čtyřúhelníku práce zkoumala i vývoj indexu lidského rozvoje a vývoj počtu obyvatel. Oba tyto ukazatele jsou vývojem srovnatelné a nedochází ke změnám, které by převažovaly misky vah od jedné země ke druhé. Co se týče indexu lidského rozvoje, tak lépe je na tom po celé období Chorvatsko, stabilně převyšující Srbsko v očekávané délce života a životní úrovni dle HNP. Vzdělání je u obou zemí vyrovnané. V porovnání se světem se Chorvatsko pohybuje na 43. místě a Srbsko na 64. Ve vývoji počtu obyvatel jsou na tom země srovnatelně, kdy obě patří mezi nejhorší na světě, co se týče úbytku obyvatel. Jejich počet každoročně klesá, jak vinou emigrace, tak vinou narůstajícího rozdílu mezi úmrtností a porodností. Obě země se proti tomu snaží bojovat pomocí sociálních programů, avšak prozatím bez viditelných výsledků.

Na základě výsledků jednotlivých kapitol praktické části a předchozího odstavce této kapitoly lze říct, že chorvatská ekonomika je v období od konce války (1995) do roku 2019

výkonnější. Od začátku sledovaného období do vstupu do EU v roce 2013 převyšovala Srbkou ekonomiku v míře inflace, míře nezaměstnanosti a saldu běžného účtu platební bilance na HDP. Po vstupu do EU začalo Chorvatsko vykazovat také vyšší růst reálného HDP, čímž byla jeho ekonomika v letech 2014 až 2019 výkonnější ve všech čtyřech ukazatelích. Zásadní rozdíl lze spatřit v cestovním ruchu, ve kterém Chorvatsko mnohonásobně Srbsko převyšuje a který dle OECD například v roce 2018 tvořil až necelých 20 % celkového HDP. Jinak je struktura tvorby HDP obou ekonomik v zásadě podobná. I přes zlepšující se tendence makroekonomických ukazatelů v obou zemích jako růst HDP, pokles nezaměstnanosti, či stabilní cenová hladina se obě země potýkají s problémem, kdy v obou zemích výrazně klesá počet obyvatel. Cílem diplomové práce bylo na základě analýzy makroekonomických ukazatelů zjistit, zdali je výkonnější ekonomika Chorvatska či Srbska. Z uvedených výsledků jednotlivých kapitol praktické části vyplývá, že je výkonnější ekonomika Chorvatska. Tímto zjištěním bylo dosaženo cíle práce. Naplněny byly i dílčí cíle, kterými bylo zhodnotit vývoj jednotlivých ukazatelů, ze kterých se skládal konečný výsledek.

6 Seznam použitých zdrojů

BBC.com. 2012. Croatia EU referendum: Voters back membership. *BBC news*. [Online] 22. Leden 2012. <https://www.bbc.com/news/world-europe-16670298>.

BOGETIČ, Željko, DRAGUTINOVIČ, Diana a PETROVIČ, Pavle. 1994. Anatomy of Hyperinflation and the Beginning of Stabilization in Yugoslavia. *Anatomy of Hyperinflation and the Beginning of Stabilization in Yugoslavia*. [Online] 1994. https://www.researchgate.net/publication/284030027_ANATOMY_OF_HYPERINFLATION_AND_THE_BEGINNING_OF_STABILIZATION_IN_YUGOSLAVIA_1992-1994.

BRČÁK, Josef a SEKERKA, Bohuslav. 2010. *Makroekonomie*. Plzeň : Aleš Čeněk, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.

BUCHET de NEUILLY, Yves. 2001. Economic Sanctions against Serbia: Dissonant Strategies and Autonomous. *Economic Sanctions against Serbia: Dissonant Strategies and Autonomous*. [Online] 2001. <https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/1aa7d31d-1f34-4251-a1f1-3ffa3c9b4941.pdf>.

CABADA, Ladislav. 2008. *Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů*. Praha : Oeconomica, 2008. ISBN 9788024513881.

ČSÚ. 2005. ČSÚ. ČSÚ. [Online] Listopad 2005. <https://www.czso.cz/documents/10180/20536740/11230501.pdf/6dc12f7a-b7bd-4701-8e57-8ca354a90462?version=1.0>.

ČTK. 2016. Chorvatsko blokuje cestu Srbska do EU. Kvůli válečným zločinům. *ČT24*. [Online] 9. duben 2016. <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1750279-chorvatsko-blokuje-cestu-srbska-do-eu-kvuli-valecnym-zlocinum>.

—, 2020. Srbsko neobětuje Kosovo výměnou za členství v EU, řekl prezident Vučić. *Aktuálně.cz*. [Online] 18. červen 2020. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/srbsko-neobetuje-kosovo-vymenou-za-clenstvi-v-eu-rekl-prezid/r~62bfe3c8b18911ea95caac1f6b220ee8/>.

De MUNTER, André. 2020. Rozšiřování unie. *Evropský parlament*. [Online] Listopad 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>.

Dohoda o stabilizaci a přidružení se Srbskem. 2013. [Online] 2013. http://publications.europa.eu/resource/cellar/e7911073-8ba1-11e9-9369-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_1.

ESF.hr. 2021. ESF.hr. *program zapošljavanja žena – faza II*. [Online] 2021. <http://www.esf.hr/natjecaji/socijalno-ukljucivanje/zazeli-program-zaposljavanja-zena-faza-ii/>.

EU delegacija u Srbiji. 2020. Strong Support in Favour of EU Accession among Serbian Citizens, Shows Ninamedia Survey of December 2020 for the EU Delegation. *EU delegacija u Srbiji*. [Online] 30. Prosinec 2020. <http://europa.rs/strong-support-in-favour->

[of-eu-accession-among-serbian-citizens-shows-ninamedia-survey-of-december-2020-for-the-eu-delegation/?lang=en](#).

Euractiv.cz. 2009. Chorvatsko má blíž k obnovení přístupových rozhovorů. *Euractiv*. [Online] 14. Zář 2009. <https://euractiv.cz/section/budoucnost-eu/news/chorvatsko-ma-bliz-k-obnoveni-pristupovych-rozhovoru-006494/>.

—, 2013. Vztahy EU a Chorvatska. *Euractiv*. [Online] 2. Červenec 2013. <https://euractiv.cz/section/rozsireni-eu/linksdossier/vztahy-eu-a-chorvatska-000070/>.

Evropská komise. 2019. Conditions for Membership. *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*. [Online] 17. Duben 2019. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en.

—, 2001. Croatia : Stabilisation and Association Agreement negotiations with Croatia concluded. *European Commission*. [Online] 1. Květen 2001. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_01_688.

—, 2020. Serbia 2020 report. *Evropská komise*. [Online] 6. Zář 2020. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/serbia_report_2020.pdf.

GIRGLE, Patrik. 2006. *Kosovo*. Praha : Libri, 2006. ISBN 978-80-7277-433-3.

HEJSEK, Jakub. 2012. Civilní oběti hospodářských sankcí: případ Svazové republiky Jugoslávie. *Institut ochrany obyvatelstva*. [Online] 2012. <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/13/97.pdf>.

Human Development Data Center. 2020. Human Development Data Center. *hdr.undp.org*. [Online] 2020. <http://hdr.undp.org/en/data>.

JUREČKA, Václav. 2017. *Makroekonomie 3., aktualizované a rozšířené vydání*. Havlíčkův Brod : Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9265-6.

LAWLER, Dave. 2018. Map: Where the world's population is growing and shrinking. *axios*. [Online] 21. Červenec 2018. <https://www.axios.com/world-population-countries-growing-shrinking-aed7ae63-7787-4551-bcf4-c3759016ac3f.html>.

MACH, Miloš. 2003. *Makroekonomie*. Praha : Melandrium, 2003. ISBN 80-86175-34-0.

MATES, Neven. 2011. Dissolution of the monetary system in former SFR Yugoslavia 1990-92. *Cerge-EI*. [Online] 1. Listopad 2011. <https://www.cerge-ei.cz/pdf/insights/cerge-ei-insights-001.pdf>.

Ministry of International Economic Relations. 2003. The reform agenda of the Republic of Serbia. *The needs for international financial assistance*. [Online] 2003. <http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/142/144/ReformAgenda.pdf>.

OEC. 2020. The observatory of economic complexity. *The observatory of economic complexity*. [Online] 2020. <https://oec.world/en>.

Political Geography Now. 2020. Map & Analysis: Which Countries Recognize Kosovo in 2020? *Political Geography Now*. [Online] 23. Zář 2020.

<https://www.polgeonow.com/2020/09/which-countries-recognize-kosovo-independence.html>.

politika.rs. 2013. Vučić: Cilj ulazak u EU do 2020. godine. *Politika*. [Online] 13. Zář 2013. <http://www.politika.rs/sr/clanak/269935/Vucic-Cilj-ulazak-u-EU-do-2020-godine>.

Rada Evropy. 2006. Rada Evropy. *Employment Policy Review - Serbia*. [Online] 2006. <https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialrights/source/EmploymentPolicyReviewSerbia.pdf>.

RAMET, Sabrina. 1999. *Balkan Babel*. Oxford : Westview press, 1999. 978-0813390345.

Simić, Julija. 2018. ‘We’ll pay you to have babies’, Serbia tells its women. *Euractiv*. [Online] 22. Březen 2018. <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/well-pay-you-to-have-babies-serbia-tells-its-women/>.

Smlouva o Evropské unii. 2012. SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII. [Online] 26. Ř 2012. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF.

SOUKUP, Jindřich. 2016. *Makroekonomie, 2. aktualiz. vyd.* Praha : Management press, 2016. ISBN 978-80-7261-219-2.

srbija.gov.rs. 2019. Government sets aside RSD 650m for population policy measures in 2019. *srbija.gov*. [Online] 14. Únor 2019. <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/137498/government-sets-aside-rsd-650m-for-population-policy-measures-in-2019.php>.

statista.com. 2021. Number of international tourists arrivals in Croatia in 2019, by country of origin. *statista.com*. [Online] 2021. <https://www.statista.com/statistics/443650/leading-inbound-travel-markets-in-croatia/>.

SYROVÁTKA, Miroslav. 2008. Jak (ne)měřit kvalitu života. Kritické pohledy na index lidského rozvoje. *Jak (ne)měřit kvalitu života. Kritické pohledy na index lidského rozvoje*. [Online] 2008. https://www.development.upol.cz/uploads/dokumenty/Syrovatka_HDI.pdf.

ŠONJE, Velimir a VUJČIČ, Boris. 1999. Croatian National Bank. *Croatia In the Second Stage of Transition 1994-1999*. [Online] Prosinec 1999. <https://www.hnb.hr/documents/20182/121552/w-001.pdf/73c5064b-17b7-4f78-9168-7cf09874ad52>

ŠTĚPÁNEK, Václav. 2011. *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo*. Brno : MUNI press, 2011. ISBN 978-80-210-8211-3.

TEJCHMAN, Miroslav. 2016. *Balkán ve 20. století*. Praha : Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3208-7.

THE INDEPENDENT INTERNATIONAL COMMISSION ON KOSOVO. 2000. *THE KOSOVO REPORT*. Oxford : Oxford university press, 2000. 0–19–924308–5.
<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/6D26FF88119644CFC1256989005CD392-thekosovoreport.pdf>

TOMIČ, Iva, a další. 2019. The employment and social situation in Croatia. *European Parliament*. [Online] Říjen 2019.
https://www.researchgate.net/publication/337085232_The_employment_and_social_situation_in_Croatia

TULEJA, Pavel. 2007. *Analýza pro ekonomy*. Brno : Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1801-6.

Unicef. 2015b. Migration profile Serbia. *Migration profile Serbia*. [Online] 2015b.
<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/Serbia.pdf>.

United Nations. 2020b. Human Development Report 2020 - Croatia. *Human Development Report 2020*. [Online] 2020b. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/HRV.pdf>.

—. **2020c.** Human Development Report 2020 - Serbia. *Human Development Report 2020 - Serbia*. [Online] 2020c. http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/SRB.pdf.

—. **1998.** Resolution 1160. *United Nations digital library*. [Online] 31. Březen 1998.
<https://digitallibrary.un.org/record/252117>.

—. **2006.** Standard International Trade Classification Revision 4. *Standard International Trade Classification Revision 4*. [Online] 2006.
https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_34rev4E.pdf.

—. **2020a.** Technical notes. *Human development index*. [Online] 2020a.
http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf.

WATKINS, Thayer. 1996. The Worst Episode of Hyperinflation in History:.. *Episodes of Hyperinflation*. [Online] 1996. <https://www.sjsu.edu/faculty/watkins/hyper.htm#YUGO>.

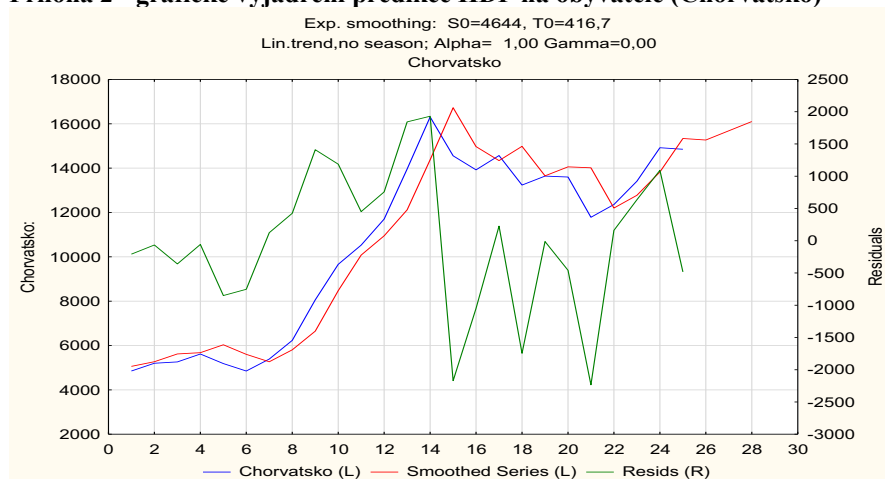
7 Přílohy

Příloha 1 - trendová funkce HDP na obyv. (Chorvatsko).....	84
Příloha 2 - grafické vyjádření predikce HDP na obyvatele (Chorvatsko).....	84
Příloha 3 - trendová funkce HDP na obyv. (Srbsko).....	84
Příloha 4 - grafické vyjádření predikce HDP na obyv. (Srbsko).....	84
Příloha 5 - trendová funkce počtu obyvatel (Chorvatsko).....	85
Příloha 6 - grafické vyjádření predikce počtu obyvatel (Chorvatsko).....	85
Příloha 7 - trendová funkce počtu obyvatel (Srbsko).....	85
Příloha 8 - grafické vyjádření predikce počtu obyvatel (Srbsko).....	85
Příloha 9 - grafické vyjádření predikce počtu turistických nocí (Chorvatsko).....	86
Příloha 10 - grafické vyjádření predikce počtu turistických nocí (Srbsko).....	86

Příloha 1 - trendová funkce HDP na obyv. (Chorvatsko)

Regression Summary for Dependent Variable: Chorvatsko (DP - HDP)						
R= ,8658851 R2= ,74976292 Adjusted R2= ,73888304 F(1,23)=68,913 p<,00000 Std.Error of estimate: 2068,5						
	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(23)	p-value
N=25						
Intercept			4355,892	852,8670	5,107352	0,000036
Rok	0,865889	0,104307	476,250	57,3700	8,301376	0,000000

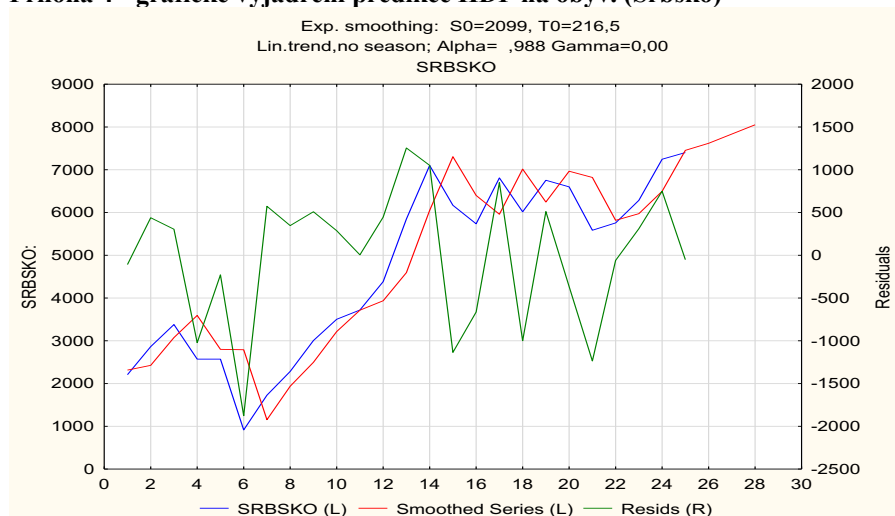
Příloha 2 - grafické vyjádření predikce HDP na obyvatele (Chorvatsko)

Příloha 3 - trendová funkce HDP na obyv. (Srbsko)

Regression Summary for Dependent Variable: Srbsko (DP - HDP)						
R= ,87336948 R2= ,76277425 Adjusted R2= ,75246009 F(1,23)=73,954 p<,00000 Std.Error of estimate: 1001,4						
	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(23)	p-value
N=25						
Intercept			1552,459	412,9066	3,759827	0,001019
Rok	0,873369	0,101559	238,857	27,7751	8,599655	0,000000

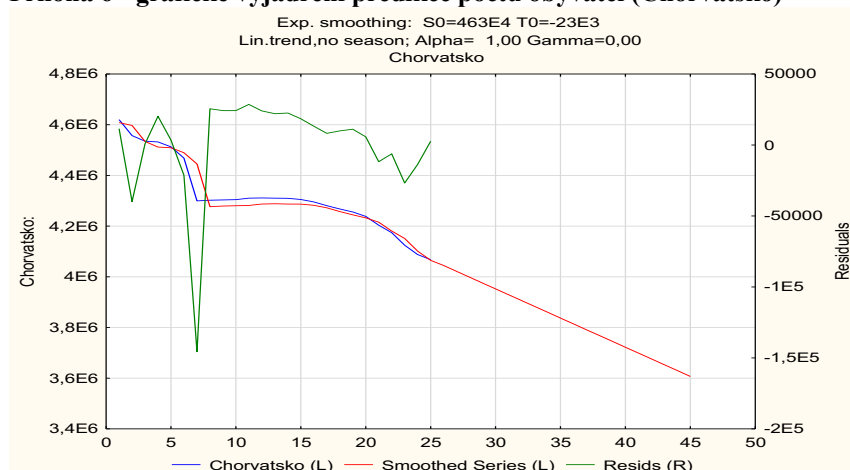
Příloha 4 - grafické vyjádření predikce HDP na obyv. (Srbsko)

Příloha 5 - trendová funkce počtu obyvatel (Chorvatsko)

Regression Summary for Dependent Variable: Chorvatsko (DP - HDP)						
R= ,92780080 R2= ,86081432 Adjusted R2= ,85476277 F(1,23)=142,25 p<,00000 Std.Error of estimate: 55263,						
N=25	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(23)	p-value
Intercept			4556715	22785,35	199,9844	0,000000
t	-0,927801	0,077792	-18280	1532,71	-11,9267	0,000000

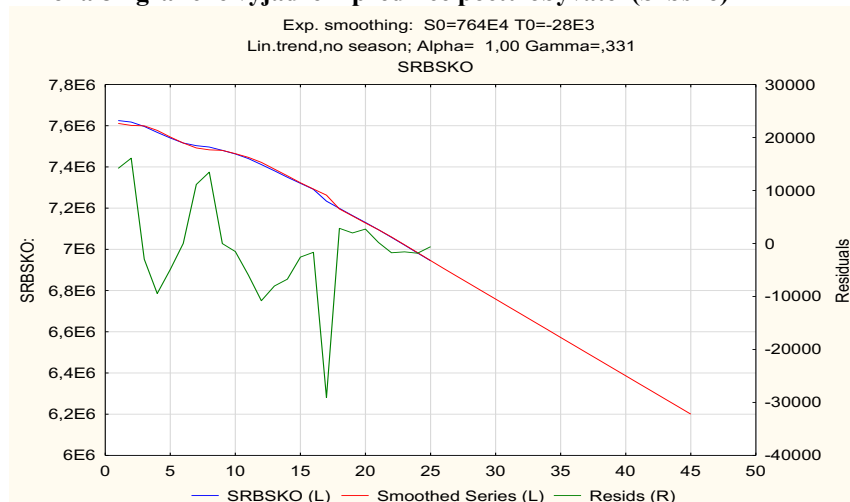
Příloha 6 - grafické vyjádření predikce počtu obyvatel (Chorvatsko)

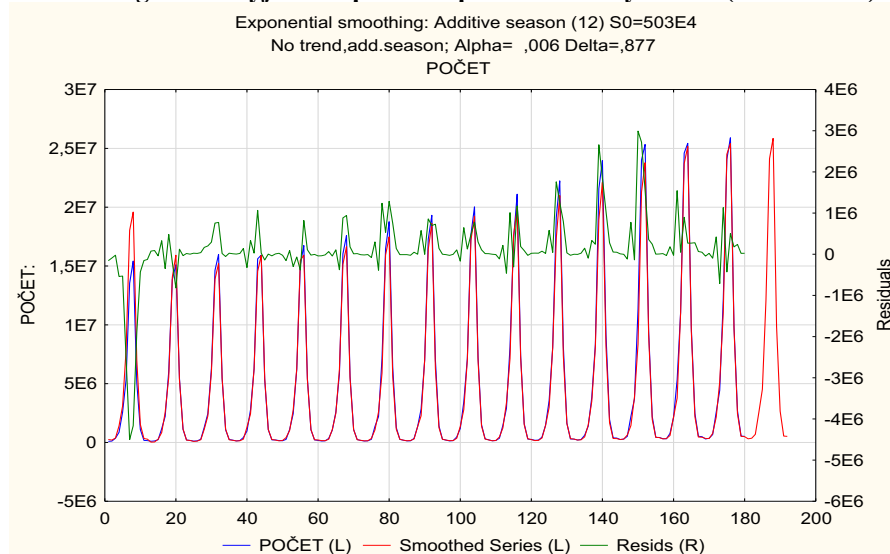
Příloha 7 - trendová funkce počtu obyvatel (Srbsko)

Regression Summary for Dependent Variable: Srbsko (DP - HDP)						
R= ,98773716 R2= ,97562470 Adjusted R2= ,97456491 F(1,23)=920,58 p<0,0000 Std.Error of estimate: 33894,						
N=25	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(23)	p-value
Intercept			7708159	13974,91	551,5713	0,000000
t	-0,987737	0,032555	-28522	940,05	-30,3410	0,000000

Příloha 8 - grafické vyjádření predikce počtu obyvatel (Srbsko)

Příloha 9 - grafické vyjádření predikce počtu turistických nocí (Chorvatsko)

Příloha 10 - grafické vyjádření predikce počtu turistických nocí (Srbsko)

